

P.V. 1399

Biblioteca Bucureștilor

12
Decembrie
2006

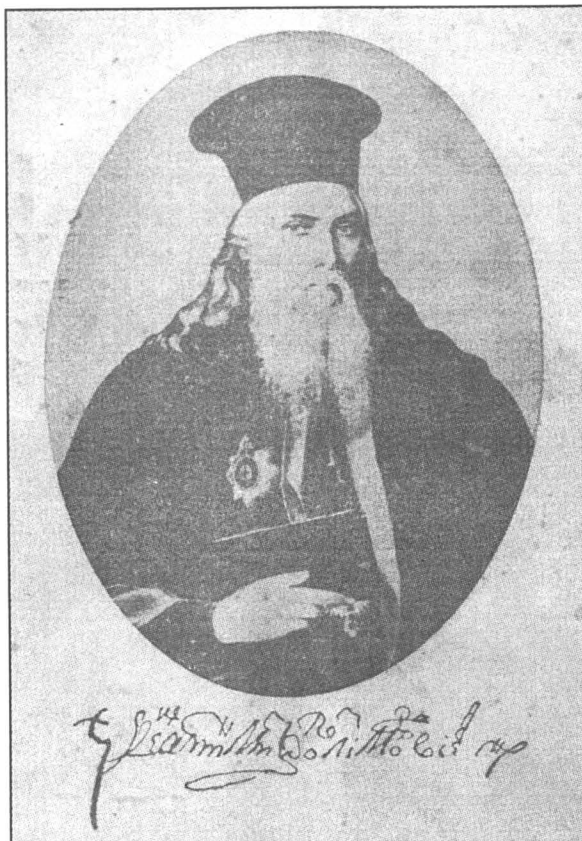
REVISTA ASOCIAȚIEI BIBLIOTECARILOR ȘI DOCUMENTARIȘTILOR DIN ROMÂNIA • BIBLIOTECA METROPOLITANĂ • DIRECTOR FLORIN ROTARU

BIBLIOTECA METROPOLITANĂ

BUCUREȘTI

Inventar Nr. 29139

VENIAMIN COSTACHI

1768 – 1846

160 de ani de la moarte

„... Dacă nu vom întrebuința pe aceste – adică cuvintele cele adevărate Românești părăsite și uitate în locul celor străine, precum a făcut toate națiile ce au voit a se cultiva, apoi se va împresura graiul național din an în an până ce va lipsi cu totul, și prin aceasta va peri nația noastră Românească, precum a perit națiile ce și-au părăsit limba lor...”

Sumar

„Povestea unei coroane de oțel“

Ion I. NISTOR – Proclamarea regatului și chestiunea Dunării.

România în timpul neutralității (1914 – 1916)2

Bucureștii de altădată

Sextil PUȘCARIU – Impresii din București8

Georgeta FILITTI – Arhive bucureștene – Cimara10

Patrimoniu13

Istoria cărții

THOMAS MORUS – *Utopia*14

Centenar

EMIL GIURGIUCA16

Autografe contemporane

Alecu Ivan GHILIA – Pagini dintr-un manuscris ce-și așteaptă editorul18

Meridian biblioteconomic

Din viața filialelor Bibliotecii Metropolitane București

Secvențe22

EBLIDA – Parlamentul European și politica audiovizualului 24

Liviu BUTUC – Scurtă istorie a mijloacelor de comunicare din România (VII)

Impactul mijloacelor de comunicare (1)26

Puncte de vedere

Florea NEAGU – Petre Pandrea. Un român ce trebuie recuperat din negura uitării ..33

Catalog36

Repere

Nina VASILE – Cultura oficială și Verso-ul ei38

Calendar39

„Povestea unei coroane de oțel“**Proclamarea regatului și chestiunea Dunării**

Ion I. NISTOR

Ridicarea Principatului la rangul de regat

Ca stat suveran, România putea să se gândească și la o nouă titulatură pentru Domnul ei. Titlul de principe nu mai corespundea noii situații internaționale. Titlul de mare duce, propus de Kogălniceanu, nu era în asentimentul general al țării. Titlul de rege aducea aminte de Decebal, ultimul rege al Daciei independente. Acesta veni să înlocuiască titlul de Domn al românilor de până atunci. Pentru a aplana neînțelegerile din guvern, Ion Brătianu cedă președinția consiliului fratelui său Dimitrie Brătianu, care prezidă serbările de încoronare. În ședința festivă a corpurilor legiuitoare din 14/26 martie 1881 fu proclamată ridicarea principatului la rangul de regat. Cu ocazia serbării naționale de 10 mai, Domnul fu aclamat Rege al României și nu al românilor, pentru a evita susceptibilitatea Rusiei și Austro-Ungariei, unde trăiau milioane de români sub stăpânire străină. Cu acea ocazie solemnă s-a prezentat regelui Coroana de oțel, iar reginei o coroană de aur, pentru a încorona simbolic silințele seculare și dorințele cele mai vii ale românilor pentru libertate și independență.

Iată moțiunea pe care Camera o votă în unanimitate:

„Pentru a corespunde unei lungi simțite dorințe a națiunii, pentru a întări stabilitatea și ordinea în țară și pentru a oferi o cheazășie pentru aceea că în România monarhia ființează în aceleași condițiuni ca și în celelalte state ale Europei și că ea trebuie să însușească aceeași încredere, Camera Deputaților în virtutea dreptului de suveranitate a națiunii proclamă pe altea sa regală principele Carol, Rege al României“.

În temeiul acestei moțiuni, Camera votă următorul proiect de lege:

Art. 1. România se înalță la Regat; principele Carol ia pentru sine și moștenitorii săi titlul de Rege al României.

Art. 2. Moștenitorul tronului va purta titlul de Principe Moștenitor al României.

După trecerea legii și prin Senat, președinții corpurilor legiuitoare, însoțiți de o mare mulțime, porniră la Palat pentru a prezenta suveranului legea spre promulgare. Președintele Senatului I. Ghica adresă Domnului următoarele cuvinte:

„Sunt mândru și fericit că m-a ales destinul de a prezenta Alteței Voastre Regale în numele Senatului și al Camerei legea care a fost votată astăzi de ambele corpuri legiuitoare și prin care dorințele țării au fost aduse la îndeplinire“.

La citirea textului de lege, mulțimea izbucni în urale: „Trăiască Regele, trăiască Regele!“ La scurta alocuțiune a președintelui Senatului, Regele rosti următoarea cuvântare:

„Mare și solemn este acest moment în care mi se apropie reprezentanții națiunii pentru a-mi prezenta hotărârea unanimă a corpurilor legiuitoare. Cu această hotărâre începe o nouă pagină în cartea vieții poporului român; cu ea se termină timpul care a fost bogat în lupte și greutăți, dar și în stăruinși bărbătești și în fapte eroice!“

Și în acest moment voiesc să repet ce am spus de atâtea ori: totdeauna a fost dorința națiunii care a dat faptelor mele direcție și țintă! De 15 ani sunt principe al acestei țări, de 15 ani

mă înconjoară dragostea și încrederea poporului: această dragoste și această încredere mi-a făcut zilele bune în și mai bune, în zile rele m-a întărit și confortat. De aceea eram mândru de demnitatea mea de principe, acum mi-a fost dat acest nume în jurul căruia s-au ținut în trecut îndepărtat glorie și mărire!

Țara este însă de părerea că i-ar șede mai bine în situația pe care și-a dobândit-o acum, în puterea ei națională, dovedită prin fapte, ca să se-nalțe la regat; așa fiind, primesc – nu pentru mine, ci pentru mărirea României – titlul de rege, fiind sigur că el nu va dezlega legăturile, ce m-au împletit așa de strâns cu poporul meu prin toate câte am trecut luptând și trăind împreună. Fie ca primul rege al României să se bucure de aceeași dragoste, care a purtat pe ultimul principe prin toate adversitățile. Pentru mine prețuiesc alipirea (Hingabe) acestui popor nobil și viteaz mai mult decât toate mărirea, decât toată strălucirea unei coroane“.

Actul încoronării

Solemnitatea încoronării avu loc în ziua de 10/22 mai, când regele și regina semnară uricul de încoronare cu următorul cuprins:

„Noi, Carol I, Rege al României, călăuzit de mâna lui Dumnezeu și a destinului viteazului și inteligentului popor român, am făcut la 10 (22) Mai 1866 intrarea noastră în București. Vocea poporului ne-a ales principe al țărilor unite Moldova și Muntenia prin plebiscitul de la 8 (20) Aprilie 1866 (în ziua nașterii noastre de 8/20 Aprilie 1839), precum și prin votul adunării electivă din 1 (13) Mai a aceluiași an.

După ce am asigurat națiunii române prin Constituția din 20 iulie 1866 libertatea și drepturile ei, am putut trece în fruntea acestui popor prin zile de răstăriște, învingând toate greutățile, astfel că în 1877 la 10 (22) Mai fu proclamată independența țării.

După voința lui Dumnezeu, care singur dăruiește victoria, am condus oștirea noastră la 7 Iulie 1877 peste Dunăre și steagurile noastre și-au dobândit lauri izbânde la Calafat, Nicopole, Rahova, Smârdan, Grivița, precum și la 28 Noembrie aceluiași an prin cucerirea Plevnei, astfel că vechea vitejie românească a sancționat pe câmpiile de bătălie din Bulgaria votul camerelor.

Nobilul sânge românesc, care a fost vărsat spre apărarea și pentru independența patriei, primi la 14 (26) Martie răsplata sa. Camerele legislative, însușite de dorința de a da statului român, creat prin contopirea principatelor Moldova și Muntenia, o siguranță deplină și o personalitate mai fermă și mai strălucită, proclamară înălțarea României la rangul de regat al Europei.

Țara întregă, reprezentată prin Senat și Cameră, însoțită de membrii tuturor corporațiilor existente, ale țării, ai Curții de Casație și ai Curții de Conturi, ai Academiei Române, reprezentanții Universităților din București și Iași, cu studenții lor de toate gradele, ai delegațiilor comunale urbane și rurale, precum și ai corporațiilor meșteșugărești și ai numeroaselor asociații ale diverselor ramuri ale culturii noastre naționale, s-a adunat astăzi la 10/22 Mai 1881 în jurul sfântului altar al mitropoliei și a asistat împreună cu noi, Carol I Rege al României,

Perechea regală la nunta de argint, 3/15 noiembrie 1894

cu regina Elisabeta, iubita noastră soție, cu iubitul nostru frate Leopold, Prinț moștenitor de Hohenzollern, însoțit de nepoșii noștri Ferdinand și Carol, la sfintele rugăciuni în cursul cărora Sfinția Sa Mitropolitul primat Calinic Miclescu și Sfinția Sa Mitropolitul Moldovei și Sucevei Iosif, precum și episcopii eparhiști și înaltul cler mitropolitan au săvârșit sfințirea coroanei pe care țara mi-o oferă drept emblemă prețioasă a stabilității și independenței patriei.

Coroana regală, pe care țara mi-o așează pe frunte, a fost cioplită în arsenalul armatei din țeava unui tun, ce a fost cucerit de la inamic la Plevna, la 28 Noembrie 1877, stropit fiind cu sângele eroilor, ce au căzut pentru independență. Coroana de aur, pe care țara o așează pe fruntea celei dintâi regine a ei, nu este împodobită cu pietre prețioase, dar faptele reginelor care vor purta coroana de aur a reginei Elisabeta vor face ca ea să strălucească.

Pentru ca amintirea zilei de 10 (22) Mai să rămână neuitată veacurilor viitoare, Noi semnăm acest uric în al 25-lea an al domniei noastre la mitropolia capitalei București, în prezența reginei Elisabeta, iubitei noastre soții, a iubitului nostru frate Leopold, în fața țării ce a grăbit să vină la marea solemnitate națională a consacrării proclamației regatului României și ordonăm ca documentul să fie înzestrat cu marele sigiliu regal și contrasemnat de miniștrii noștri secretari de stat, precum și iscălit ca martori de președinții corpurilor legiuitoare, de sfinții-le lor mitropoliții și de președintele înaltei curți de casație“.

De la mitropolie, cortegiul regal se întoarce la palat, unde regele și regina apărură în sala tronului. Acolo președinții corpurilor legiuitoare oferă suveranului coroanele sfințite.

Primind coroana de oțel, regele rosti următoarea cuvântare:

„Cu solemnitatea de astăzi se încheie cu strălucire capitolul de 15 ani așa de bogat în lupte și fapte mari! Sub scutul Constituției și legiurilor sale s-a dezvoltat în mod admirabil munca fără răgaz a oamenilor ei de stat, vitejia oștirii sale și ferma mea încredere în puterea poporului au adus la îndeplinire dorința fierbinte a tuturor: regatul, o cheazășie sigură pentru viitor este în ființă! Cu mândrie primesc deci această coroană, ca fiind călită (geschmiedet) din metalul unui tun, stropit cu sângele eroilor noștri și sfințit de biserică, eu o primesc ca simbol al independenței și țării României! Ca un odor prețios ea va da mărturie de timpurile ei glorioase, pe care le-am petrecut împreună, ea va aduce aminte generațiilor viitoare de vitejia străbunilor și de concordia ce a existat între principe și popor! Cea mai frumoasă coroană pentru regină și pentru mine va fi și va rămâne încrederea poporului, căruia îi rămâne închinat tot gândul și tot simțământul nostru. În fața acestor steaguri care flutură pe câmpul de bătălie, în fața acestei coroane, emblemele regalității, aș dori să se adune poporul, precum se adună ostașii în jurul steagurilor, în fața acestor mărețe omagieri, pentru care tot poporul a grăbit la București pentru a fi martor al acestei zile memorabile să reunim glasurile în strigătul scump al inimilor noastre și care-și va găsi în acest spațiu, sfințit prin însuși evenimentele istorice din viața mea, un puternic răsunset. Iubita noastră Românie încoronată astăzi prin propriile ei merite: să trăiască!“

În 1884 s-au constituit domeniile coroanei, compuse din 12 moșii în întindere de 130.000 ha, pentru ca regele să devină cel dintâi proprietar de pământ românesc, care deveniră ferme model în țară. În 1886 s-a inaugurat biserica de la Curtea de Argeș, mausoleul dinastiei. La 19 aprilie 1889 sosi în țară principele Ferdinand, născut în 1867 la Sigmaringen. Căsătorit la 10 ianuarie

1893 cu principesa Maria de Edinburg, fiica ducelui de Saxonia-Coburg-Gotha și nepoată a reginei Victoria a Angliei.

În ziua a doua a festivităților, un cortegiu istoric și alegoric a defilat prin fața regelui și a reginei, iar în ziua a treia regele a trecut în revistă trupele în dreptul statuii lui Mihai Viteazul din București.

România în timpul neutralității (1914 – 1916)

Consiliul de Coroană de la Sinaia și declararea neutralității

Caracteristic pentru felul cum suveranii Franz Joseph și Wilhelm al II-lea, sfătuiți de consilierii lor Berchtold și Bethmann-Holweg, înțelegeau să conducă politica externă în vremuri atât de critice ca acelea ce urmau după atentatul de la Sarajevo este faptul că Italia și România, care făceau parte din Tripla Alianță, n-au fost nici informate și nici consultate în problema declarației de război contra Serbiei. Numai după ruperea relațiilor diplomatice și decretarea mobilizării generale a armatelor austro-germane, împăratul Franz Joseph și kaizerul Wilhelm se grăbiră să adreseze la 31 iulie regelui României telegrame extraurgente, aducându-și aminte de obligațiile lor față de prevederile ce decurgeau din pactul Triplei Alianțe:

„Gândurile mele se îndreaptă către Tine – zicea kaizerul în telegrama către regele Carol – care ai întemeiat la gurile Dunării un stat civilizată și ai ridicat astfel un zăgaz în fața valului slav. Eu am încredere că Tu vei fi credincios ca Rege și ca Hohenzollern prietenilor Tăi, și că vei împlini, fără condiții, datoriile Tale de Aliat“.

Împăratul de la Viena invită pe regele Carol să decreteze mobilizarea generală a armatei române și să pornească la război împotriva Serbiei criminale, în conformitate cu stipulațiile pactului de alianță din 1883.

După Congresul de la Berlin s-a încheiat la 1879 pactul de alianță germano-austriac, la care se alipii în 1882 și Italia, constituind astfel Tripla Alianță. La 30 octombrie 1883 aderă și România la pactul Triplei Alianțe. În 1894 s-a încheiat, ca o asigurare contra triplei înțelegeri, alianța franco-rusă, întărită prin Antanta Cordială franco-engleză din 1904 – 1909 și acordul anglo-rus din 1907. Astfel, Triplei Alianțe austro-germano-italiene i se opunea Tripla Antantă anglo-franco-rusă, constituind un sistem de pace înarmată. Rivalitatea dintre marile puteri a declanșat războiul mondial. Austro-germanii atraseră de partea lor Bulgaria și Turcia. Englezii atraseră dominioanele Canada, Africa de Sud, Australia, Noua-Zeelandă, India, Egiptul și unele națiuni africane. Portugalia și Franța atraseră Africa de Nord, occidentală și ecuatorială, Indochina și Madagascarul.

Rusia mobiliză mulțimile de oameni de la Vistula – Marea Galbenă. Italia intră în război alături de Australia în mai 1915. România intră în august 1916. Grecia oscila între ambele grupuri beligerante. Statele Unite ale Americii intrară în război în 1917, iar statele Americii de Sud trecură de partea lor. Rămăneau neutre: Spania, Olanda, Elveția, Suedia, Norvegia. Astfel se declanșă un conflict cu adevărat mondial – cuprinzând globul întreg și mobilizând 70 milioane de oameni (din care 25 milioane pentru front, restul pentru serviciul intern): Rusia cca. 5.000.000, Germania 13.250.000, Austro-Ungaria 9.000.000, Franța 7.935.000, Anglia 5.700.000, Italia 5.615.000, Statele Unite 4.272.000 etc.

Actul de adeziune a României la pactul de alianță s-a semnat la Viena în 30 octombrie 1883, purtând semnăturile miniștrilor de externe Kalnski din partea Austro-Ungariei,

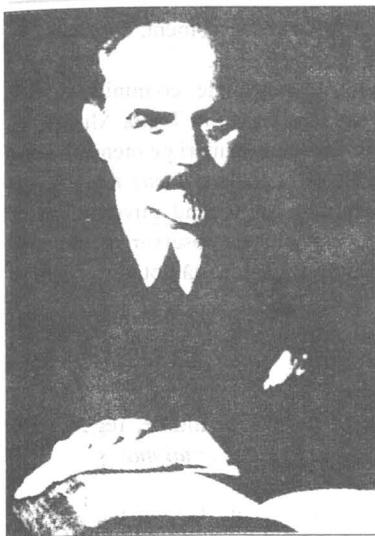
Berchem din partea Germaniei și Dimitrie Sturdza din partea României, reînnoit în 1902 și 1912. Articolul 2 din pact avea următorul cuprins:

„Dacă România, fără nici o provocare din parte-i, ar fi atacată, Austro-Ungaria este datoare să-i dea, în timp util, asistență împotriva agresorului. Dacă Austro-Ungaria ar fi atacată în aceleași împrejurări, într-una din părțile sale limitrofe cu România, casus foederis, se va prezenta îndată pentru aceasta din urmă“.

O telegramă similară fu adresată și regelui Italiei, Victor Emanuel. Telegrama kaizerului Wilhelm soma direct pe regele României să rămână credincios casei de Hohenzollern și să-și îndeplinească necondiționat obligațiile contractuale. Dar intrării României în război contra Serbiei i se opuneau și considerațiunile de drept internațional. Tratatul de adeziune a României la pactul Triplei Înțelegeri era un act diplomatic cu totul secret, care, după însăși constatarea ministrului austriac la București Czernin, nici nu fusese „pragmatizat“, adică ratificat de corpurile legiuitoare din București, Viena și Budapesta. Tot Czernin arată că însuși regele Carol considera tratatul ca strict confidențial, de al cărui cuprins nu aveau cunoștință nici chiar toți șefii guvernelor care se perindau la cârma statului. De o ratificare tardivă a instrumentului diplomatic secret de către parlamentele din Austro-Ungaria și România nici nu putea fi vorba la izbucnirea războiului. De aceea, Czernin raportă la Viena că, în condițiile date, tratatul nu putea fi privit altfel decât drept un „petec de hârtie fără conținut“ – *Fetzen Papier...* – și aceasta cu atât mai mult cu cât agresiunea nu pornea din partea Serbiei, ci din partea Austro-Ungariei, care nu era atacată din nici o parte astfel încât să oblige România de a sări în ajutorul ei.

La începutul anului 1914 guvernul conservator prezidat de Titu Maiorescu își înaintase demisia. Aceasta fu primită și regele Carol încredință la 4 ianuarie 1914 pe Ion Brătianu, șeful Partidului Liberal, cu formarea noului guvern, din care făceau parte Emil Costinescu, Constantin Angelescu, Vintilă Brătianu, Alecu Constantinescu, I. G. Duca ș.a. Noul guvern se prezentă corpurilor electorale cu un program de mari și radicale reforme constituționale privitoare la o masivă expropriere a latifundiilor marii proprietăți rurale și introducerea votului obștesc. La 17 februarie 1914 avură loc alegerile generale pentru Cameră și Senat, care dădură guvernului liberal o considerabilă majoritate, înlesnindu-i astfel posibilitatea de a guverna și a duce la îndeplinire reformele constituționale din programul său de guvernare.

Opoziția era reprezentată de Partidul Conservator, care după demisia lui Titu Maiorescu alege șef pe fruntașul conservator Alexandru Marghiloman. Titu Maiorescu se retrase din viața politică. Membrii marcanți ai Partidului Conservator, cu grupările junimiste ale lui P.P. Carp, Teodor Rosetti, Mișu Cantacuzino, cea conservator-democrată a lui Tache Ionescu, Ion Lahovary, Mihai Săulescu, Virgil Arion, Alexandru Beldiman și alții, erau simpatizanți ai austro-germanilor și soarta le rezervase un rol foarte important în politica țării. În schimb, Partidul Liberal era orientat politicește spre puterile apusene, Franța și Anglia, cu concursul cărora tindea la dezrobirea românilor de sub stăpânirile străine și unirea cu regatul liber. Cum însă războiul se declanșase între Puterile Centrale austro-germane și Puterile Antantei franco-anglo-ruse, hotărârea României de partea cui să se alipească era foarte greu de luat, prin faptul că unele din provinciile românești, ca Transilvania, Banatul și Bucovina, se găseau sub stăpânirea Austro-Ungariei, care făcea parte din uniunea Puterilor Centrale, câtă vreme Basarabia se găsea sub dominația rușilor, aliații Antantei contra austro-germanilor. Alianța cu Antanta însemna renunțarea la Basarabia, iar alianța cu Austro-Germania atrăgea după sine abandonarea Transilvaniei, Banatului și Bucovinei. Până la lămu-

rirea acestei dileme, guvernul român se hotărî pentru neutralitate armată, urmărind cu toată atenția desfășurarea evenimentelor pe câmpul de luptă.

Telegrama ambilor împărați jigniră pe regele Carol prin cuprinsul lor cominatoriu. Și pe drept cuvânt, fiindcă declarația de război contra Serbiei se produsese fără consultarea și asentimentul regelui României și nici ale regelui Italiei, țări care făceau parte din Tripla Alianță. În lumea

politică românească telegramele produsese consternare. Însuși regele Carol I rămase adânc impresionat de modul insolit în care un rege suveran era invitat să decreteze mobilizarea armatei naționale și să declare război unui stat vecin, cu care cu un an în urmă încheiasse tratatul de pace de la București din 10 august 1913, cu lichidarea războiului balcanic.

Pus în fața unei situații pe cât de serioase, pe atât de grave, regele Carol, cu cunoscuta sa înțelepciune, convocă pe ziua de 3 august 1914 un Consiliu de Coroană la Sinaia, la care, pe lângă președinții corpurilor legiuitoare și membrii guvernului, luau parte și fruntașii partidelor din opoziție: Teodor Rosetti, P.P. Carp, Alexandru Marghiloman, Titu Maiorescu și Tache Ionescu. Din notele ce s-au păstrat asupra acestui memorabil consiliu, reținem că ședința s-a ținut la Castelul Peleş, în Sala de muzică a reginei Elisabeta, prezent fiind și principele Ferdinand, moștenitorul tronului, care luă loc în fața regelui Carol. Pe masă se găsea tratatul de adeziune a României la Tripla Alianță. Adânc emoționat, regele Carol deschise ședința, spunând următoarele: „*Pentru prima dată întrebuițez față de D-Voastră limba franceză, care redă mai bine nuanțele. Nu trebuie să facem politică de sentimente. Neutralitatea este o soluție rea, care va face ca România să piardă înalta situație pe care a dobândit-o. A merge cu Rusia ar fi contra sentimentelor unanime ale țării. Să ne pronunțăm neapărat în favoarea Germaniei și Austriei, cu care ne leagă un tratat, este ceea ce ne dictează interesele viitorului. Va urma onoarea și profit!*”

După declarația regelui urmă o tăcere generală. Pentru a o curma, regele se adresă lui Teodor Rosetti, ca celui mai în vârstă membru din consiliu, care recomanda ca țara să nu se angajeze în roluri care nu sunt de talia ei, ci să adopte o atitudine cumpătată de liniște și pace. În opoziție cu Rosetti, Petre Carp, liderul Partidului Conservator, pledă agitat pentru intrarea imediată în război, alături de Germania și Austria:

„*Război imediat, trebuie ajutat germanismul să zdrobească slavismul. Românii din Transilvania ne îngrijorează puțin: au manifestat ei oare dorința de a fi încorporați? Cei din țări care vor trage asupra noastră, dacă urmărim altă politică, vor fi regimentele române. Regele a vorbit limbajul datoriei și onoarei. Trebuie să-l ascultăm. Avem un tratat. România trebuie să-și țină angajamentele!*”

Urmând la cuvânt Alexandru Marghiloman, el ceru lămuriri asupra rolului Italiei și, aflând de declarația ei de neutralitate, recomandă o atitudine similară și din partea României: „*O acțiune imediată contra Serbiei ar însemna o renunțare la tratatul de la București din 1913 și o extindere a dominației bulgare asupra Macedoniei. Dar mai mult chiar, intrarea noastră în*

război alături de Austro-Ungaria ar echivala cu o vinovată abandonare a românilor de peste hotare din Ungaria, Austria și Macedonia. Dar nici o colaborare cu rușii nu este recomandabilă din pricina Basarabiei, în împrejurările acestea singura soluție ce se impune fiind neutralitatea, care este departe de a nu fi onorabilă, de vreme ce însăși Italia nu găsește că există pentru ea casus belli. Dar o agitație națională, fie ea urmată de o crimă odi-

oasă, ca aceea de la Sarajevo, urzită pe teritoriul unui vecin, nu poate echivala cu o agresiune de stat la stat, căci atunci s-ar putea susține foarte bine că și lupta Ligii Culturale, care luptă contra deznaționalizării românilor de peste munți, este un atac sau o provocare la adresa vecinei noastre Austro-Ungaria!”. În concluzie, Marghiloman recomanda pentru moment o neutralitate armată pentru paza granițelor țării.

Tache Ionescu se ralie în toate la părerea antevorbitorului, relevând că ultimatumul trimis guvernului din Belgrad fără consultarea anterioară a aliaților, nici a Italiei și nici a României, ca asociați reprezentând state libere, nu îi poate târî în război prin voința și hotărârea unui singur aliat. La Berlin se susținea că nici Germania n-ar fi fost consultată în prealabil de cancelarul Berchtold, înaintea trimerii ultimatumului la Belgrad.

Ion Lahovary stăruia asupra confederației balcanice și asupra tratatului de la București din 1913, cu declarația categorică: „*Nu omor români pentru ca Austria să facă o Bulgarie tare în paguba unei Serbii mici!*”.

Emil Costinescu susținea că a merge alături de Austria ar însemna „*a dezlănțui război civil!*”.

Pentru declararea neutralității se pronunțaseră toți membrii consiliului în afară de Petre Carp care, nemulțumit de părerile unanime ale colegilor săi, îi apostrofă reproșându-le că „*abandonează pe rege și-l silesc să-și calce cuvântul!*”. La această învinuire, Marghiloman replică:

„*În toată conștiința mea și pe onoarea mea cred că cuvântul regelui nu este angajat. Din contră, procedând astfel cum procedăm acoperim pe rege. Dacă am ieși de aici cu războiul, toată lumea ar zice: «Acesta este războiul regelui!» și nu o vreau. La cea dintâi înfrângere, regele ar fi acela care ar fi atacat. Dacă noi, oamenii politici, pregătim opinia publică, când vom declara războiul noi vom fi răspunzători. Așa înțeleg eu să servesc pe Rege!*”

La acestea replică iritat Carp: „*Măine regele va abdică!*” – bazându-se probabil pe textul declarației din consiliu a regelui, care a încheiat declarația zicând: „*Acesta este testamentul meu politic, la care nu renunț, nepotul meu îl va urma!*”.

De fapt, în sertarul secret al reginei s-a găsit după moartea sa textul unei scrisori adresate împăratului Wilhelm, din care se vede că, sub impresia hotărârii Consiliului de coroană, regele se gândea serios la abdicarea sa. Scrisoarea aceasta, care n-a fost însă expedită împăratului Wilhelm, avea următorul cuprins:

„*Mă grăbesc cu sinceră părere de rău și fac comunicarea aceasta că, în urma unor greutăți de nebiruie, am luat grava hotărâre de a renunța la domnie. Situația din România a luat în vremea din urmă o întorsătură atât de amenințătoare, încât nu-mi*

mai era cu puțință să iau asupra mea răspunderea ei, cu atât mai mult cu cât eram profund pătruns de obligațiile ce mi le asumam. Manifestațiile neîncetate, o presă scump plătită și răspândirea știrilor celor mai mincinoase asupra mersului războiului au provocat o agitație atât de mare în țara întreagă, încât chiar și cercurile conducătoare au fost luate de acest curent. Foștii miniștri, profesorii universităților și ai școlilor superioare, precum și toate clasele sociale, astăzi au un singur țel înaintea ochilor: acela de a pune mâna pe Transilvania. Numărul mic de oameni cu judecata chibzuită și puținle ziare care se împotrivesc aceluia curent amintit sunt înfierate ca trădătoare. Ca o ultimă încercare am convocat un consiliu de coroană în care am expus situația deschis și am atras atenția asupra mării primejdii ce amenință țara, dacă nu se pune stavilă acestor uneltiri periculoase pentru stat; în sfârșit, am adresat un apel stăruitor către domnii adunați în jurul meu, care, din păcate, a rămas fără rezultat, motivându-se că acest curent puternic nu mai poate fi stăvilit. După aceasta, n-a mai rămas pentru mine altă cale decât să declar că eu nu pot să rămân mai departe în fruntea unei țări care îmi retrage încrederea ei. Îmi este greu, nespun de greu, să iau în această clipă o astfel de hotărâre, căci îmi dau limpede seama de urmările unei acțiuni necugetate a României. – Mi se sfâșie inima la gândul că armata făurită de mine, care în anul trecut m-a urmat cu entuziasm, ar putea să pornească, chiar sub ochii mei, în direcția în care nu nădăjduiam să dau ajutor. Și această mahnire adâncă nu poate fi biruită. Iar cuvântul meu este mai sfânt ca orice, și eu o rup cu un trecut întreg, pentru ca numele meu să rămână nepătat. Tot ceea ce am creat, întemeiat și posedat în jumătate de veac, depun pe altarul onoarei. Aș vrea să mi se împlinescă doar o singură dorință în tragica mea soartă: ca armata, lipsită de conducere, să nu poată prejudeca în nici un fel victoriile bravilor aliați. Rog să mi se acorde și pe mai departe respect, bunăvoință și încredere!“

În consecință, regele Carol redactă și actul de abdicare cu următorul cuprins:

„Români! Un puternic avânt național cere ca România să intre în război cu Austro-Ungaria spre îndeplinirea idealului visat de întreg neamul românesc. Neputând a mă împotrivi acestui curent, în care văd o mare primejdie pentru țară, nu-mi rămâne decât să încredințez destinele mult iubitei noastre patrii unei Locotenente Regale.

O viață întreagă închinată ridicării și măririi scumpului nostru popor va fi pentru el cea mai sigură cheazășie că inima mea nu va înceta niciodată de a bate spre binele său. Din suflet rog pe bunul Dumnezeu să-l păzească și să-l ocrotească“.

Din fericire, și actul de abdicare a rămas nepublicat în masa de scris a regelui Carol, unde a fost descoperit de un om de încredere al împăratului Wilhelm și prezentat acestuia cu ocazia prezenței kaizerului la Sinaia, care îl încredință ministrului casei imperiale cu următoarea apostilă:

„Sinaia 23/LX/1917 – Secret

Documentul alăturat provine din masa de scris a Regelui Carol, unde a rămas neobservat, fiind găsit mai târziu de omul meu de încredere, și mi-a fost predat mie. E o comunicare întocmită de Rege după Consiliul de Coroană din 1914 pe seama Puterilor Centrale cu proiectul unui act de abdicare adresat românilor. De așezat printre notele familiare secrete, după ce se va face o copie pentru Excelența Sa Cancelarul Împăratului (personal)

s.s. Wilhelm I. R.“

Textul actului de abdicare în favoarea unei „Locotenente Regale“ nu corespunde cu declarația regelui Carol în Consiliul de Coroană că acesta ar fi testamentul său politic la care nu renunță și că nepotul său – Principele de Coroană Ferdinand – îl va urma. Actele au fost scrise într-un moment de depresiune sufletească,

iar regele va reveni asupra hotărârii sale de moment, după cum se va vedea din cele ce urmează.

Brătianu, rezumând părerile exprimate, comunică Consiliului vestea că Italia, care și ea făcea parte din Tripla Alianță, se hotărâse pentru neutralitate. Vestea aceasta întări pe membrii consiliului în părerile lor, hotărând să considere *casus foederis* ca inexistent față de Puterile Centrale, autorizând guvernul să ia măsurile cuvenite pentru paza granițelor cu observarea celei mai stricte neutralități față de beligeranți. La această hotărâre aderă și regele Carol.

După ridicarea ședinței memorabile, Brătianu, Marghiloman, Tache Ionescu și Mihail Pherekide trecură în cabinetul de lucru al regelui pentru a redacta comunicatul asupra hotărârii Consiliului de Coroană. În toiul discuțiilor intime, regele rosti memorabilele cuvinte: „Sunt un rege constituțional și nu voi declara eu singur războiul!“

Declarația regelui din Consiliul de Coroană a pătruns deformată în conștiința publicului și a dat curs la diverse comentarii, unele mai deocheate decât altele. La șase zile după ședința consiliului de coroană, regina Elisabeta făcu președintelui Crucii roșii, Marghiloman, următoarea confidență:

„Consiliul de luni a fost foarte frumos, regele este mulțumit că are astfel de oameni pentru a-i consulta. «Ce aș fi făcut – mi-a spus el – dacă s-ar fi dezbinat și ce răspundere, dacă aș fi fost silit să aleg între una sau cealaltă părere!»“

Regina a mai adăugat:

„Nu mi-a plăcut tonul celor două telegrame ale împăraților; așa se scrie regelui meu?“

Într-o convorbire intimă între regele, regina și Marghiloman, regele observă calm:

„Presupuneri asupra soartei războiului în favoarea germanilor și nimic mai mult. Asupra vorbelor despre abdicare: Eu? Dar am expus pur și simplu cele trei ipoteze“.

La 4 august 1914, președintele Consiliului de miniștri Brătianu trimise ministrului plenipotențiar al Austro-Ungariei următorul comunicat asupra hotărârii Consiliului de Coroană de la Sinaia:

„După un apel călduros al Regelui de a da urmare tratatului, Consiliul de Coroană, cu toate voturile contra unuia singur, a declarat că nici un partid nu-și poate asuma răspunderea acestei acțiuni.

Consiliul a hotărât că, întrucât România n-a fost nici avertizată și nici consultată asupra demersului austro-ungar la Belgrad, nu există *casus foederis*. În continuare Consiliul de Coroană a hotărât să se ia măsuri militare pentru siguranța granițelor, măsuri din care decurge un avantaj pentru Monarhia Austro-Ungară, întrucât granițele ei pe mai multe sute de mile rămân acoperite“.

Brătianu mai adăugă că a dispus o întărire a unităților militare, căreia îi va urma curând mobilizarea generală. Guvernul intenționează să dea publicității numai un scurt comunicat asupra măsurilor militare hotărâte pentru siguranța granițelor. Czernin, ministrul austro-ungar la București, precum și Wildhăusen, ministrul Germaniei, aduseră la cunoștința guvernelor lor hotărârea de neutralitate a guvernului român.

La 5 august, Czernin și Wildhăusen comunicau lui Brătianu că: „guvernele lor iau act cu plăcere de faptul că guvernul român se dezinteresează de tratatul de la București și că măsurile anunțate sunt o indicație că România continuă să rămână aliata lor“.

Nu este însă mai puțin adevărat că neutralitatea României și Italiei impresionează adânc pe împăratul Wilhelm, care era nevoit să constate că „aliații se rup de noi ca perele putrede“ și că neutralitatea acestor țări nu este decât prefața orientării lor spre alianța cu Franța și Rusia. Referindu-se la convenția militară cu

Bulgaria, Czernin asigura pe Brătianu că Bulgaria va fi prietenă cu România câtă vreme aceasta va rămâne aliata Triplei Înțelegeri.

Convenția secretă cu Rusia.

Moartea regelui Carol I

și a reginei Elisabeta.

Urcarea pe tron a regelui Ferdinand

Precum era de așteptat, Rusia declară la 6 august 1914 război Austriei și Germaniei.

A doua zi după ce Austria declară război Serbiei, Rusia încercă să atragă România de partea ei, punându-i în vedere anexarea Transilvaniei în caz de izbândă. Ministrul de externe Sasonov autoriză pe Poklevski, ministrul țarului la București, să propună suveranului român încheierea unei convenții cu Rusia, prin care rușii se angajau să nu înceteze războiul cu Austro-Ungaria și Germania mai înainte ca țările locuite de români din monarhia Austro-Ungară să fie reunite la coroana României. La propunerea aceasta, Brătianu răspunse la 10 august 1914 că „în fața actuală a conflictului care divide Europa, guvernul român trebuie să-și mărginească eforturile sale la păstrarea neutralității, așa cum s-a decis de Consiliul de Coroană, și la menținerea echilibrului balcanic“. Echilibrul acesta era însă greu de menținut, de vreme ce la 6 septembrie 1914 Bulgaria încheie un tratat secret cu Austria, prin care cele două țări se obligau reciproc la „o politică amicală și la un sprijin mutual în caz de agresiune“. Sasonov stăruia însă cu tot dinadinsul ca România să semneze convenția, arătând că „armata rusă a ocupat jumătate din Bucovina, făcând primul pas spre eliberarea acestei provincii de sub jugul austriac“. În această situație guvernul lui invita România să i se asocieze, îndeplinind restul, adică să ocupe cu armata partea ei din sudul Bucovinei și Transilvania, garantând și asigurarea împotriva unui atac bulgar de la sud.

Propunerea părea foarte ademenitoare, totuși guvernul român stăruia să obțină formulări concrete cu privire la Bucovina și Banat. Cu privire la Bucovina, rușii recunoșteau României numai partea locuită de români, iar cât privea Banatul, România urma să se înțeleagă cu Serbia. Brătianu revendica aceste provincii românești în întregimea lor. Pe chestiunea aceasta s-au purtat tratative între București și Petrograd, până ce, în urma unui schimb de note diplomatice, s-a căzut de acord ca granițele acestor provincii să fie hotărâte la vremea potrivită de comisii de delimitare. Astfel s-a ajuns la semnarea Convenției secrete româno-ruse din octombrie 1914, formulate în sensul că, în schimbul neutralității binevoitoare din partea României, Rusia va asigura *statu-quo*-ul teritorial al României în fruntariile ei actuale. Guvernul țarist mai recunoștea României dreptul de a-și anexa regiunile românești din Austro-Ungaria, obligându-se a-i oferi și ajutorul moral la ocuparea acestor teritorii cu propriile ei forțe. Rusia se mai angaja să obțină și adevărata puterilor Antantei, Franța și Anglia, la aceste angajamente.

Convenția româno-rusă din 1 octombrie 1914 s-a încheiat cu cunoștința și aprobarea regelui Carol I.

„*Țin să declar – zicea Brătianu în fața Camerei – că politica legăturilor noastre cu Aliații nu am făcut-o eu însumi, în contra voinței regelui Carol, nu am făcut-o pe ascuns de dânsul. Tot ce am lucrat, am lucrat ca un servitor credincios al țării și al tromului, cu încrederea și cu știința suveranului*“.

Urmare a convenției româno-ruse, s-a întocmit și planul de operații militare în cazul unui atac din partea Austro-Ungariei, după următoarele directive strategice: ofensiva împotriva Austro-Ungariei în legătură cu aripa stângă a armatei și defensiva la sud față de Bulgaria. Totodată, s-a dispus închiderea granițelor pentru transporturile germane spre sud și s-a oprit tranzitul armamentu-

lui german, de care Turcia avea mare nevoie, prin teritoriul României.

Curând după semnarea convenției secrete cu Rusia, muri la Sinaia în ziua de 10 octombrie 1914 regele Carol I, care de multă vreme era suferind, suferință care a fost agravată de evenimentele politice care luaseră o altă întorsătură de cum o dorea și o preconiza el. Zguduit de o mare tragedie sufletească, bătrânul suveran închise ochii pentru totdeauna în plin război, după o domnie rodnică și glorioasă de 47 de ani, 4 luni și 17 zile, care, ca lungime și realizări, poate fi asemănată numai cu domnia lui Ștefan cel Mare. Ca întemeietor al dinastiei române, Carol de Hohenzollern a dobândit la Plevna, pe lângă încrederea poporului român în el și-n dinastia sa, independența țării față de Poarta Otomană și s-a încoronat ca primul Rege al României, restaurând regalitatea Daciei Traiane după 18 secole de la moartea lui Decebal.

Carol I a deschis României „fereastra spre mare“, prin dobândirea Dobrogei lui Dan vodă și Mircea cel Bătrân. Tot sub domnia lui s-au lărgit granițele provinciei transdanubiene prin recunoașterea Cadrilaterului în 1913. El a reorganizat și sporit forțele armatei naționale, victorioasă la Plevna, și a îndrumat sistemele de fortificații de la București și Focșani; a întărit marina comercială și de război, dezvoltând portul Constanța și stăruind pentru construirea podului peste Dunăre de la Cernavodă.

Sub domnia lui s-a revizuit Constituția țării în sensul lărgirii dreptului de vot și s-au votat legiurile de interes politic, administrativ, social, economic și cultural. De aceea, regele Carol I poate fi considerat pe drept cuvânt ctitorul așezămintelor de stat ale României moderne. În lumina perspectivei istorice, titlul de Înțeleptul, cu care a fost cinstit încă fiind în viață, este și rămâne binemeritat.

La 18 februarie 1916 muri la București și regina Elisabeta, cunoscută ca scriitoare sub numele de Carmen Sylva, și fu înmormântată alături de ilustrul ei soț, regele Carol I, în cripta regală de la Curtea de Argeș, celebra ctitorie a lui Neagoe Basarab, restaurată și împodobită cu cheltuiala decedatei perechi regale. Regina Elisabeta a fost o duioasă și devotată consoartă a împăratului și înțeleptului ei soț. Originară din Valea Rinului, ea a descoperit în noua sa patrie, și mai ales pe melegurile încântătoare de la Sinaia, un adevărat rai pământesc, pe care l-a căutat în creațiile ei literare, ce au trezit un larg interes în străinătate prin farmecul și frumusețea lor. Iubitoare de muzică și de pictură, ea a înzestrat mănăstirea de la Curtea de Argeș cu un minunat evanghelier, împodobit de mâna ei cu admirabile scene din Sfânta Scriptură, prinse în culori armonioase de rară frumusețe. Tot ea a pictat *Concertul în luncă* de Vasile Alecsandri, ilustrând fiecare strofă și închegându-le într-un admirabil tablou ce se păstrează la Academia Română. De numele ei se leagă și azilul pentru orbi – Vatra Luminoasă – din București. În timpul războiului pentru independență ea a patronat opera de asistență medicală a soldaților răniți ca o adevărată „mamă a răniților“. Moartea prematură a singurei ei fetei, Marioara, a privat-o de bucuriile de mamă. Plină de admirație pentru augustul ei soț, ea a sprijinit și încurajat activitatea lui politică și militară. Acest frumos buchet de fapte înălțătoare pentru patria ei adoptivă i-a asigurat un loc de cinste în panteonul marilor regine ale României.

Fragmente din vol. *Istoria Românilor*,
ediție îngrijită de dr. Florin ROTARU,
vol. II, Editura Biblioteca Bucureștilor, 2003

(sublinierile aparțin redacției)

Bucureștii de altădată

Impresii din București

Sextil PUȘCARIU

De câte ori plec din București, mă întorc întinerit. Poate fiindcă s-a nimerit să fiu în capitală în luna mai, când soarele strălucește pe acel cer neîntrecut de frumos pe care Grigorescu a știut să-l coboare pe pînzele sale, când în Cișmigiu trandafirii plini îmbrobodesc boschetele, fără să aplece pe pămînt crengile tinere sub povara lor, când cucerind străzile întortocheate îți răsare la fiecare pas, ca o surpriză, o casă zidită cu dragoste în mijlocul unei grădini pline de verdeață, când pînă și mormintele prietenilor dispăruți te întîmpină cu flori și cu verdeață, sub care somnul trebuie să fie lin...

Poate mă simt întinerit fiindcă mă văd iară într-un oraș mare, în care viața pulsează viguros. Cînd cei mai frumoși ani din tinerețe ți i-ai petrecut în vălmășagul centrelor mari de cultură, te apucă adesea, în cuibul liniștit de provincie, prielnic pentru munca ordonată a fiecărei zile, nostalgia după zgomotul străzilor asfaltate. E un dor asemănător cu al orășanului însetat de liniștea unui colț de țară.

Îmi aduc aminte de o conversație cu Caragiale. L-am întrebat: cum se face că, în tot ce a scris, abia se găsesc cîteva pagini în care e descrisă natura? El mi-a răspuns: „Excursia mea favorită este la o cafenea din strada principală. La o masă rotundă de marmură stau un ceas două și privesc pe trecători, iar priveliștea aceasta îmi spune mai mult decît o pajiște înflorită“. Priveliștea ce ți se desfășoară din mansarda unei case cu cinci etaje, pe cînd becurile se aprind unul cîte unul pe străzi drepte și pe străduțe șerpuite, poezia coperișurilor e adesea tot atît de impresionantă ca vederea unui apus de soare din vîrfurile unui deal...

Dar ceea ce mă face să mă simt atît de tînăr cînd văd Bucureștii e mai presus de toate dragostea pentru capitala țării românești. O purtam cu mine, în anii dinainte de război, ascunsă în pieptul meu, unde nu puteau pătrunde privirile bănuitoare ale finanților de la Predeal și ale jandarmilor de la Ițcani, și o port, mărită, în suflet, de cînd granițele au încetat de a mai fi. Pe ea am căutat s-o sădesc în sufletele elevilor mei în anii grei, cînd Bucureștii erau atît de departe, și aș vrea să o torn și astăzi în inima atîtor ardeleni care se simt străini în capitala țării lor, pentru că o judecă după aparențele-i înșelătoare...

Cît de fericitoare este această dragoste! Ea te face să-ți păstrezi seninătatea sufletească cînd în jurul tău vezi frunțile încrețite de griji; să zărești partea frumoasă a vieții și să nădăjduiești în viitor cînd alții îți înfățișează în colori atît de negre ziua de azi și cea de mine.

„La București nu-i seriozitate“, îmi spune un coleg de școală pe care-l întîlnesc în Cluj, ajuns acum, din băiatul vesel și zglobiu de odinioară, un grav „consilier“ cu vorba apăsată și cu sprîncene încruntate. „Străzile mișună de un roi de pierde-vară și de femei luxoase, în cafenele discuții gălăgioase

și superficiale, toți fac politică rentabilă de căpătuială“...

Le cunosc de mult aceste judecăți ușoare, aceste locuri comune care circulă din nefericire la cei ce sînt gata să condamne înainte de a cunoaște. Dacă în sufletul lor ar fi dragostea adîncă, atunci ei ar vedea că ceea ce li se pare lipsă de seriozitate este firea deschisă și atît de simpatică a omului care știe să se bucure de frumusețile vieții, să guste o glumă spirituală și să ierte o greșală. Desigur că nu-mi plac nici mie gălăgioșii filfizoni care pun lumea la cale și afișează cu orice ocazie cunoștințe ieftine, cîștigate prin lectura regulată a gazetelor de bulevard. Dar eu cunosc la București mai mulți oameni cu adevărat culți, și în același timp discreți, decît are Ardealul întreg. E adevărat că trecînd pe Calea Victoriei te miri de unde se găsesc atîția oameni care au vreme să se plimbe cu ceasurile, pe cînd tu, bietul, nu știi cum să-ți mai împarți vremea. Dar nicăiri n-am cunoscut mai mulți oameni harnici, cu o putere de muncă uriașă și cu dor de activitate, decît la București. Luxul exagerat e regretabil dar el e în firea noastră, și dacă un străin a putut să zică despre țara noastră că are cele mai frumoase femei și că orice romîncă calcă asemenea unei împărătese, este pentru că, spre a fi frumoasă, femeia trebuie să se îmbrace bine. Dar cei ce se plimbă în automobile au acasă, pe pereți, tablouri de-ale pictorilor noștri de talent și salonașe pline de obiecte de artă, în care se face muzică bună și se discută cu pricepere literatură. Politica, pentru mulți, este

mijlocul cel mai sigur de a-și crea, fără osteneală mare, o situațiune, dar dacă luptele politice la noi sînt atît de vehemente și necumpătate este pentru că mulți, foarte mulți, au convins-gerea că numai cu ideile lor și a partizanilor lor politici țara se poate feri. Și atunci mă întreb dacă n-am un dram de dreptate, eu optimistul incorigibil, să-mi zic: un neam care din acest război crunt și distrugător n-a ieșit obosit, ci se aruncă, oțelit, în noi lupte îndrjite, pentru că fiii lui nu sînt mulțumiți cu „binele“ și doresc „mai binele“ – acest neam nu dă oare și astăzi cea mai strălucită dovadă de vitalitate?

În București am găsit în toate timpurile mai multă dragoste pentru Ardeal decît invers. Dar nu iubirea egală și constantă care trebuie să existe între frați, ci dragostea pasionată care izbucnește cu foc, dar e supusă, tocmai de aceea, la dezamăgiri și se răcește prea ușor.

Îmi aduc aminte cum am fost primit în toamna anului 1918 în Iași, cînd aduceam solia unirii Bucovinei. M-au îmbrățișat necunoscuți și toți îmi ziceau: grăbiți-vă, veniți să ne regenerați! Pe cît mă fericea iubirea cu care eram primit, cu atît mă îngrijorau nădejtile prea mari ce se puneau în noi. Știam că deziluzia va veni curînd.

Și ea a venit.

Pentru că, oricît de bune elemente erau peste munți, ele erau puține și nepregătite. Schimbarea a fost prea bruscă și prea mare încît cei ajunși din slugi stăpîni să nu rămînă buimăciți și chiar cei buni între ei să nu-și piardă uneori cumpătul.

De aceea m-a durut în suflet vîzînd acum, în București, cît de pornită e lumea împotriva fraților dezrobiți, care le-au adus o dezamăgire, fiindcă legaseră de ei nădejdi nemăsurate. Nimeni nu vorbește de uriașă operă ce s-a săvîrșit de un an și jumătate, cu cîțiva oameni care au muncit ca niște eroi, în împrejurări grele, avînd în față ținuta ostilă a unei populațiuni organizate iar ca aparat administrativ cîțiva funcționari improvizati. Meritele reale ale acestor bărbați le va stabili istoria; prezentul e firesc să vadă greșelile lor.

Vremea, cel mai mare vrăjmaș al nostru, care pe timpul războiului trecea prea încet și acum se scurge atît de repede, va face dreptate. Vor trece încă ani pînă cînd urmele pe care veacuri de despărțire le-au săpat între frați vor dispărea. După Unire se va vedea încă deosebirea ce în Imperiul german unitar a existat între prusianul de la nord și bavarezul de la miazăzi, iar în Italia între lombardul blond și romanul oacheș. Dar încetul cu încetul deosebirile se vor șterge, ele vor dispărea cu atît mai iute, cu cît în inimile noastre se va stabili dragostea adevărată de frate, înțelegătoare, iertătoare la nevoie, constantă și trainică.

București, 23 V 1920

Am întîlnit aici prieteni vechi, pe care nu i-am văzut de mult. La expoziția tinerimii artistice l-am revăzut pe Kimon Loghi. Mărunțel, elegant, mulțumit. Acum e era pictorilor. A făcut 400.000 lei în anul acesta cu pînzele sale pe placul mulțimii. Acest gust al îmbogățirilor de război știe să-l exploateze. El crede că este pictor mare, căci succesul e mare. Aspirații de revoluționar în artă, dacă le-a avut vreodată, acum desigur nu le mai are. Încolo băiat bun, simpatic... Tot acolo l-am văzut pe Spaethe, cu care ne-am adus aminte de cheful nostru pe care-l făcuserăm pe vremurile bune, acu vreo 15 ani, cînd o noapte întregă ne-am lăsat răpiți de puterea tinerețelor

cu planuri mari și de farmecul unei intimități între 3 – 4 prieteni la un pahar de vin bun. El a rămas același: plin de energie și ceva cam boem. Voi trece negreșit prin atelierul lui să-i văd lucrările.

La ședințele Academiei, aceeași atmosferă, cam birocratică, cu legături mai mult reci între membri, cu discuții lungi și dezordonate, fără avînturi nouă. Partea cea bună a acestor ședințe este că e cel mai plăcut loc de întîlnire.

Aici e înainte de toate Iorga, veșnic nemulțumit, veșnic indignat de prostia cuiiva, totdeauna scînteietor... El domină incontestabil Academia, adesea ca un tiran, dar ascultat de cei mai mulți pentru marea stimă ce i-o poartă toată lumea. În toiul luptelor violente politice care par că-l absorb, e uimitor ce limpede și cu cîtă consecvență muncește mai departe științificește, scriind, citind, făcînd planuri nouă de lucrări monumentale, pe care le execută cu o rezezițiune neobișnuită. Discută scriind și vorbește citind. Și cum citește? Întoarce filă de filă, încît crezi că nici n-are vreme să prindă zece șire și a citit cartea, din care nu-i scapă nici un amănunt, nimic esențial.

Alături de el e Pârvan, care tot mai mult se afirmă ca unul dintre gînditorii noștri de frunte și ca un savant cum rar am avut. El e temeinic, de o putere de muncă asemănătoare, de o cultură extraordinară și un pricepător subtil și rafinat al frumosului și armoniei, care pentru el însemnează însăși viața. Mai ales de cînd, pierzîndu-și soția, a rămas atît de nespuse singur în viață. Alături de seriozitatea sa gravă, de rezerva sa aproape de mizantrop, deodată te surprinde cu cîte o ieșire în care se reflectă tot sufletul său de copil. Și dacă știi să-l scoți din toiul preocupărilor sale momentane, să-l exciți pentru o chestiune care îi e dragă, ochii îi scilpesc, buzele surîd atît de drăguț și în fața sa de rece preot protestant se aprind mii de drăcușori, iar vorba-i curge exuberant, lăudîndu-ți pe un elev, căutînd să te convingă despre calitățile cutărui tînar...

Ieri, bătrînul Caragiani, după ședința Academiei, m-a luat la o parte și, sfios și mai mult în glumă – dibuind să vadă dacă nu îl iau în rîs, – a început să-mi spună despre gîndurile științifice ce-l preocupă: popoarele preistorice ale Peninsulei Balcanice, celți sau gali, mi-a făcut etimologii fantastice și mi-a spus că Homer a fost valah. Sînt gînduri care-l preocupă de decenii, pe care însă n-a cutezat să le dea publicității, avînd bunul-simț de a-și spune că poate sînt prostii... Și atunci face o glumă, mai mult ca să te pipăie dacă și tu ești dispus să-l iei în glumă sau în serios...

Fragmente din vol. *Memorii*,
ediție de Magdalena VULPE, prefață de Ion BULEI,
Editura Minerva, București, 1978

Arhive bucureștene

Cimara

Georgeta FILITTI

Deși rubrica noastră se intitulează ca atare și cititorul ar putea aștepta revelații legate de istoria orașului, în multe cazuri substanța fondului e cu totul alta. Spațiu generos de imigrare, pământul românesc a găzduit cu predelecție oameni veniți din Levant. Mânați de dorul de ducă, de afaceri ori îndrăgostiți de vreo moldoveancă ori munteancă, greci, venețieni, aromâni de toate felurile, croați, genovezi, albanezi ajung la noi și de cele mai multe ori se naturalizează aici. E și cazul lui Giovanni Cimara (1834 – 1893) din insula Zante (Chefalonia), de veche obârșie venețiană, școlit în știința dreptului la Siena și ajuns avocat și mason de seamă la Iași (cu reședința de țară la Dărăbani, moșie de zestre de la a treia soție, Smaranda Balș). Arhiva avocatului și a fiicei sale Calomira (din a doua căsătorie, cu Julie Bonnet) poate constitui aproape canavaua unui roman istoric. *Notizie documentale* despre familia Cimara, atestată documentar din secolul al XV-lea – când se numea Balbi Bisantio – dovedește înrudirea, la 1830, a lui Giorgio Marino cu o fată Balș. Binecunoscuta familie boierească din Moldova își are originea, dacă dăm crezare unor documente semnalate de membri ai familiei, printre regii vizigoți, între care Alariç, născut într-o insulă a Dunării. La Dubrovnik (Croatia) se păstrează o scrisoare a lui Alexandru Lăpușeanu în care pomenește de cinci descendenți ai ultimului duce de Sf. Sava (Herțegovina) primiți la curtea sa. E vorba de Petru, nepot al Elenei de Zenta, ea însăși coborâtore din Bertrand de Baux, cel aflat în slujba lui Carol de Anjou din regatul de Napoli. Arhiva cercetată de noi cuprinde genealogia, cu copii autentificate de autoritățile cefalonite începând din anul 1543. Acolo sunt evocate neamurile înrudite: Inglesi Dimitrato, Volterra, Capsokefalo, Loverdo, Alessandro de Orzi, Zuanne, Delladecime-Cosmetatto, Metaxa.

Un unchi al avocatului ieșean, pe lângă interesul pentru genealogia familiei, compune versuri italienești, se pare de circumstanță, fiindcă are pregătite texte pline de durere intitulate *Per la morte di...* și numele e completat ulterior. Tot el are un discurs tipărit, din septembrie 1824, în onoarea lui Basilio Zavo, președintele Adunării legislative a statului ionic din Cefalonia (cu capitala la Argostoli). Se mai adaugă o întreagă literatură de factură masonică, cu alfabet și desene adecvate.

Fiu de medic, Giovanni începe să practice avocatura în 1857 pe teritoriul ionic, iar în anul următor, cu un pașaport englezesc, păstrat în arhivă, ajunge la Galați. Călătorește la Constantinopol și București, ba trece și în Basarabia rusească. În 1868 obține dreptul de liberă practică la Iași, după ce primește, în 1863, mica naturalizare. Se pare însă că practica avocatura dinainte pentru că în mai 1862 P. Balș îi scria din pușcări Prefecturii Poliției din Iași: „Je suis en état d'arrestation et d'accusation, mais je suis complètement innocent“. Apoi îl roagă să-l viziteze ca să pregătească apărarea. Se pare

că avocatura nu-i răpea tot timpul, cel puțin așa reiese din scrisorile trimise fiicei sale Calomira, mai mulți ani la rând, de la Monte Carlo, Bologna, Wildbald, Napoli. Din orașul cazinourilor, unde pierde regulat, scrisorile poartă antetul „Cercle des étrangers à Monaco. Salon de lecture“. Fiică-sa suferea de nervi și el îi trimite recomandarea unui doctor neamț: *cura Mattei* (băi cu apă rece) și homeopatie electrică. El însuși se trata de o boală nenumită cu plimbări în aer liber, băi de mare de câte jumătate de oră și sirop cu iod. Răspunde și la întrebări punctuale ale Calomirei: mozaicul *Cave canem* e în muzeul Bourbon din Napoli, unde l-a fotografiat chiar el iar la Lepanto (bătălie cu turcii în 1571) venețienii au arborat un steag în benzi roșii/albastre pe fond bleumarin.

Mai multe cataloage ale bibliotecii sale reconstituie universul de lectură al unui român de adopție, cosmopolit, bogat, sensibil nu doar la conținutul cărților ci și la legătura sau ilustrația lor. Ne oprim aici doar la inventarul *Livres anciens et rares*, unde figurează Dante, *Le Purgatoire et le Paradis*, ilustrat de G. Doré, trad. de P. A. Fiorentino, în piele roșie aurită, „édition de très grand luxe, superbes illustrations“; G. P. Villeneuve, *Métamorphoses d'Ovide*, Paris, 1807; Marmontel, *Contes moraux*, Liège, 1777; Un voyageur en Angleterre, *Mémoires et observations*, Haga, 1698; *Histoire secrète des femmes de l'Antiquité*, Amsterdam, 1725; Scarron, *Le roman comique*, Paris, 1677; *Le Virgile travesti en vers burlesques*, Paris; J. Tavernier, *Recueil sur le Japon*, Paris, 1681; abatele Coyer, *Bagatelles...*, Londra, 1743, *Moeurs et usages des turcs*, Paris, 1747; Barquin, *Idiles et romans*, Geneva, 1796; G. Sagrada, *Memoriae istoriche ottomane*, Veneția, 1637; Sansovino, *Dell'istoria universale dei turchi*, Veneția, 1564; dr. B. Zapata, *Meravigliosi secreti di medicini*, Roma, 1566; T. Bentivoglio, *Le leggi all'arme*, Piazzola, s.a.; L. Maimburgo, *Compania di Jesu*, Milano, 1624; De St. André, *Lettres sur la magie*, Paris, 1725; Condorcet, *La vie de Voltaire*, Paris, 1822; *Iliade d'Omer* (în gr.), Viena, 1817 – „très belles illustrations“; Pouqueville, *L'Univers. Grèce*, Paris, 1855; G. Schlumberger, *Un empereur byzantin au dixième siècle, Nicephore Phocas* – „peau rouge, dorure, grand luxe“, Paris, 1890; *Les Evangiles de notre Seigneur Jesus Christ*, Paris, 1837 – „peau verte, grand luxe“; *La St. Bible*, Bruxelles, 1844; P. Foscarini, *Mem. Hist... della Morea*, Veneția, 1687; Marc Antonio Zimarae, *Tabula dilucidarionum...*, Veneția, 1556 – „il était écrit par un grand oncle à moi Cimara“; B. de St. Pierre, *La capuna italiana*, Paris, 1822; *Le facetieux reveil matin des esprits melancoliques*, Rouen, 1679; Ossian, *Poésies*, s.a., s.l.; J. Palaia, *Septuaginta, commentaires*, 1697; C. Tutini, *Dell'origine e fundazion (!) dei reggi di Napoli*, Napoli, 1754; *Historie di tutte le cose degne di memoria del anno 1524*, Veneția, 1540; N. Motnonise, *Lapis offendiculi...*, 1752; N. M. Corbelli, *Il mondo geografico e politico*, Colonia, 1673.

Evangelina Cimara

Contele
Jean Marin de Cimara

Calomira Cimara

Contele
G. de Cimara

Alte câteva zeci de cărți tipărite ante 1800, apoi câteva sute de după 1800, mărturisesc interesul pentru călătorii în Extremul Orient, Africa, enciclopedii, morală, literatură, descoperiri arheologice, teatru, lumea rusească, instituții englezești, revoluția franceză, Grecia modernă, evrei și antisemitism ș.a.

Biblioteca juridică a contelui Cimara împărtășește soarta multor donații: în 1916 fiica sa Calomira vinde 500 volume Fundației Ferdinand din Iași și mai apoi scrie nemulțumită: „Vă rog să faceți o anchetă în această privință întrucât n-am văzut niciodată aceste cărți în bibliotecă, nici nu le-am putut obține când le-am cerut pentru consultare“.

Cea mai mare parte a arhivei o privește pe această fiică, născută în 1860 și care, așa cum reiese dintr-o scrisoare către tatăl ei, dorise la un moment dat să se facă actriță. Și-a schimbat gândul ajungând „singura cabalistă și ebraistă creștină“, cum o recomanda cineva. Pare genul de fată bătrână, arțăgoasă, dispusă să intermedieze căsătorii dar în același timp să-și însușească cunoștințe atât de complicate cum sunt cele despre Cabală. În legătură cu acest din urmă aspect poate că era și o modă printre femeii pe atunci pentru că în 1906 și Sofia Vlădoianu îi scrie în franceză și ivrit. Oricum, în septembrie 1913, Calomira trimitea manuscrisul traducerii în franceză spre publicare la Paris a textului Sepher Jetzirah (*Le livre cabalistique de la Création*), cine știe de ce, prin New York! Era vorba de „cea mai veche și prima carte sfântă a evreilor“. Fusese scrisă de rabbi Akiva, „cel mai mare cabalist al erei noastre“. Cronicile specialiștilor au început să apară în „Isis“ („operă de erudiție“), „Nouveaux horizons de la science et de la pensée“, „Echo du merveilleux“, „Mysteria“, „Initiation“, „Voile d'Isis“, „Vie mystérieuse“, „Les entretiens idéalistes“, „The British Bibliophile Society“, „Mémorial de la librairie française“, „La Roumanie“ („o minune de artă și erudiție“). Corespondează cu H. Hotchetov, care încercase să înființeze la Paris un institut teosofic și dr. G. Encausse, administratorul publicației „Les amis de St. Yves“, dornic să-i publice și el ceva. Acesta îi răspundea și la întrebarea cum să obțină un *elemental*: e de-ajuns să se roage nouă zile în lunile cu luna în creștere, seara la culcare.

Încurajată de ecourile din presa franceză ca și de vor-

bele bune ale Elenei Văcărescu, domnișoara Cimara continuă să lucreze la traducerea *Psalmlor lui David*. Din corespondența cu H. Goldenkron se deslușesc preocupări statornice pentru studiile ebraice. În 1917 termină comentariile la Cabală și peste opt ani Moritz Wachtel din Iași îi scrie rectorului Universității din Ierusalim rugându-l s-o sprijine la publicare. Realitatea era însă mai prozaică. Vânzarea mergea greu. Până în 1926 librăria Alcalay din București nu vânduse nici un exemplar din Sepher Jetzirah iar cu Centrala Cărții are chiar un conflict dezagreabil. După ce vânduseră un număr de exemplare, contabilii Centralei o găseau datoare cu 1.651 lei. Furioasă, d-ra Cimara amintește proverbul cu hoțul de păgubaș și declară că nu le datorează nimic. „Vă atragem mai întâi atenția să păstrați față de casa noastră cuviința cuvenită..., dacă nu răspundeți cuviincios, vă punem sechestru pe stoc în baza extrasului de cont“, a venit replica Centralei.

Nici cartea mamei sale, Julie Bonnet (pseudonim: Judith), *Reflets d'âme. Poésies inédites*, tipărită de editorul parizian Durville în 1.000 exemplare, nu se vindea mai bine. Poate că versuri ca

Océan que rien ne sillonne

Où un vent chaud tourbillonne

nu erau de natură să stârnească entuziasmul cumpărătorilor. Dezamăgită, Calomira Cimara oferă 680 exemplare, în 1926, pentru „Alliance française. Association nationale pour la propagande de la langue française dans les colonies et à l'étranger“.

În arhivă se mai păstrează, din creația aceleiași poete, fără a fi văzut lumina tiparului, lucrările următoare: *Le fruit de mes lectures, Monsieur et Madame. Esquisse de moeurs, Caractères destructifs de la veille et du sommeil, Louise. Très simple histoire, Fântâna Blanduziei* (traducere în limba franceză), *Lola, Collens. Hélène Mathewson* (traducere din limba engleză în limba franceză), *Ore perdute* (în limba italiană).

Între o traducere din ebraică și întocmirea unui horoscop se pare că acestei „femei de literă“ îi făcea plăcere să aranjeze destinele oamenilor. Dintr-o scrisoare din 1907 a unui nepot Metaxa, aflat la un *Oleifici triestani*, se vede că „pour éviter quelque scandale que je serai tout prêt de provoquer, car ils connaissent trop bien ma tenacité... si vous

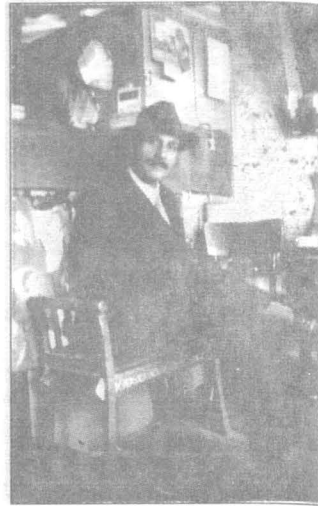
Esmeralda Baș căsătorită
cu G. de Cimara

Giulia Bonnet

Evangelina Cimara
căsătorită cu C.M. Sturdza

C.M. Sturdza

n'avez pas encore un roman, je vous fournirai toute la matière pour écrire une véritable histoire“. Spera ca popa grec, amestecat în intriga cu fata și dezvăluit, să nu se sinucidă.

Ca și în alte cazuri, corespondența din arhivă e o imagine a epocii. Grație înrudirilor ori prieteniiilor contesa Cimara află ecouri, zvonuri, comentarii, bârfe nu lipsite de interes. În 1905, Olga Souvazoglu îi descrie atmosfera din Salonic: „Les assassinats qui ont lieu quotidiennement, le pays se trouve dans un état bien triste... dans les villages et aux environs on n'ose pas montrer le nez. C'est là que les bandes bulgares mettent en execution leurs projets. Les pauvres paysans anéantis par la peur d'être tués se soumettent et viennent en aide. Jusqu'à présent les réformes ont abouti en rien. Vous voyez les officiers russes se promener dans la villes avec cet air de conquérant se méfiant de tous; pour ça ils sont bien, mais s'ils croient par ce moyen établir la paix et la sûreté dans le pays, ils se trompent joliment“.

O englezoaică măritată cu un român, care administra fabrica de zahăr de la Ripiceni îi scrie din Galați în 1921 că „s-a obișnuit cu viața de aici. E o hărmaiaie de dimineața până seara. E un oraș unde se fac bani și lux“.

Manuela Veisa corespundea în italienește și franțuzește, încheind „tutissima vostra“, pentru a i-l recomanda pe Vasile Lovinescu – „intelectuel de premier ordre, très instruit et cultivé“. Acesta voia să cumpere cărți de teosofie de la contesa și un joc de tarot complet de 78 de piese.

Un diplomat spaniol în post la București (Maguieira) îi vorbește exaltat despre Spania și România, „ce pays où il y a tant de notre sang, de notre idiome et néanmoins il est si différent de mon Espagne adorée, de cette patrie enchanteresse et charmante qui, après avoir enfanté un monde, a toujours un élan, un desintérêt, un romantisme que d'autres peuples n'ont connu même dans leur jeunesse“.

Iată și ceea ce s-ar putea numi o cronică mondenă interbelică, cu referire la faptele principelui, apoi regelui Carol. E vorba de scrisorile Phrosinei Ștefănescu din anii 1926 – 1930, din care cităm: „Autant les libéraux, c'est a dire Mr. Bratiano,

que leurs Majestés ont constaté qu'ils ont fait une fière gaffe avec l'abdication du Prince et je crois savoir qu'on travaille pour le ramener, vu son énorme popularité depuis cette affaire“. „... il s'est remis avec son père et il rentrera dans le pays avant une année. Il se serait battu en duel avec son beau-frère Georges et il aurait eu l'estomac éraflé, presque éventré d'une profonde estafillade... On voit très peu Queen Mary... elle a vieilli...“ „... La Régence continue d'intéresser et d'amuser les bucarestois. Ces puritains de transilvains ont fini par montrer que leur pureté sait combiner les affaires“. Ziarul „Cuvântul“, unde Nae Ionescu, „intelligent et instruit“, îl apărase pe Carol împotriva Elisei Brătianu, care spusese „c'est mon mari qui a chassé le Prince du pays“, se vindea cu 200 lei numărul. Și în fine: „notre jeune Roi est d'une activité formidable, que Dieu le bénisse, mais il semble que la réconciliation avec son ex épouse marche lentement. C'est lui qui ne veut plus de ce lien brisé par elle“.

În provincie, ca atmosferă generală, totul părea sumbru, cel puțin așa reiese dintr-o scrisoare a Mariei Bogdan, expediată din Borzești la 9 nov. 1928: „... existence que nous tous menons depuis la guerre. Privations, injustices, en proie à l'envie des uns, aux vols des autres, nous nous débattons dans un pays pourri où l'amour de l'argent et du luxe fait commettre tous les méfaits, tous les crimes“.

Calomira Cimara corespundea mult și unele scrisori, din țară ori din străinătate, îi sunt pur și simplu adresate: Contesa Cimara, Iași, România. Între emitenți: Piccolomini d'Aragona, Constant bey, Jacopo Granetti, Adina Știrbei, Metaxa, Riegler, Sofia Sculy Logothetides.

Aceasta din urmă o întrebă, în 1937, dacă nu vrea să vină la București, să locuiască într-un cămin „pour les dames du monde“. Poate moare vreo locatară și ea i-ar lua locul. Chiria era de 3.000 lei pe lună. Arhiva nu dezvăluie dacă oferta a fost primită. Greutatea de a-și mai schimba locuința la 77 de ani, poate lipsa banilor, areala, cine știe cum s-a stins contesa cabalistă...

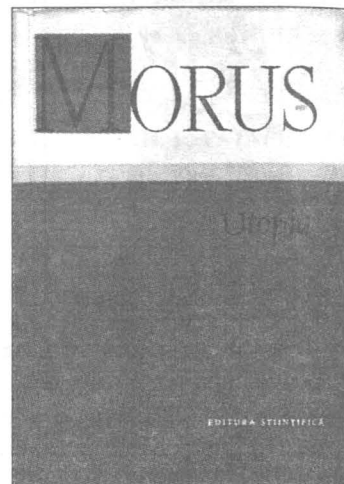
Istoria cărții

THOMAS MORUS

Utopia

... Căci nici nouă nu ne-a dat în minte să-l întrebăm, și nici lui să ne spună, în ce anume parte a acelei lumi noi e așezată Utopia. Și sînt gata să pun în joc mica mea avere, numai să nu las să treacă această scăpare, atît pentru că mi-e rușine să nu știu în ce mare se află insula despre care am scris această cîrticică, cît și pentru că sînt unii oameni aici, la noi, și îndeosebi un dascăl de teologie, om tare evlavios, care arde de dorința să se ducă în Utopia, nu c-ar fi mînat de o poftă deșartă și iscoditoare să vadă meleaguri noi, ci cu gîndul să sprijine și să răspîndească dreapta noastră credință, care a început și acolo să prindă rădăcini tot mai puternice. Și, vrînd să facă această călătorie cu bună rînduială, s-a îngrijit din vreme să fie trimis acolo de însuși papa, ba încă să fie numit chiar episcop al utopienilor, fără să-l sperie cîtuși de puțin gîndul că, spre a căpăta o asemenea înaltă păstorie, ar trebui să-i înduplece mai întîi (pe utopieni) prin rugămint_ile lui...

THOMAS MORUS, *Utopia*, traducere din limba latină de Elefterie și Șt. BEZDECHI, Editura Științifică, București, 1958

Alungați pe acești primejdioși aducători de pacoste, hotărîți, fie ca nimicitorii fermelor și ai gospodăriilor sătești să le ridice la loc, fie, cel puțin, să dea înapoi pămîntul celor ce vor să dreagă și să clădească ce s-a stricat. Puneți frîu acestei pofte nesățioase de cumpărături a bogătașilor și luați-le puțința de a se bucura în vreun fel de un monopol. Micșorați numărul trîntorilor; refaceți agricultura, faceți să înflorească manufacturile de lînă, ca să se poată face un negoț cinstit, în care să găsească de lucru această mulțime de trîntori, ca și cei pe care sărăcia i-a făcut pînă acum doar hoți și, în sfîrșit, vagabonzii și slugile trîndave care, altfel, vezi bine, nu sînt, și unii și alții, decît hoții de mîine.

Cît timp nu găsiți un leac pentru aceste racile, degeaba vă lăudați cu dreptatea pe care o puneți în pedepsirea hoților, care e – neîndoios – mai mult de ochii lumii, decît dreptă sau aducătoare de vreun folos. Căci lăsînd pe tineri să fie crescuți cît se poate de rău, și încă din cea mai fragedă vîrstă să se strice încetul cu încetul, spre a-i pedepsi apoi, cînd, ajungînd în toată firea, săvîrșesc crimele ce au încolțit în sufletul lor încă din copilărie, ce altceva faceți, rogu-vă, decît să vă spînzurați hoții pe care vi i-ați crescut?...

Poate că mi se va răspunde că prin această pedeapsă obșteea răzbună dreptatea jigînită și legile călcate și că nu pedepsește doar furtul de bani; la care, pe drept cuvînt, n-aș putea să răspund decît atît: „Summum jus summa injuria”, adică: „Culmea dreptății e culmea nedreptății”...

Astfel, mințile utopienilor, care se deprind neîncetat cu învățătura artelor și a științelor, sînt înzestrate cu o pricepere uimitoare la meșteșugurile și născocirile care pot să le înlesnească traiul. Ei au împrumutat de la noi meșteșugul tiparului și chipul de a fabrica hîrtie, dar nu se mulțumesc doar cu cele ce au învățat de la noi, ci le-au și desăvîrșit cu priceperea și iscusința lor. În adevăr, după ce le-am arătat cum tipărește Aldus, pe foi de hîrtie, și cum se fabrică hîrtia, și asta doar prin cuvinte, nu în chip practic – căci nici unul dintre noi nu era meșter în nici una din aceste meserii – ei repede au ghicit și restul, cu mintea lor ascuțită. E adevărat, mai înainte ei scriau pe piei, pe scoarță de copac și pe foi de papyrus. Dar acum s-au apucat pe dată să încerce și ei să fabrice hîrtie și să tipărească. Cele dintîi încercări n-au fost prea izbutite, dar, după ce s-au străduit de mai multe ori, au izbutit curînd în aceste două meșteșuguri și atît de deplin încît, dacă ar avea la îndemîna manuscrisele scriitorilor greci, lipsa tipăriturilor n-ar mai fi simțită. Acum însă ei nu au decît cărțile li le-am lăsat eu; totuși, ceea ce le-a stat la îndemîna a fost, după tipărire, răspîndit în mii și mii de exemplare...

Orice străin care vine la ei să le vadă țara e primit cu brațele deschise dacă se deosebește prin vreun merit sau și-a însușit, prin călătorii, o cunoaștere temeinică a oamenilor și a obiceiurilor din țările pe unde a umblat. Poate că tocmai din această pricină s-au bucurat de sosirea corăbiilor noastre, căci acolo oamenii ascultă foarte bucuroși ce se întîmplă peste mări și țări...

Ei au foarte puține legi, dar așa puține de tot câte au, sînt îndestulătoare pentru cei înzestrați cu rînduiești ca ale lor. Ceea ce îndeosebi nu văd cu ochi buni la alte popoare e numărul de ceasloave cu pravile și cu tălmăciri ale legilor, care, deși nu se mai sfirșește, tot nu le e de ajuns. Ei socotesc mai presus de orice nedreptate să înlănțuiești pe oameni prin legi prea numeroase ca să le poată citi cineva, sau prea încălțate ca să le poată înțelege oricine. De aceea, la ei nici pomeneală de avocați, care să descurce o pricină cu prea multă îndemînare și firul legilor să-l taie în patru, cu viclenie; mai potrivit li se pare să-și apere fiecare singur pricina, mărturisind judecătorului ceea ce, altfel, trebuie să spună avocatului: în felul acesta se merge mai puțin pe ocolite și cu răstălmăciri, iar adevărul iese mai ușor la lumină, de vreme ce împriuinatul grăiește fără a veni cu tertipurile învățate de la avocat, iar judecătorul cumpănește cu luare-aminte fiecare cuvînt și vine în ajutorul omului simplu și cinstit împotriva celor puse cu meșteșug la cale de șireți.

O rînduială așa de simplă ar fi greu de urmat în alte țări, prin noianul de legi al căror tîlc nimeni nu-l scoate la capăt. De altfel, în Utopia fiecare e un învățat în ale dreptului, deși, pe lîngă aceasta, cînd este vorba de tălmăcirea lor, cea mai nemeșteșugită e socotită cea mai dreaptă. Legile, zic ei, au fost făcute doar pentru ca fiecare să-și cunoască drepturile și datoriile. În schimb, înțelesurile date legii de tălmăcitorii subțiri le pricep numai foarte puțini, fiind puțini cei care se înalță pînă la ele, – pe cînd o lege întocmită simplu și limpede stă tuturor la îndemînă. Astfel, pentru popor, care alcătuiește cea mai mare parte a populației și are atîta nevoie de a fi luminat, e indiferent dacă îl lași fără legi sau dacă pe cele făcute i le tălmăcești cu înțelesuri pe care numai o minte luminată le poate descurca după îndelungată chibzuire; deoarece pînă la o astfel de amănunțită iscodire, nici judecata dintr-o bucată a omului de rînd nu e în stare să se ridice, nici viața lui, prinsă în adunarea celor trebuitoare traiului, nu și-ar putea întinde rîngulul...

De aceea, chiar în statele cele mai înfloritoare nu văd așa să-mi ajute Dumnezeu – nimic altceva decît o uneltire a celor bogați care, în numele și sub ocrotirea statului, își văd doar de treburile și de cîștigul lor; ei nascocesc și chibzuiesc toate mijloacele și toate tertipurile prin care ajung, întîi să-și asigure stăpînirea fără nici o teamă a unei averi strînse prin mijloace neîngăduite, și al doilea, să cumpere pe cel mai mic preț munca

și truda săracilor și să tragă foleaze din mizeria lor. Iar aceste uneltiri, îndată ce bogații, în numele norodului, adică și în numele săracilor, au hotărît să fie statornicite, capătă putere de lege. Totuși, deși acești răufăcători, cu o lăcomie de nesăturat și-au împărțit între ei toate bunurile care ar fi fost îndestulătoare pentru tot norodul, sînt tare departe de starea vrednică de pizmă de care se bucură utopienii. În țara aceasta, desființându-se întrebuintărea banului, a pierit și lăcomia de bani, și ce izvor de griji nu s-a secăt prin aceasta și ce mărăciniș bogat de crime n-a fost smuls din rădăcini! Căci cine nu știe că înșelăciunea, hoțiile, jaful, certurile, încăierările, pricinile, răscoalele, omorurile, trădările și otrăvirile – nelegiuiri pe care obștea mai de-

grabă le poate pedepsi zilnic decît să le înfrîneze – cine nu știe, zic, că aceste fărădelegi ar dispărea de pe pămînt o dată cu banul? Și că, pe lîngă acestea, ar mai înceta și teama, neliniștea, grijile, truda și veghile de noapte în clipa în care ar înceta să existe banul; ba chiar sărăcia însăși, care numai ea pare că are nevoie de bani, ar scădea pretutindeni numaidecît, dacă s-ar desființa banii. Ca să vă înfățișați mai bine în minte acest lucru, închipuiți-vă că ar veni un an rău, nerodnic, în care o foamete cumplită ar face să piară multe mii de oameni. Ei bine, eu spun sus și tare că dacă, după stingerea foametei, s-ar scutura hambarele bogaților, s-ar afla acolo o cîtîime de bucate așa de mare, că de-ar fi fost împărțită la timp între cei pustiiți de foame și de nemîncare, nimeni n-ar fi simțit asprimea cerului și zgîrcenia pămîntului. Vedeți, așadar, cît de ușor și-ar putea agonisi oamenii traiul, dacă procopsitul ăsta de ban, care – e limpede ca lumina zilei că a fost nascocit tocmai spre a ne deschide drumul spre agonisirea traiului – nu ne-ar închide chiar el calea spre dobîndirea celor trebuincioase vieții!

Nu mă îndoiesc că de acest lucru își dau seama și bogații, care știu că e mult mai bine ca nimeni să nu fie lipsit de nimic, decît să fii înconjurat de bogății de prisos, și că e mai bine să fii scutit de nenumărate rele, decît să fii înabușit de prea mari avuții. Nici nu mă pot îndoii că, fie respectul pentru bunăstarea fiecăruia, fie autoritatea mîntuitorului nostru, Cristos, care în atît de marea-i înțelepciune n-a putut să nu știe ce e mai bun pentru oameni, nici să nu-i fi povățuit, în bunăstarea-i cea mare, să aleagă ceea ce el știa că este cel mai mare bine – ar fi adus de mult toată lumea spre rînduiești din statul utopian, dacă nu s-ar fi împotrivit la aceasta o singură dihanie, – trufia – regina și mama tuturor relelor omenești...

Centenar

EMIL GIURGIUCA

Autobiografie

Născut la 27 decembrie 1906 în comuna Diviciorii Mari din regiunea Cluj, am urmat școala primară și liceul la Gherla iar facultatea de litere și filosofie la București. Examenul de licență l-am dat la istoria literaturii române, filologia romanică și estetica literară cu profesorii N. Iorga, Ovid Densusianu și M. Dragomirescu. Examenul de capacitate pentru profesorii din învățământul secundar în speciali-

tatea limba română l-am trecut în sesiunea 1931, ținută la Cluj.

În învățământ am intrat în 1929 și am funcționat ca profesor de limba română doi ani la Colegiul Bethlen din Aiud (1929 – 1931), doi ani la gimnaziul mixt din Uioara (1931 – 1932, 1933 – 1934), un an la liceul Avram Iancu din Brad (1932 – 1933), alți doi ani la liceul Gheorghe Barițiu din Cluj (1934 – 1936), trei ani la liceul de băieți din Sighișoara (1936 – 1939), apoi din nou la Cluj, timp de un an, la liceul de aplicații al Universității (1939 – 1940). În perioada 1940 – 1944 am fost detașat la Arhiva de folclor din Ministerul Instrucțiunii (din octombrie 1940 până în martie 1941), apoi la revista „Școala românească”, buletinul Ministerului Instrucțiunii, unde am lucrat la corectura spalturilor. După 23 august 1944 am funcționat 5 ani la liceul de aplicație al seminarului pedagogic din Capitală (1944 – 1950), iar din 1950 până în 1965, la Școala medie mixtă nr. 11 D. Cantemir...

Paralel cu munca de la catedră am desfășurat și o activitate literară. Am publicat versuri în reviste literare („Datina”, „Universul literar”, „Azi”, „Abecedar”, „Pagini literare”), două volume de poezii (*Anotimpuri* – 1938, *Dincolo de pădure* – 1943) și două antologii (*Poeți tineri ardeleni* – 1940 și *Transilvania în poezia românească*, 1943).

Cu intenția de a stimula creația literară din Transilvania, în 1933 am scos împreună cu poetul George Boldea, la Brad, apoi la Turda, revista „Abecedar”, în redacția căreia a intrat apoi un grup de tineri scriitori din Cluj în frunte cu Mihai Beniuc și Pavel Dan. La Sighișoara am descoperit... un editor în persoana librarului Miron Neagu. Tinerii scriitori transilvăneni promovați de această editură au fost înregistrați în istoria literaturii ca aducând o notă nouă în direcția tradiției realiste...

Am legat prietenii trainice cu profesori, scriitori și artiști plastici români și maghiari.

Perioada 1940 – 1944 a fost cea mai dureroasă din viața mea. Am trăit cu toate fibrele simțirii mele zguduirea tragică prin care a trecut poporul nostru în urma dictatului criminal de la Viena. Nevoit să părăsesc Sighișoara... am venit la București. Mi-am regăsit cu încetul tăria necesară pentru singura manifestare cu caracter politic din viața mea: protestul împotriva sfâșierii Transilvaniei. Doream să asociez la acest protest pe calea presei, printr-o revistă, pe toți scriitorii transilvăneni sau de dincoace de munți pe care i-am cunoscut și pe care, ca și pe mine, raptul fascist, ciuntirea premeditată a țării, credeam că îi trezise la realitate. Împreună cu Octavian C. Tăslăuanu, vechiul redactor al *Lucașfăruului*, care, primind cu însuflețire ideea, a luat asupra sa grija cheltuielilor de regie, și cu poetul Dan Botta... și având asigurată colaborarea prietenilor mei Mihai Beniuc, Ion Vla-

siu, Vlaicu Bârna, Ion Bălan și a altor scriitori din Ardeal, am scos revista „Dacia”, în primăvara anului 1941, din care n-au apărut decât 8 numere.

Cât de mult m-a preocupat în această perioadă problema Transilvaniei o dovedesc volumul de versuri *Dincolo de pădure* (1942) și antologia *Transilvania în poezia românească* (1943), replică la culegerea *Versekben Tündöklo Erdély* (Ardealul oglindit în poezie) apărută la Cluj în 1941.

După 1944 am făcut traduceri din scriitori maghiari de la noi sau din Ungaria...

Nagy István: *Toate drepturile rezervate* (1948); Illes Béla: *Rapsodia Carpaților* – vol. I și II (1950); Jozsef Iólan: *La periferia orașului* (1951); Urkeny István: *Soții* (1952); Mikszáth Kálmán: *Schițe* (1954); Moricz Zsigmond: *Ultimul haiduc* (1955); *Fii bun până la moarte* (1956); *Chef boieresc* (1961); Gárdonyi Géza: *Stelele din Eger* (1957); Illyés Gyula: *Poporul Pustelor* (1956); Gy. Szabó Béla: *Schițe de călătorie din China* (1959); Méliusz József: *Cât cuprind cu ochii* (1962)...

Din activitatea publicistică și literară

Am debutat la „Universul Literar” de sub conducerea lui Perpessicius, în 1926. Am colaborat la revistele: „Azi”, „Gând românesc”, „Pagini literare”, „Revista Fundațiilor”, „Convorbiri literare”, „Viața românească”, „Lucașfăru”, „Gazeta literară”...

Prima mea apariție într-un volum (colectiv) a fost aceea din *Antologia poezilor tineri* a lui Zaharia Stancu (1934).

Am publicat patru cărți de versuri: *Anotimpuri* (1938), *Dincolo de pădure* (1955), *Poemele verii* (1964) și *Cântece de țară* (1968), precum și antologiile: *Poeți tineri ardeleni* (1940) și *Transilvania în poezia românească* (1943).

Aprecieri asupra primelor mele două volume de versuri au făcut Perpessicius, G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Al. Philippide, Ion Biberi, Miron Radu Paraschivescu, Ion Chinezu, Octav Șuluțiu, Petru Comarnescu, Laurențiu Fulga, Ovidiu Constantinescu, Ion Șugariu, Dragoș Vrânceanu etc. – iar asupra ultimelor două: Șerban Cioculescu, Ov. S. Crohmălniceanu, Eugen Simion, Mihail Petroveanu, Dumitru Micu, Paul Georgescu, D. Cesereanu, George Muntean, C. Cubleșan și alții.

Contribuția mea la dezvoltarea presei literare din Transilvania a fost remarcată într-o serie de articole apărute în revista „Tribuna” de la Cluj, Mircea Zăciu (în nr. din 12.01.1967) și V. Fanache (în nr. din 09.06.1966) au scris despre revista „Abecedar”, iar Nae Antonescu despre „România literară” (revistă care a apărut la Aiud în 1930 și al cărei secretar de redacție am fost).

Străduința mea de a promova pe colegii de breaslă prin editura de la Sighișoara a lui Miron Neagu s-a bucurat de aprecierea lui N. D. Cocea, Perpessicius, Miron Radu Paraschivescu și a altor scriitori.

Am tradus (poezie și proză) din literatura maghiară clasică și contemporană. În 1947 am publicat volumul *Culegere din lirica maghiară*. Din poezii de limbă maghiară din țara noastră am tradus două volume selective, unul din Méliusz József, în 1963 (premiat de Uniunea Scriitorilor) și altul din Bartalis János, în 1968.

Gruparea Abecedarului aprecia că existau, în urma actului Unirii din 1918, toate condițiile pentru demnitatea artistului, pentru „spiritualizarea provinciilor“, abandonarea estetismului (ca o formulă perimată), crearea unei literaturi a veridicului și autenticității, concentrarea energiilor tinere capabile să declanșeze o „renaștere“ spirituală fertilă.

Mircea ZACIU

Când conducătorii slugarnici au uitat de demnitatea neamului lor, când un groaznic sentiment de neputință fu lăsat să cuprindă cetatea, poetul ar fi trebuit să se ridice profetic și odată cu el să ridice de la pământ sufletele căzute, bolnave de moarte ale celor slabi. Cuvântul lui de flacără ar fi trebuit să spargă zidurile acelei criminale nepăsări, să oprească cu mâinile lui surparea lăuntrică a țării...

Emil GIURGIUCA

Atorul *Anotimpurilor* e un ferment din cei mai prețioși ai vieții spirituale de dincoace de Carpați și cartea de care vorbim se cuvine a fi considerată nu numai pentru valoarea-i intrinsecă, ci și pentru un motiv de altă natură, dar mai puțin important. Ea este, anume, una din cele mai grăitoare dovezi ale vitalității acelei mișcări literare ardelenice care a început acum 7 – 8 ani și care a schimbat în multe privințe atât de radical aspectul general al vieții românești din această parte de țară.

Se petrece, iată, de câțiva ani încoace, sub ochii noștri, un proces de cea mai profundă însemnătate: afirmarea puternică și încrezătoare a unui nou duh românesc, larg, cuprinzător, pe potriva țării întregite. Nu e vorba de aparițiile izolate, ci de ceea ce le leagă pe subț pământ și le configurează într'o nouă și largă perspectivă românească.

Numele lui Giurgiuca trebuie pomenit printre cele dintâi în legătură cu noua viață literară din Ardeal, începută prin 1930...

Ion CHINEZU

Cu *Anotimpurile* d-lui Giurgiuca depășim cadrul promisiunilor poetice și cercul sfielilor adolescente. Suflet de vigoare rustică și de aspirații panteiste, d. Giurgiuca frământă un material dens, se sbate să-l stăpânească și să-i imprime un ritm interior. Poemele sale izvorăsc dintr'o vână telurică, în care folclorul, sentimentul naturii și elegia dură se împletesc sau alternează, cu un belșug de imagini și o tenacitate ajunsă la expresie destul de personală.

Îndemn

*Ce singură e ziua și ploaia mucezește
Urâtul mi se strânge de gât ca ștreangul ud.
Și sufletul în ploaia ce nu mai conținește
E zgriburit și singur, la poartă ca un dud.*

*Pare că toamna-și strânge bulendrele să plece.
După căruța dânsei mi-oi slobozi căpăii
Și de s'or întoarce în nări cu aer rece
Îmi voi aprinde focul pe pântecul clăii*

*Pe care din pădure am strâns-o și din lan,
Zicând: e timpul clăie de versuri să te-aprinzi
Și să-ți ridici lumina pe cerul ardelen
Larg și senin ca ochiul mândru cât cuprinzi!*

Așteptare

*Bordee umile, cătune de jale, uitate
Vă întrebați: unde-i măritul Domn, unde?
Lumini tânjitoare se cern peste toate
Și vă uitați către cer: nu răspunde.*

*Vă aplecați către sud, acolo-i lumină,
Țara cea dragă-i acolo 'n cântări de lăute.
Hei, în curând în curând o să vină
Și inima ascultă spre sud: nimic nu s'aude.*

*Ziua s'aplecă spre seară.
La vetrele dragi vă gândiți: nici azi și nici mâine.
Mântuitorii umblă prin țară,
Dar mântuirea nu vine.*

Oraș din Transilvania

*Revăd de vremuri înnegritul dom
Și turnul vertical care-și măsoară
Singurătatea. Urcă în monom
De ani cinci sute casele în scară.*

*Din ziduri o lumină ruginie
Răzbate șiroind pe trotuare
Dar liniștea din aer e târzie
Și timpul parcă doarme în picioare.*

*Urc în cetate, pasul nu s-aude,
Neverosimil strării îmi par toate:
Că trec pe străzi, că mă lovesc de umbre,
Că piața-i goală și-n turn ceasul bate.*

Nu știu cât se poate prevedea despre destinul poeziei de azi; dar n'ar fi de mirat ca lirismul secăuit, în metropolă, prin ermetism formal și film suprealist să renască în poezia tânără a provinciilor, căpătând un conținut emoțional și îmbrăcând o expresie înprospătată. Este sensul și semnul amintitei „primăveri literare“ ale cărei recolte le așteptăm, cu toată încrederea...

Pompiliu
CONSTANTINESCU

Există astăzi în literatura noastră un stil ardelen, o manieră specifică de-a simți și de-a exprima care dă scriitorilor ardeleni o notă caracteristică. Ea este vizibilă atât în proza unui romancier ca Rebreanu, cât și în poezia unor poeți ca Emil Giurgiuca sau Mihai Beniuc, doi dintre poeții cei mai reprezentativi ai Ardealului astăzi.

Ultimul volum al lui Emil Giurgiuca, apărut de curând în editura Fundației regale pentru literatură și artă și intitulat *Dincolo de pădure*, reprezintă o operă de a-dâncă maturitate a poetului...

Reprezentativ pentru provincia lui, Emil Giurgiuca este în același timp și mai ales un poet cu o notă personală bine definită, cu un cântec numai al lui care biruște influențele (foarte rari și numai de suprafață), un cântec care pătrunde și nu se lasă uitat.

AI. PHILIPPIDE

Texte reproduse din vol.
EMIL GIURGIUCA 1906 – 1992.
Antologie centenară 1906 – 2006,
conceput și îngrijit de
Tudor GIURGIUCA,
Editura Corvin, Deva, 2006

Autografe contemporane

Biobibliografie

Alecu Ivan Ghilia s-a născut la 1 martie 1930, în satul Ghilia din Șendriceni – Botoșani. După Școala Normală „Alexandru Vlahuță” din Șendriceni, urmează Academia de Belle-Arte din Iași, având privilegiul de a fi elevul maestrului Corneliu Baba până în anul 1950, când Corneliu Baba, fiind considerat „formalist”, este exclus de la catedră, Academia din Iași desființată și studentul Ghilia – care debutase între timp cu proză și versuri în presa locală și devenise membru al Uniunii Scriitorilor – este repartizat la Institutul „Nicolae Grigorescu” din București, unde are neșansa să facă parte din clasa prof. Maxy, un antibabist virulent, ceea ce îl va determina pe „babistul” Ghilia să abandoneze pictura de șevalet trecând la nou înființata secție de Muzeografie (transformată ulterior în „Istoria și Teoria Artei”), mai ales că în iarna aceluiași an 1950 este angajat ca redactor la revista „Contemporanul”.

Paralel cu terminarea studiilor, lucrează la „Contemporanul” până în primăvara anului 1953, când se îmbolnăvește grav de plămâni și este nevoit să se interneze de urgență la Sanatoriul TBC din Sinaia. Doi ani, cât durează tratamentul, se salvează psihic elaborând imaginar, „scriind în cap”, apoi reușind în convalescență să-și treacă pe hârtie primele variante din romanul Cuscii, apărut în 1956, roman

Alecu Ivan GHILIA

Romanul Cuscii se impune cititorului ca o remarcabilă galerie de caractere. Eroii aduc totul în joc, relațiile lor complexe de familie, vechi, noi sau pe cale să se închege, prietenii și urile dintr-un trecut adânc, care renasc și se înfruntă cu o forță și o rezonanță fără precedent...

Ștefan BĂNULESCU

... Este o proză puternică și vizionară. Felicitări!

H.-R. PATAPIEVICI

Subiectul cărții lui Al. I. Ghilia e de o dramatică actualitate: destinul umanității după o eventuală catastrofă nucleară.

Dan GRIGORESCU

Mă felicit că am citit PIRAMIDA și-l invidiez pe Alecu Ivan Ghilia că a scris-o.

Varujan VOSGANIAN

Opinia mea: acest roman este inedit și pe plan european.

Romul MUNTEANU

Supraviețuind unui cataclism ce transformă pământul în glob de cristal, Nichita Adam pornește în căutarea Evei. Fantastica lui odisee devine o epopoe a revelațiilor, cu traversări de infernuri ce amintesc de Homer, Virgiliu și Dante.

Dumitru MICU

Pagini dintr-un manuscris ce-și așteaptă editorul

Grigore Avasiloaie, dragul de Grig, ucis în condiții și din motive atât de miste-rioase, ca într-un blestem al celor osîndiți la tăcerea veșnică prin asasinatul pripit și nelăsați să-și ispășească ororile prin viață. Ne zbatem în plasa minciunii, hrănindu-ne cu „adevăruri” truate, întrezărite prin încelcișul urzelii unor evenimente ce ne iau mereu prin surprindere, măbind noi înșine, fiecare, aberant, starea tensională, emițind ipoteze și versiuni ale unui scenariu dinainte scris de autori presupuși, avînd aceeași sursă principală de demonie. Scenariu în care, trezindu-ne implicați, buni și răi deopotrivă, cu întregul nostru rost și destin, ne silim fiecare pe cont propriu să ne salvăm credințele, demnitatea și viața, salvînd ce se mai poate salva. Părerea mea – și nu numai a mea – este că acest „scenariu” a fost gîndit și elaborat să se petreacă în alt chip, încă din ziua cînd Ceaușescu și-a semnat sentința de condamnare la Moscova și apoi în bunkărele terorismului din Orient, făcînd prostia să se întoarcă, jucat de alți parteneri de istorie și pentru cu totul alte rosturi, și noi toți, în frunte cu prietenul meu supraviețuitor al atrocităților din noaptea de joi 21 decembrie spre 22, ziua fugii tiranilor și încheierea primei faze a regimului totalitarist-comunist, am modificat secvențele dînd un alt curs evenimentelor. Dreptul nostru de reîntrare în istorie s-a săvîrșit printr-o baie de sînge. Tot ce s-a petrecut de atunci și continuă să ne agreseze ființa, tîrîndu-ne în acest ciclon al istoriei care se anunță de data aceasta benefic pentru noi, starea de insecuritate și dezbinare iremediabilă, destrămîndu-ne mai rău ca pe timpul dictaturii, cînd ne uea frica, foamea, frigul și ura, nu se deslușește în adîncime decît prin încercările de-a retușa mereu cîte ceva din obscurele intenții inițiale. Puterea, ridicată pe vidul de putere, emanată din aceeași esență a puterii în pactul de dinainte sortit și stabilit în cîrdășie cu diavolul, își apără preroga-

tivele folosindu-se de același drapaj al minciunii servite drept adevăr. Cum să-mi explic altfel toate întrebările rămase fără răspuns sau care au căpătat atâtea răspunsuri aberante că-ți vine să crezi că morții s-au împușcat între ei sau au reușit recordul miraculos de levitație plimbându-se spectral prin văzduh, singurul loc stabilit juridic la procesele intențate, unde s-a recunoscut public „că s-a tras focuri de avertisment“. Evident, ar mai fi și... ricoșeul gloanțelor lovite de inefabilul fâpturilor cerești sau al năzuințelor spiritului celor de jos, asaltînd cerul cu sufletele și lăsîndu-și trupurile abandonate sub șenilele tancurilor. Altfel, ce să înțelegi? Cine a tras și în cine? Morții, în vii? Sau viii, în morți? De ce a tras armata în securitate și de ce a tras securitatea în armată? Unde ne sînt teroriștii? Ceaușistii cei mai înfocați? Și privilegiatii regimului, bine temperați, care în temniți fiind, sub oblăduirile legale, își scriu în continuare cartea vieții, oficiînd căsătorii ca-n basme cu aleasa inimii, stropînd sărutul nupțial cu șampanie și elaborîndu-și liberi și nesiliți de nimeni mesajele de conștiință către posteritate! Olé! Olé! Ceaușescu unde e? Lumea se întreabă, acum cînd Orientul se vînzolește în jurul cazanului cu smoaală supravegheat de pe margine de marina americană și engleză, neuitînd zilele și nopțile teroarei de *atunci*, ce-a fost cu misterioșii „morți ciudați“, de la Timișoara și București, Sibiu sau Tg. Mureș, pe care nu „i-a reclamat nimeni“, atît de singuri să fi rămas și în moarte precum au fost și în viață, cu nume românești citite pe legitimațiile găsite asupra lor de medicii care le-au vegheat agonia!? Nicu, Nicușor, Prințisorul dezlănțuit la Las Vegas, care a lăsat atîtea amintiri furibunde în lumea neoficializată a curvelor din România, cele mai dulci și păguboase slujitoare ale

Erosului, vorbea de acei „domni cu valize“ umplînd Rombacul venit „în cursă specială“ la Sibiu. Cine-au fost și unde sînt? Unde ne sînt generalii din „noaptea generalilor“? Ce e cu acele elicoptere care l-au surprins pe generalul Vlad? Și ce e cu acel elicopter căzut la granița cu ungurii și care se pare că nu a prea căzut? Și cu simpaticul marinier fugit cu vaporul în Turcia, erou de cinci minute apărut la Televiziunea Română liberă, și care a dispărut, ca și domnul Mazilu, de pe eșichierul politicii feseniste și multipartidiste, instalat însă în eternizarea faimosului eroism trucat, pentru de-a pururea, grație obrăzniciei personale, bulibășelii momentului și mărinimiei cumpărate a domnului exprimar Predescu, autoprimaryl Capitalei postrevoluționare, în uriașul apartament al Polianei, oferit „ca dar“ consolator de „mama soacră“, prima doamnă a României. O, tempora! nu? Însă ce timpuri și pentru noii privilegiați și îmbogățiți ai soartei de după Revoluție! Ceea ce...

... Prin urmare, el a fost ucis singur în casă, luni noaptea, la trei zile după ce a scăpat de sub gloanțe la Inter în noaptea de joi spre vineri și a stat la Jilava în fața zidului de execuție înfruntînd moartea pînă în seara zilei următoare, ziua miracolului dumnezeesc cînd s-a întors acasă, la Ioana (de spaima și grija căreia a tremurat toate cele 24 de ore ale supliciului). Apoi s-a întîmplat tot ce s-a întîmplat între ei, ea a plecat mînioasă și la miezul nopții fatalitatea a închis cerul: teroriștii (USLA, cine?) au sunat la ușa apartamentului, Grigore a făcut imprudența să deschidă (crezînd, probabil, că-i Ioana) și „a căzut rețezat“ fără măcar să-și vadă la față asasinul (sau asininii). Eu am rămas să-i scriu povestea și sînt invidios pe el.

Invidios nu pentru șansa de a fi murit cum a murit, înscriindu-și destinul (oricum)

care îl consacără scriitor profesionist, obținînd Premiul Academiei.

De atunci a publicat peste 50 de cărți: romane, povestiri, reportaje, scenarii de film și trei volume de poezie. Dintre titlurile la care autorul ține cel mai mult ar fi de menționat romanele: *Recviem pentru vii*, *Lumina din adâncuri*, *Ieșirea din Apocalips și Un Oscar pentru Ana*, care i-au adus autorului numeroase premii, unele fiind ecranizate sau traduse în rusă, ucrainiană, maghiară, polonă, sârbă, bulgară, turcă, germană, spaniolă și engleză.

În 1980, datorită loviturii primite prin respingerea romanului *Întoarcerea bărbatilor*, consacrat prizonierilor români din lagărele siberiene, manuscris de 800 de pagini ce avea să apară în 1990, după Revoluție, revăzut și concentrat în 2005 sub titlul *Elisei și Negostina (romanul unei iubiri)*, scriitorul se întoarce ca la o salvare terapeutică la „iubirea dintâi“, realizând prima sa mare expoziție personală de pictură – sculptură – considerată de critica de specialitate un eveniment.

De atunci, scriitorul-pictor a avut numeroase expoziții în țară: București, Cluj, Alexandria, Giurgiu, Botoșani, Dorohoi, Iași, și în străinătate: Varșovia, New York, Las Vegas, Moscova, Veneția, de două ori la Bruxelles, ultima fiind organizată la Sediul Central NATO în 2005.

Lucrări semnate de Ghilia figurează în Galeria Universității Yeshiva din New York și în numeroase colecții particulare din Japonia, Polonia, Canada, SUA, Belgia și Italia.

(continuare în paginile 20 – 21)

printre martiri, puțindu-l trece în romanul meu la capitolul eroilor, ci că a putut-o ține în brațe pe acea ființă-destin, ființă-mister, pe care în visurile sale de dragoste Dante o chema Francesca și el, Grigore, o desmierda cu numele Ioana-Nirvana, ființa care, chiar dacă nu l-a iubit (descoperind în el amantul ideal) și nici nu și-a propus ca, prin plecarea aceea, să-l osîndească dispariției fizice, s-a lăsat strînsă în brațe de el, iubită și mîngîiată, oferindu-i-se, din răzbunare pe viață sau din cine știe ce obscuritate de impulsuri (scăpînd calculelor mele și ale lui). S-a dat o clipă întreagă cu toate farmecele ei, farmece pe care eu n-o să le ating niciodată. Sînt invidios pe norocul prietenului meu și înclaud pe proasta „conspirație“ a familiei dr. R. (doamna Olguța și doctorul Radu, prieteni comuni), care au avut „inspirația“ nu pe mine să mă recomande ei, nu pe mine să mă prezinte (deși sufeream de aceleași neîmpliniri și, în plus, aveam cu zece ani mai puțin decît el) ci pe el și de asta scurta fericire destinată lui mă doare ca și cum mi-ar fi fost răpită mie. Dacă ar fi să mă folosesc de cuvintele altuia (și-n meseria noastră în permanență „vîndem“ și „cumpărăm“, folosindu-ne de cuvintele altora fie și prin aceea că nu există cuvînt să nu fi fost rostit, mistificat sau investit cu forțe magice de altcineva înaintea ta), aș spune ce spunea Borges că „trăiesc într-un cuvînt, trăiesc într-o rază și nu este necesar mai mult; sînt parte dintr-un cînt...“ Adică, vreau să spun mai precis că prietenul meu a făcut „parte dintr-un cînt“ și această parte este eternă (prin dragostea lui pentru Ioana care a fost și dragostea – prin ea – pentru Revoluție și pentru libertatea mea de acum de-a așterne pe hîrtie aceste cuvinte fără frică). Prin asta el (ca și ea) vor continua „să trăiască“ și „să se reînnoiască în memoria“ mea, și de asta fără îndoială mă și aventurez în această vînaătoare de umbre, spre a o simți cît mai aproape de mine pe Ioana, prietena prietenului meu (cel puțin cît timp lucrez la acest roman, s-o simt alături de mine, privindu-mi peste umăr), silindu-mă să adun probe pro sau contra, în favoarea sau defavoarea lui și a ei. Ce sper prin asta? Nu mă întrebați că nu vă pot răspunde. Cum pe el nu-l mai pot face să mă privească în ochi și să-mi spună tot ce s-a întîmplat, aș vrea măcar pe ea s-o privesc în ochi cît mai aproape și s-o întreb... Doamne, cîte nu s-au adunat! Cîte nu am s-o întreb? Începînd cu începutul. Începînd cu ea, cu viața ei anterioară întîlnirii cu el. „Am fost sărutată de acest amant, s-o aud spunîndu-mi... acest amant care nu se va mai despărți niciodată de mine“. Lipsa ei de tandrețe (ea, care pretindea tandrețe și ocrotire, alintîndu-se „că e mică și trebuie ocrotită“) cred că de aici vine. Parcă o și aud vorbindu-i în treacăt, destul de eliptic, prietenului meu îndrăgostit, din ce în ce mai paralizat de ciudățeniile ei, vorbindu-i cu dulceața perversă și candoarea Francescîi lui Dante. Spunîndu-i cu cinism: „Am fost sărutată de acel neuitat amant“ (*cel de la Arad*; vorbindu-i provocator de lunile ei de disperată derută după plecarea soțului în Ungaria, cînd, nesperat și cu atît mai mi-nunat pentru încununarea întregii ei vieți de femeie trăind veșnica insatisfacție a unor bărbați fie infideli, fie inferiori ei, destinul i-a hărăzit întîlnirea cu „iubitul sublim“, cu adevărat și în toate meritînd a fi adorat cu aceeași înfocare cu care era ea însăși „divinizată“ de el. *Necunoscutul rămas fără nume* pentru prietenul meu ca și pentru mine). „Am fost sărutată de acest amant care nu se va mai despărți niciodată de mine“ (în ciuda faptului că, din motive și mai enigmatice, ea părăsise Aradul, își părăsise iubitul care o făcea fericită și se întorsese la București – de ce? – la mama și sora ei vitregă, *unde nu era*

așteptată și unde avea să se simtă, în perioada începutului „legăturii“ cu Grig, ca „o intrusă“, veșnic nervoasă, nemulțumită și suferind de suferința neîmplinirii ei). Fie din calcul, fie din pudoare sau delicatețe sufletească, spre a-și scuti noul amant (atît de complexat față de ea și suferind de nesiguranța sentimentelor ei, Grig simțînd-o tot timpul „pe picior de plecare“, de dezamăgiri premature și a-i sfîrni o stare de suspiciune și gelozie care, mai devreme sau mai tîrziu, s-ar fi repercutat și asupra confortului ei psihic, Ioana i-a „sugerat“ doar, vorbindu-i „în treacăt“ de voluptățile scurtei sale fericiri tocmai în momentul cînd „criza“ lor se și declanșase (din vina lui, pretindea ea, în exclusivitate, neștiind cum să se poarte cu ea). Această tulburătoare confidență l-a și descurajat total pe naivul neexperimentat în materie de femei, marcîndu-i și mai dezastruos sforțările de-a fi la înălțimea frumuseții, capriciilor, cochetăriei și insatisfacțiilor iubitei, făcînd în serie după aceea greșeli peste greșeli. Prin urmare, fereastra deschisă spre trecutul din care venea Ioana producîndu-se tîrziu, cînd ea însăși era exasperată de comportările noului amant, mai prejos sub orice comparație cu cel părăsit *dar nu uitat* și care „nu se va mai despărți niciodată de ea“. Neputînd șterge din simțurile și din memoria iubitei „sublima pierdere“, inocentul Grig a intrat ca într-un vîrtej în marasmul propriei lui pierderi. Ceva teribil, veți vedea. A venit în ziua aceea la mine și m-am speriat de cum arăta. „Ce ai?“ l-am întrebat de cum l-am văzut intrîndu-mi pe ușă. „Ioana nu mă iubește“, mi-a spus cu un aer dezolat, disperat și mi s-a uitat în așa fel în ochi de parcă ar fi așteptat să-l contrazic, furnizîndu-i un secret numai de mine știut care l-ar fi putut remonta pe loc. Cum nu dețineam acest secret și simțeam zgîndărindu-mă un fel de satisfacție curioasă, l-am momit să-mi vorbească mărturisindu-mi că toată povestea era opera hazardului sau a perfidiei femeii. Atunci mi-a spus cum s-au cunoscut grație fanteziei familiei dr. Radu care-l prezentase în culorile cele mai ispititoare pentru ea, calități care prevalau în ochii lor asupra tuturor defectelor lui, defecte, însă, pe care ea, afurisită și neîndurătoare, i le descoperi din prima clipă de cum îi intră în casă, începînd cu dezordinea vieții lui silite de asceză și starea de tensiune și iritabilitate care-l stăpîneau ca o consecință a supraîncordării în care lucra ambiționînd vastități de planuri ce-i depășeau puterile. Între dorințele și neputințele lui se căsca un decalaj penibil și tocmai acest decalaj, conștientizat permanent, îi slucea viața și-i crea acea suferință umilitoare care-l complexa și de care nu putea scăpa. Asta mări cu timpul și răceala arogantă a Ioanei, iritabilitatea ei ca și intoleranța cu care sfîrși prin a nu-l mai suporta. Dar, din ce spun și cum spun, nu vreau să par (sau să fiu) și eu o „hienă care ver-sifică printre morminte“. Mai curînd vreau s-o absolv de orice umbră de bănuială că ar fi fost rău intenționată de la început; s-o absolv pe ea și să mă absolv pe mine că m-am lăsat în starea critică (din punct de vedere moral) de a mă îndrăgosti, recunoscînd prin asta cu sinceritate că eu însumi m-aș fi dorit suferind în locul prietenului meu, convins *în toate* că eu nu aș fi ajuns la eșec și nu aș fi împins-o pe ea la gestul final. Ah, Ioana, Ioana, ființă necunoscută, de ce n-a fost să fie ca eu, – eu, acesta care scriu – să fi fost în locul celui care a fost la Arad (ultima ta mare iubire) sau în locul prietenului care te-a „dezamăgit“ într-atît încît nici măcar bravura cu care a înfruntat moartea în fața ta, neșovăind să te împingă pe tine spre viață, ocrotindu-te cu ultimele puteri ale minții, nu te-a convins să treci peste ce era de trecut și să rămîi lîngă el. Cu alie

cuvinte (și mai necruțător spus), nu te-a convins să rezisti capriciilor și mofturilor tale, depășindu-ți condiția de femeie „ușernică“, na! că mi-a scăpat!, strunindu-ți pasionalitatea excesivă și orgoliul frumoasei urgisite de soartă care nu și-a aflat prințul. Poate-l salvai. Sau poate – mă cutremur, – dacă rămîneai, dacă instinctul nu te îmbrîncea pe ușă, acum, cu siguranță trebuia să-ți cauți și ție mormîntul printre eroi. Ucigașii nu ar fi ezitat să tragă și în trupul tău delicat și parșiv de ispititor, curmînd prin aceeași rafală minunea frumuseții tale ca și geniul chinuit al prietenului meu. Soarta te-a salvat, nu cruzimea ta de a fi părăsit un talent pentru care o altă femeie s-ar fi aruncat între gloanțe. Dumnezeu știe, nu pot să judec pentru că nu știu exact ce a fost între voi, și după toate probabilitățile (cum decurg investigațiile mele, neputîndu-te afla pe tine, să stau de vorbă cu tine direct), nu voi afla niciodată. Oricum, eu, ca scrib, ca simplu biograf, trebuie să accept faptele așa cum sînt, cum mi le pot reconstitui singur din hîrțile rămase de la el și să nu-mi implic sentimentele decît în măsura în care eu singur simt că nu pot îndura povara propriilor mele stări și trebuie să mă confesez. Acceptînd, mai pot nădăjdui, ca Dante, cîștigînd dreptul de a venera. Sau, altfel spus, de a povesti. De a mă apropia de sîmbure, mirosind carnea fructului. Războindu-mă cu fatalitatea vieții acestor ființe și, în primul rînd, cu

vicisitudinile vieții prietenului meu. Sînt forțat, prin urmare, să mă smulg din prezent spre a luneca tot mai adînc în trecut, din Revoluție în involuție, căci starea prezentă de confuză eliberare și căutare a sentimentului de libertate interioară, de pace și liniște și statornicie pe care le-am piedut, spre a ne regîndi existența cîștigîndu-ne dreptul „de a fi noi înșine“, ce altceva este decît o consecință de fapt a unei stări intolerabile, *starea răului organizat care ne-a perpetuat în Revoluție?* Timpul, cum o știm din Schopenhauer, e „cercul ce se învîrte la nesfîrșit; arcul care coboară e trecutul, cel care urcă e viitorul; sus, există un punct indivizibil care atinge tangenta și care e prezentul“. *Prezentul încărcat de trecut.* Grigore Avasiloaie, dragul de Grig, neuitatul Grig! Un nume alături numelui Ioanei. Ioana și mai cum? Nu știu. Ar fi putut fi Ioana Avasiloaie. Sau Ioana văduva scriitorului. Văduva eroului. Primea pensie de urmaș. Așa, pentru vecie, alături de numele întreg al prietenului meu, ea nu va rămîne decît *Ioana Dispăruta*.

Adio, Ioana! Spre a te afla, lasă-mă să încep. Lasă-mă să încep prin a te uita. Lasă-mă să mă închin înainte de-a începe și să mă rog așa: „Cercetează-mă, Doamne, și cunoaște inima mea, încearcă-mă și cunoaște cărările rătăcirilor mele, și vezi de este calea fărădelegii în mine...“

Segment bleu

Ligne à travers

KANDINSKY

Reproduceri în paginile 28, 32, 35

Meridian biblioteconomic

Din viața filialelor Bibliotecii Metropolitane București

SECVENȚE

Întâlniri profesionale

La nivelul Serviciului Relații Publice s-au desfășurat, în luna octombrie a.c., întâlnirile profesionale cu bibliotecarii din filialele generale, care au avut ca obiective principale: evaluarea activității trimestrelor I – III, configurarea programelor și proiectelor pentru 2007, precum și analizarea neajunsurilor, de ordin biblioteconomic, tehnic și administrativ, cu care se confruntă filialele și cauzele nerezolvării lor. Au fost prezentate temele privind protecția muncii și paza împotriva incendiilor.

În cuvântul său, directorul general al Bibliotecii Metropolitane București, dr. Florin Rotaru, a prezentat realități din activitatea biblioteconomică europeană și problemele cu care se confruntă bibliotecarii publici din diverse țări, după care a făcut o trecere în revistă a activității la nivelul Bibliotecii Metropolitane, punând accentul pe o implicare mai mare a personalului în realizarea misiunii și obiectivelor instituției. Au fost oferite informații privind derularea programului de modernizare sau renovare a filialelor. De asemenea, personalul trebuie să fie pregătit psihic și profesional pentru finalizarea proiectului *Informare și consiliere comunitară*, proiect prin care toate filialele vor fi conectate la Internet, dotările cu calculatoare, la unele filiale, fiind la nivelul maxim propus pentru această etapă. Marea majoritate a bibliotecarilor au urmat cursurile specifice învățării conducerii calculatorului, periodic făcându-se instruirii și simulări în cadrul Serviciului Informatizare pentru momentul în care se va declanșa și proiectul de informatizare a colecțiilor în filialele unde el nu a fost lansat. De asemenea, s-a analizat modul de derulare a proiectului de informatizare a înscrierii centralizate, găsindu-se soluții pentru unele neajunsuri constatate. Toți bibliotecarii sunt conștienți că sunt multe probleme de rezolvat într-un timp extrem de scurt. Cu atât mai mult pregătirea profesională prin interes personal joacă un rol tot mai important pentru a răspunde profesionist provocărilor de tot genul. (GSM)

Din nou printre noi
Barbara Lison

De curând, împreună cu mai mulți colegi de la Biblioteca Metropolitană București, am avut plăcerea revederii cu Barbara Lison, directorul Bibliotecii Municipale din Bremen (Germania). Ca de fiecare dată, întâlnirea a constituit atât un util schimb de informații, agrementat cu știri de ultimă oră privind mișcarea biblioteconomică la nivel european, cât și o veritabilă lecție de biblioteconomie.

Prima parte a întâlnirii s-a axat pe prezentarea activității bibliotecii publice, cu membrii comunității din Bremen, prin sediul ei central, cele 17 filiale generale, un bibliobuz și două filiale specializate (la penitenciarul și spitalul local), ceea ce înseamnă o bună acoperire a localității, cu doar 540.000 de locuitori, în slujba căreia se află.

La dispoziția membrilor comunității se află 450.000 de unități biblioteconomice cărți, 65.000 de CD-uri și CD-ROM-uri, precum și în jur de 800 de abonamente la diverse periodice. Un fond de documente care se îmbospătează complet la fiecare 10 ani, iar oferta pentru copii, la fiecare cinci ani. Imaginile prezentate ne-au convins de beneficiile și, mai ales, de condițiile de care se bucură cei peste 73.000 de utilizatori înscriși.

Întâmplările care au loc în spațiile bibliotecii publice din Bremen sunt adresate tuturor categoriilor de vârstă, predominând, așa cum este și normal, cele pentru persoanele aflate în plin proces formativ-educational.

Ne-a impresionat modul de abordare a autorităților locale și naționale de către bibliotecari, privind utilitatea serviciilor bibliotecii publice, în ciuda dezvoltării intense a altor căi de informare (în special Internetul). În mod deosebit, audierea bibliotecilor prin *Comisia de Anchetă pentru Cultură din Bundestag*, precum și prezentarea importanței și rolului bibliotecii publice în cadrul unei seri parlamentare la Berlin. „Un mesaj care n-a fost niciodată receptat cu atâta interes de către factorii politici“. Astfel, „printr-un concept strategic, bibliotecarii germani doresc să atenționeze politicienii naționali și regionali asupra funcției bibliotecilor și să-i determine pe aceștia să fie responsabili“.

Un accent deosebit se pune pe socializarea membrilor comunității, ceea ce Internetul nu poate realiza. Din contra, folosirea sa excesivă duce la înstrăinare și la apariția unor fenomene negative în cadrul comunității. Este nevoie de tot mai multă comunicare directă. *Socializarea intensă a comunității* este sintagma de ordine. Biblioteca publică își continuă, astfel, misiunea civilizatoare, împreună cu ceilalți factori civilizatori susținuți de autoritățile naționale și comunitare.

Sunt probleme de mare interes și pentru noi, în condițiile în care de la 1 ianuarie 2007 devenim membri cu drepturi depline ai Uniunii Europene. Recuperările, în unele privințe uriașe (spații și achiziții), depind doar de voința politică a autorităților, pentru a fi rezolvate într-un timp cât mai scurt.

În final, domnul director general, dr. Florin Rotaru, a mulțumit doamnei director Barbara Lison în numele bibliotecarilor instituției noastre.

Sergiu GĂBUREAC

Realism și transcendent

La sfârșitul lunii octombrie, Filiala **LUCIAN BLAGA** și-a serbat ziua patronului spiritual printr-o manifestare cu porțile deschise, la care s-au reamintat și comunicat date importante privind viața și opera lui Lucian Blaga. Prof. Ioana Lungeanu (Liceul *Iulia Hasdeu*), Aurelian Burtea, lector univ. și dr. Petru Ignat au captat atenția prin eseurile prezentate, completate cu recitări din lirica blagiană și scurte referate prezentate de elevi-utilizatori ai acestei biblioteci.

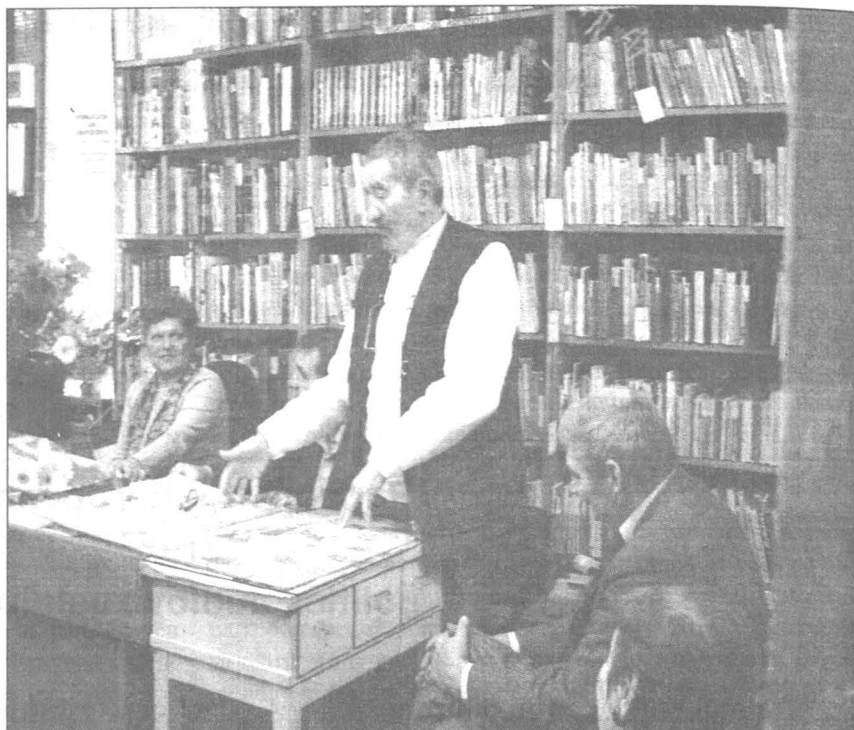
Premiile anuale pe 2005 au fost înmânate, în finalul manifestării, doamnelor Amalia Rus, Rodica Văleanu și Ana Fietzek. (GSM)

Poetul-președinte

În organizarea Serviciului Comunicarea Colecțiilor, având ca parteneri Institutul Cultural Român, Asociația *Cultura Păcii* și Fundația Națională *Izvoare*, luni, 6 noiembrie, la Sediul Central - **MIHAIL SADOVEANU** - al Bibliotecii Metropolitane București, a avut loc simpozionul dedicat poetului *Léopold Sédar Senghor* la centenarul nașterii sale.

Evocarea cărturarului și omului politic senegalez a fost făcută de traducătorul operei sale, poetul Radu Cârnci. Despre opera lui Léopold Sédar Senghor a vorbit criticul H. Zalis. Din lirica lui Senghor au citit poeta Paula Romanescu și actorul Marcelo Sebastian Cobzariu de la Teatrul Național.

În cadrul simpozionului au fost lansate volumele *Totem* - antologie de poezie francofonă și *De la Negritudine la Civilizația universalului* de Léopold Sédar Senghor, editate de Institutul Cultural Român. (GSM)

La Filiala ALEXANDRU ODOBESCU

Științe, litere și artă

Aniversarea Filialei **ALEXANDRU ODOBESCU** s-a desfășurat în atmosfera cu care ne-a obișnuit de ani de zile colectivul acestei biblioteci. Spațiul neîncăpător a devenit în ziua de 8 noiembrie un adevărat loc de pelerinaj, prin care s-au perindat prieteni și utilizatori ai bibliotecii.

Protagonistii manifestării au fost Constant Călinescu, istoric și critic literar, și scriitorul Constantin Turturică, prieten și angajat al Bibliotecii Metropolitane București ani îndelungați.

Deși din programa școlară Alexandru Odobescu a fost expedit, sau poate cu atât mai mult, cele comunicate cu har de cei doi invitați au fost primite cu mult interes de auditoriu. Horia-Iacob Teiușanu, vechi utilizator al bibliotecii, a ținut să ne dea de meditat cu citate din autorii tipăriți de-a lungul timpului, ale căror volume se află în rafturile filialei. A recitat Ioana Paraschiv, actriță la *Teatrul Arabella*, o apropiată cititoare a bibliotecii.

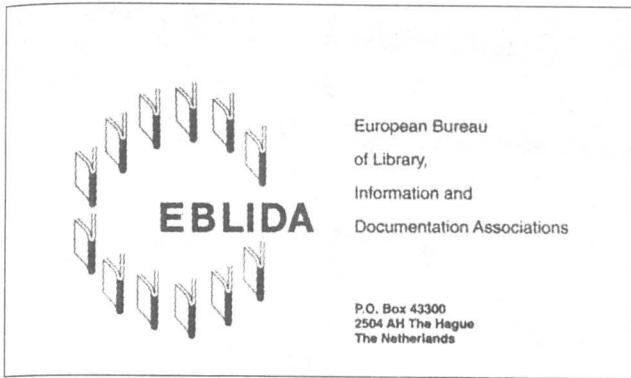
Simbolicele premii anuale au făcut fericiți mai mulți utilizatori, printre care Gheorghe Gall, care a reamintit perioada în care filiala se afla într-o altă locație, studenta Alexandra-Cornelia Gînje, căreia îi datorăm și imaginile primite în timp record, precum și formația de teatru a Grupului Școlar de Mecanică Fină, instruită de prof. Monica Iacob. Felicitări kolegei noastre Mihaela Gheorghiu! (GSM)

Ulei pentru sinistrați

S-a încheiat derularea proiectului **Ulei pentru sinistrați**. Mulțumim tuturor colegilor noștri, celor care au dat curs inițiativei de ajutorare a celor aflați în nevoie. Astfel, obiectivul propus în proiectul nostru a fost atins. Baniile rezultați - 14.800.000 ROL - au fost depuși la *Eclesiarhia Catedralei Patriarhale București* pentru sinistrați.

Donația se va îndrepta spre semenii noștri dintr-o zonă calamitată în cursul acestui an.

Comitetul de derulare a proiectului: Sergiu Găbureac, Paula Lazlo, Gina Roman.

EBLIDA

Orizonturi Programe Inițiative

Parlamentul European și politica audiovizualului

Tratatul WIPO pentru difuzare

Tema abordată în luna septembrie de directorul EBLIDA, Andrew Cranfield, e consacrată Tratatului WIPO (World Intellectual Property Organization) pentru difuzare. Negocierile se poartă de aproape zece ani și au scos în evidență faptul că e vorba de o dispută politică.

Scopul principal al Tratatului propus de WIPO e combaterea semnalelor pirat, problemă majoră pentru posturile de radio și televiziune datorată apariției Internetului și tehnologiei de transmitere înregistrată. De exemplu, programele de sport transmise de TV pot fi piratate și retransmise cu urmări economice importante pentru difuzare fiindcă vinderea drepturilor de transmitere TV nu e precizată. De fapt, un asemenea tratat există deja – Convenția de la Roma – pe care SUA nu au semnat-o niciodată. Ea acordă protecție interpreților și, din punct de vedere comercial, la modul general vorbind, nu e în interesul industriei americane de film.

Prin adoptarea Tratatului difuzării se urmărește câștigarea dreptului la semnal, ceea ce va da posibilitatea urmării legale a contraveniențelor în folosirea TPMs la semnalele digitale. Această utilizare poate duce, în domeniul public, la blocarea unor transmisii, acest fapt fiind în favoarea organismelor de difuzare, dacă materialul în discuție nu e accesibil din alte surse. La Geneva, IFLA și EBLIDA au expus punctul de vedere al bibliotecilor în legătură cu folosirea TPMs de păstrare a înregistrărilor radio și TV pentru posteritate. Definierea și apoi despărțirea noțiunii de *semnal* de contextul ca atare al difuzării rămâne o chestiune abstractă. Aici va trebui să se țină seama că organismele de difuzare nu trebuie să dobândească drepturi asupra conținutului transmisiei ori a unui eveniment, ca de exemplu meciurile de fotbal, neprotejate prin *copyright*. Având semnalul protejat, transmizătorii pot, de fapt, controla conținutul.

E un subiect sensibil mai ales pentru țările dezvoltate, unde programele de radio și televiziune sunt adesea folosite pentru educarea și cultivarea publicului; prin adoptarea Tratatului, aceste țări vor trebui să clarifice un alt pachet de drepturi, mai ales dacă conținutul în sine e apărat de *copyright* și nu aparține difuzorului în chestiune.

Alt aspect controversat al sistemului *web* (definit ca „a

face accesibilă publicului transmiterea sunetelor ori a imaginilor sau a sunetelor și imaginilor sau a reprezentărilor lor, prin cablu sau fără, însemnând o legătură concomitentă prin computer“), deși oficial a fost scos din Tratat, pare să arunce în continuare o umbră asupra negocierilor. Pentru *Internet Service Providers* nu e limpede dacă industria lor intră sub incidența Tratatului când legăturile prin Internet sunt folosite pentru transmisii cu bună știință sau nu și contravin astfel drepturilor difuzorilor.

Concluzia a fost că e necesară o conferință diplomatică ce se va ține între 11 iulie și 7 august 2007. Comitetul a convenit să aibă o întâlnire prealabilă de o zi, în ianuarie 2007, „pentru a pregăti condițiile necesare desfășurării conferinței diplomatice“; o altă întâlnire de două zile e prevăzută „pentru găsirea unor soluții de viitor“.

A fost o victorie a compromisului, încheiată cu ceea ce s-a numit „consimțământul tacit“, pentru care, în acel moment, nu era pregătită, și anume blocarea drumului spre conferința diplomatică. E o victorie și pentru WIPO, căci adoptarea cu succes a Tratatului de difuzare e un test privind abilitatea organizației de a formula și adopta înțelegerile multilaterale în problemele proprietății intelectuale.

Media și dezvoltarea

La 26 septembrie, Parlamentul a adoptat, cu 443 voturi pentru, 19 împotrivă și 13 abțineri, o rezoluție despre *Media și dezvoltarea*, bazată pe raportul parlamentarului grec Mavromatis. Raportul invită Uniunea Europeană, țările membre, cele în curs de aderare și cele în așteptare să implice organizațiile sociale civile, inclusiv întreprinzătorii particulari, și în mod special media, pentru realizarea obiectivelor lor de dezvoltare.

Raportul cere Comisiei să-și întărească susținerea programelor în spațiul media, ceea ce va îmbunătăți accesul la informație pentru diferite grupuri din societate; dezvoltarea pluralismului în media; antrenarea radioului și a presei scrise, în special în țările dezvoltate, prin colaborarea organismelor Națiunilor Unite, în special UNICEF, UNESCO și organizațiile internaționale ale jurnaliștilor, ca Federația Internațională a Jurnaliștilor, BBC World Service Trust; extinderea campaniilor publice de informare pentru sporirea gradului de conștien-

tizare în audiența vizată și sporirea eficacității ajutorului umanitar.

În sfârșit, raportul invită guvernele și autoritățile publice din lumea întreagă să pună capăt practicilor de grațiere a cazurilor de violență contra jurnaliștilor.

Rezoluția urmează să fie publicată în *Ziarul Oficial*.

Protecția datelor personale

La 27 septembrie, Parlamentul a adoptat o rezoluție legislativă asupra protecției datelor personale bazată pe raportul parlamentarului Roure. În iunie Parlamentul decisese să-și amâne votul sperând că președinția finlandeză va fi mai dispusă să țină seama de cererile sale. A aprobat totuși cele 60 de amendamente înfățișate care, în general, limitează folosirea și accesul la datele personale la cazurile absolut necesare și doar atunci când au legătură cu securitatea publică.

Propunerea Comisiei răspunde unei mai vechi cereri a Parlamentului de elaborare a unor standarde privind protecția acestor date în contextul cooperării judiciare și polițienești.

Rezoluția e mai cu seamă relevantă acum, când Curtea Europeană de Justiție a hotărât să anuleze înțelegerea existentă între UE și guvernul american. Pentru Parlament este o prioritate să grăbească adoptarea acestei decizii de către Consiliu, ea putând afecta viitoarele înțelegeri cu SUA.

Educație

La 5 septembrie, Comisia a adoptat o propunere de recomandare pentru stabilirea Cadrului European de Calificare (EQF), care înseamnă un limbaj comun pentru descrierea calificărilor și sprijinirea statelor membre, a angajatorilor și a persoanelor particulare în compararea calificărilor specifice sistemelor de educație din Uniunea Europeană. Elementul esențial este un set de opt paliere privind rezultatele învățământului. Problema rămâne în discuție. Deosebirea între *cunoaștere, talent și competență personală și profesională* li se pare redactorilor de la EBLIDA artificială.

Extinderea UE

Stadiul pregătirii pentru primirea României și Bulgariei ca membre în UE

La 26 septembrie, Comisia a aprobat raportul de monitorizare privitor la stadiul de pregătire pentru intrarea României și Bulgariei în UE. Potrivit raportului, România și Bulgaria au făcut eforturi apreciabile în completarea pregătirilor de aderare, de la ultimul raport al Comisiei din luna mai. Raportul actual pune în evidență că trebuie lucrat în continuare.

În ceea ce privește politica *audiovizualului*, recent adoptate amendamente la legea cinematografului nu par a garanta o aplicare efectivă a principiului nediscriminării în privința naționalității. Pregătirile României în acest domeniu vor continua în lunile următoare. Cu privire la *educație și programe comunitare de pregătire*, s-a hotărât să se încredințeze conducerea viitorului program, *Tineretul în acțiune*, prin

colaborare, Agenției Naționale pentru Învățare Permanentă și programelor de acest profil. Se are în vedere un protocol tripartit între Ministerul Educației și Cercetării, Autoritatea Națională pentru Tineret și Agenția Națională în vederea asigurării coordonării și monitorizării ca și a garantării utilizării corecte și transparente a fondurilor.

În general, România și Bulgaria au făcut eforturi susținute pentru a-și adapta legislația și administrația la legile și regulamentele UE. Ca rezultat al progreselor făcute, Bulgaria și România vor fi în situația să-și asume drepturile și îndatoririle de membre UE de la 1 ianuarie 2007.

Curtea de Audit a Comunității Europene și-a spus părerea în ceea ce privește măsurile temporare speciale pentru alegerea oficialilor Comunității Europene.

Cercetarea și dezvoltarea în UE

La 25 septembrie, Consiliul Competitivității a adoptat, cu o majoritate confortabilă, poziția comună în ceea ce privește al șaptelea program-cadru de cercetare pentru Comunitatea Europeană pentru perioada 2007 – 2013. E vorba de structură, conținut științific și tehnologie, mijloace de implementare și resurse bugetare. 50,5 miliarde euro vor fi alocate pentru acest program. Comisia și Parlamentul au dezbătut bugetul a cinci teme: *Științe socio-economice și umaniste* (sporire), *Securitate și spațiu* (reducere), *Cercetarea infrastructurilor* (reducere drastică); la fel pentru *Știința în societate*. Pe de altă parte, bugetul a fost sporit pentru *Cercetarea în serviciul SMS, Cercetarea potențială și Activități de cooperare internațională*.

Se așteaptă a doua lectură a textului în Parlament pentru 29 noiembrie.

Consiliul european de cercetare numește secretarii generali: prof. Ernst Ludwig Winnacker va ocupa postul din ianuarie 2007 și prof. Andrew Mas-Colell din iulie 2009 până în decembrie 2011.

Cercetarea în științele sociale și umaniste. Consultarea pe web în acest domeniu poate fi considerată un succes datorită celor peste 450 contribuții oferite. S-a stabilit un grup de consultanță pentru al șaptelea program-cadru de cercetare, format din cercetători de elită și manageri de programe, al căror rol e să dea Comisiei sfaturi în ceea ce privește implementarea programului. E vorba de 20 de membri (față de 15, la al șaselea program-cadru), grupul este mult mai echilibrat, științele umaniste fiind mai bine reprezentate. Grupul de consultanță s-a întâlnit prima dată la 30 iunie 2006 și urmează să se întrunească în septembrie – octombrie spre a discuta primul proiect de lucru.

(Din buletinul EBLIDA „Hot News“, septembrie 2006)

Scurtă istorie a mijloacelor de comunicare din România

– VII –

Liviu BUTUC

Impactul mijloacelor de comunicare (1)

Finalizând incursiunea în apariția și evoluția mijloacelor de comunicare putem concluziona că istoria omenirii este și rezultatul comunicării umane, al progreselor făcute de omul social în dezvoltarea mijloacelor de comunicare, de stocare și de transmitere în spațiu și timp a cunoștințelor acumulate. Comunicarea umană este, în principiu, de două feluri: comunicare non-verbală (gestuală sau kinetică) și verbală. Celelalte forme de comunicare cunoscute până astăzi nu sunt altceva decât extensii ale acestora complinite cu tehnici și tehnologii de stocare și difuzare spațio-temporală. Formele primordiale non-lingvistice audio (sunete modulate, cântatul, psalmodiatul, bătutul tobelor) și video (gestualitatea, dansul ritual, pictura rupestră etc.) reprezintă un domeniu de comunicare mai puțin interactiv. Aproape tot conținutul informațional este produs la exterior de mediatori care controlează producția și selecția fondului, precum și ritualul, secvențialitatea și cronologia desfășurării acestuia. Limbajul expresiv al corpului (semne, simboluri, dans) ca forma cea mai timpurie de comunicare umană este foarte posibil să fi evoluat spre limbajul oral. Limbajul vorbit a extins domeniul interpersonal și a determinat și prima diviziune majoră, între gestual și limbaj verbal, permițând disponibilizarea mâinilor în alte scopuri. Cercetători ca Skinner și Chomsky consideră apariția oralității ca rezultată a unor mutații care vor lărgi fractura dintre animal și om. Concluzia demersului este aceea că dacă la animale limbajul este exclusiv un mijloc de comunicare, la om acesta este folosit „pentru a gândi, a reflecta, a imagina, a crea, a concepe“. De asemenea, cei doi antropologi opinează că este posibil ca limbajul să se fi dezvoltat simultan cu gestul pe care l-a înlocuit treptat și parțial, deoarece și astăzi vorbirea este asociată cu limbajul gestual, non-verbal, ca formă de reflex și nu ca una de expresie teatrală cultivată (limbajul gestual va fi predat până astăzi în școli ca parte a retoricii, fie ca formă de expresie a vocației teatrale – retorica manuală, limba naturală a mâinilor, mimica facială etc. –, fie ca alfabet de comunicare între muți). Limbajul permite oamenilor să comunice, să cunoască, să se cunoască, ducând astfel la dezvoltarea psihică și socială a omului. Prin urmare, limbajul are rol de socializare și de transformare a experiențelor umane în idei și informații. Limbajul vorbit a făcut posibilă organizarea oamenilor în comunități mai mari și rezolvarea unor probleme mai complexe, a oferit un mod mai eficace de diseminare a informațiilor practice, a furnizat și un mijloc eficient de comunicare interioară, de gândire, sporind astfel abilitățile de planificare și conceptualizare. De asemenea, vorbirea a accelerat dezvoltarea ritualurilor, simbolismului, muzicii și artelor non-lingvistice. În comunitățile nealfabetizate, arierate cultural, oralitatea reprezintă principalul mij-

loc de relaționare socială. Culturile antice, de pildă, au fost modelate pe dominația comunicării orale (discursuri în agora și piese recitate în amfiteatre). Sociologul Zygmunt Bauman descrie mediul oral sau domeniul comunicării orale „drept un mediu al comunicării de masă“²⁷⁵.

În Evul Mediu, retorica ecleziastă se fundamenta pe oralitate. Amvoanele bisericilor erau un mediu al comunicării de masă care se sprijinea pe predică (cel mai important mijloc de difuzare a informației în eșantioane de masă, de instruire și îndemn la supunere față de autorități), pe ritual (ca tehnică de memorare și publicitate) și pe iconografie (în bisericile bizantine imaginile religioase transmit informații, dar sunt și mijloace de persuadare, comunică o mare varietate de mesaje și stârnesc emoții privitorilor). De-a lungul istoriei, în circumstanțe favorizante sau în conjuncturi opresive, potențialul oralității a fost valorificat sub diverse forme, de la comunicarea formală de tip scolastic (prelegeri, dezbateri, declamații sau dispute) în școli și universități, în grupuri formale de discuții și dialog (academiile, societățile științifice, saloane, cluburi, cafele, biblioteci, organizații comerciale etc.), până la zvonistică (formă de „poștă orală“ a informației, caracterizată prin spontaneitate, viteză mare de diseminare, țintă și scop precise) și comunicare clandestină (comunicare a mesajelor sub o acoperire, de la secrete guvernamentale până la idei religioase neortodoxe și pornografie; comunicarea ascunsă utilizează un adevărat arsenal de metode ca: folosirea unui limbaj privat, deghizarea identității sub nume false, esopizarea, parabolizarea sau utilizarea alegoriei în exces etc.). Nu de puține ori aceste întâlniri ale oralității sociale au avut un puternic caracter subversiv ori au contribuit la formarea de reacții și opinii democratice sau la conturarea și exhibarea conștiinței naționale. În fine, practicarea tehnicilor orale (dialogul direct, conferințele, simpozioanele, mesele rotunde etc.) reprezintă căi de comunicare directă și bidirecțională, având o eficiență mare prin feed-back-ul informațional (interactivitate) între emițător și receptor, însă comunicării orale i se reproșează absența fiabilității în conservarea informațiilor de-a lungul timpului și pe areale mari. Comunicarea verbală este spontană, are o natură imediată și efemeră, iar informația nu poate fi păstrată, reprodușă și transportată cu fidelitate. Dezvoltarea economică, aportul demografic, mobilitatea și disiparea în teritoriu, în căutare de resurse, complexitatea relațiilor interumane, apariția formelor prestatale fac ca la un moment dat comunicarea prin viu grai să nu mai fie suficientă și eficientă și să se caute un alt tip de comunicare, cu reguli clare, durabile și larg inteligibile. În intervalul dintre milenii VII – II î.Hr., monopolul oralității este subminat de formele primitive și sumare de scris, scrierea cu valoare figurativă, urmată de cea iconografică pe bază de simboluri (hieroglifele) și, la sfârșitul mileniului II, de primele alfabetice. Inventarea scrisului a constituit cea de-a doua mediamorfoză, care a avut responsabilitatea reorganizării și extinderii minții umane, a dat naștere dome-

niului documentar și organizării arhivei, ce vor avea ca efecte accelerarea și păstrarea cunoașterii și a culturii. „Scrisul – spune Roger Fidler – a fost agentul de schimbare cel mai radical în definirea civilizației, a dus la stabilizarea dialectală, a eliberat comunicarea de constrângerile spațiului și timpului, a diminuat importanța memoriei ca mijloc de stocare, dând posibilitatea gândurilor și ideilor să se conserve și după încetarea emițătorului”²⁷⁶. De aceeași părere este și Giovanni Sartori care afirmă că: „Civilizația se dezvoltă odată cu scrierea și tocmai trecerea de la comunicarea orală la cuvântul scris este ceea ce determină dezvoltarea unei civilizații”²⁷⁷. Prin înregistrare cuvintele capătă disponibilitate sporită în timp, mesajele scrise pot fi citite și ascultate de indivizi aflați în alte contexte, care pot fi departe în timp și spațiu față de contextul original de producere. Transmiterea informațiilor scrise este, cel puțin în stadiul primar, lentă, dar ea permite comunicarea unui emițător cu mai mulți receptori. Mesajul scris are stabilitate, poate fi multicomunicat, multiplicat, regăsit, audiența potențială poate fi mare. Spre deosebire de informația verbală, cea scrisă este mai puțin recentă, dar poate fi verificată și autentificată. Documentul scris devine un obstacol în fața „amneziei structurale”, a uitării trecutului; sistemul scrierii este mai stabil, pe când oralitatea este fluidă. „Dezvoltarea scrierii le-a permis oamenilor să comunice fără a vorbi. Conducătorii puteau să transmită instrucțiuni pe distanțe mari știind că nu mai trebuie să se bazeze pe memoria unui sol. Puteau să înregistreze obiecte, evenimente și gânduri care să fie evocate mai târziu cu exactitate. Înțelepciunea acumulată a civilizațiilor avea să fie inteligibilă pentru populațiile viitorului. Apăruse istoria. Odată inventată scrierea, ea a impulsionat crearea unei complexități sociale și mai mari. Acest lucru a avut urmări în toate ramurile societății: drept, comerț, administrație, producție de alimente, manufacturi, educație și literatură”²⁷⁸.

Prin urmare, scrisul apare mai întâi ca o necesitate a instituțiilor de stat care reclamau existența unor specialiști de cancelarie, notari publici ori pentru relațiile diplomatice și comerciale cu alte țări. Treptat, scrisul se extinde și în sfera religioasă și chiar civilă, având drept consecință dezvoltarea instituțiilor formale de învățământ (vezi școli în Grecia, Roma antică, China etc.). Apariția documentelor de cancelarie, monarhice și sacerdotale, a impus organizarea arhivelor. Crescând cantitatea de informații aflate în circulație s-a ajuns la necesitatea stocării și organizării suporturilor (formele primare ale cărților) impregnate cu cogninformații în biblioteci, exteriorizând astfel una din funcțiile creierului uman, memorarea. Încă din antichitate, dar cu precădere în Evul Mediu, scrisul începe să înlocuiască cutumele, apar legi scrise care sunt aduse la cunoștința cetățenilor prin lectură colectivă sau expunerea acestora în spații publice; se dezvoltă cultura notarială, documentele scrise având o funcție indispensabilă, apare „scriitorul public”, cu biroul în stradă, care compune și scrie scrisori pentru analfabeți, deseori clericul local având și funcția de scrib; crește numărul persoanelor ale căror ocupații erau legate de scris (funcționari, contabili, notari, poștași, copişti etc.); formularea nemulțumirilor în scris sau practica de petiții duce la utilizarea politică a științei scrisului; răspândirea consemnărilor, a actelor normative scrise are ca efect schimbarea stilului de guvernare pe baza birocrăției; utilizarea scrisului în domeniul administrativ devine o condiție necesară pentru exercitarea controlului la distanță și pentru apariția unui stat centralizat; pe baza scrisului se face organizarea

serviciului poștal de circulație a mesajelor scrise; apar serviciile de știri scrise între guverne; răspândirea scrisului atenuază monopolul de cunoaștere a clerului; dezvoltarea culturii scrise și organizarea primelor ateliere de copiat contribuie la apariția primelor colecții monahale de manuscrise religioase sau laice, care vor avea un impact deosebit în „alfabetizarea minții” și în schimbarea modului de a gândi.

În țările române, copierea masivă a cărților manuscrise de cult, inițial în slavonă (cca. 10.000 de manuscrise între secolele XIV – XVI) și apoi în română (în secolul XVIII sunt realizate cca. 4.000 de manuscrise, reprezentând aproximativ 2/3 din numărul total al manuscriselor păstrate actualmente în colecțiile bibliotecilor din România), a avut un impact deosebit în consolidarea religiei ortodoxe și în deschiderea către restul lumii. Pe baza scrisului s-au dezvoltat noi profesii precum cea de caligraf-copist. În secolul XVII au fost calificați cca. 190 de caligrafi-copişti față de numai 75 în veacul anterior și s-a impus comerțul cu manuscrise la comandă. **Definiția tiparului**, „a scrierii artificiale sau cu tipuri”, de către Gutenberg, la mijlocul secolului al XV-lea, a constituit o adevărată „revoluție neconștientizată”, cu un rol major de agent al schimbării, comparabil astăzi cu Internetul. Tiparul a dus direct la creșterea capacității reproductive în scopuri comerciale, la controlarea procesului reproductiv într-un mod profitabil, la standardizarea limbajelor scrise și la scăderea prețului replicilor în comparație cu originalul. De pildă, o Biblie tipărită costa cam a cincea parte din prețul unui manuscris. Consecințele socio-economice ale invenției gutenbergiene sunt determinante pentru evoluția pluriformă a umanității în general. Astfel, tiparul:

- a facilitat acumularea cunoștințelor, permițând constituirea unei memorii culturale de mari dimensiuni și făcând ca descoperirile să fie cunoscute pe scară mai largă, iar informația să se piardă mai greu;
- a dat durată și accesibilitate mărite documentelor și a redus tendințele de ocultare a cunoașterii; („odată cu Gutenberg transmiterea scrisă a culturii devine potențial accesibilă tuturor” – Sartori);
- a stimulat apariția copyright-ului (Anglia – 1709), a ideii de proprietate intelectuală și a condamnat plagiatul ca practică în antichitate și în Evul Mediu, făcând din scris o cale către celebritatea individuală;
- documentul tipărit a introdus cu sine portabilitatea și comoditatea lecturii și a inițiat cultura de stoc și fluxul informației;
- a ușurat acțiunea bisericii, care deținea la început monopolul acestei noi tehnologii, de a-și realiza scopurile de propagandă și convertire religioasă. Când cartea laică depășește pe cea religioasă (secolele XVIII – XIX), ea devine un important instrument de alfabetizare, de educare și formare a maselor, de dezvoltare a conștiinței de neam și de limbă (în ciuda cenzurii și ingerințelor bisericesti), de cristalizare a procesului de formare a națiunilor și de impunere a limbilor vernaculare în locul celei latine sau slave;
- ascensiunea industriei tipografice a permis apariția de noi centre și rețele de putere simbolică în afara controlului direct al bisericii și al statului, ducând, în ultimă instanță, la separarea puterii bisericii de puterea laică;
- a deschis apetitul pentru antichitate și renașterea interesului pentru autorii antici;
- a declanșat reformarea bisericii; atunci când tipo-

grafii europeni au început să tipărească documente religioase și în alte limbi decât latina consacrată, teocrația catolică s-a temut că răspândirea invenției lui Gutenberg ar putea îndemna poporul să conteste autoritatea și abuzurile bisericii, ceea ce avea să se întâmple în secolul al XVI-lea, când reformiștii vor rupe legătura spirituală cu papa și vor înființa religiile protestante;

- a generat noi tipuri de documente: ziare, reviste, romane (ca extensii ale depeșelor, almanahurilor sau povestirilor manuscrise) și a adus o importantă schimbare în frecvența și tirajele ce puteau fi produse și distribuite economic;

- presa a indus apariția opiniei publice (sintagmă semnată pentru prima dată în limba franceză pe la anul 1750, în engleză pe la 1781 și în germană la 1793), a publicizării (în sensul de a face public), a sferei publice și a conștiinței politice. Din acest motiv, puterea presei devine de temut prin critica celor aflați în poziții de autoritate, ceea ce-l face pe Napoleon Bonaparte să concluzioneze că „patru ziare ostile sunt mai de temut decât o sută de mii de baionete“;

- a încurajat conștientizarea importanței publicității fie economică (reclama tipărită; în 1650, un ziar londonez avea în medie cam șase reclame), fie politică (ceea ce numim propagandă, termen intrat în uz la sfârșitul secolului al XVIII-lea);

- a impulsionat dezvoltarea unor noi genuri literare și jurnalistică, a dus la distilarea retoricii scrise, la rafinamentul vorbirii, la uniformizarea și standardizarea limbii;

- a permis implicarea mai strânsă a întreprinzătorilor în procesul de difuzare a cunoașterii, apariția unor noi profesii legate de tipărituri (tipografi, editori, librari, legători, jurnaliști ș.a.) și mercantilizarea cunoștințelor (transformarea informației în marfă). De aici n-a mai rămas de făcut decât un pas până

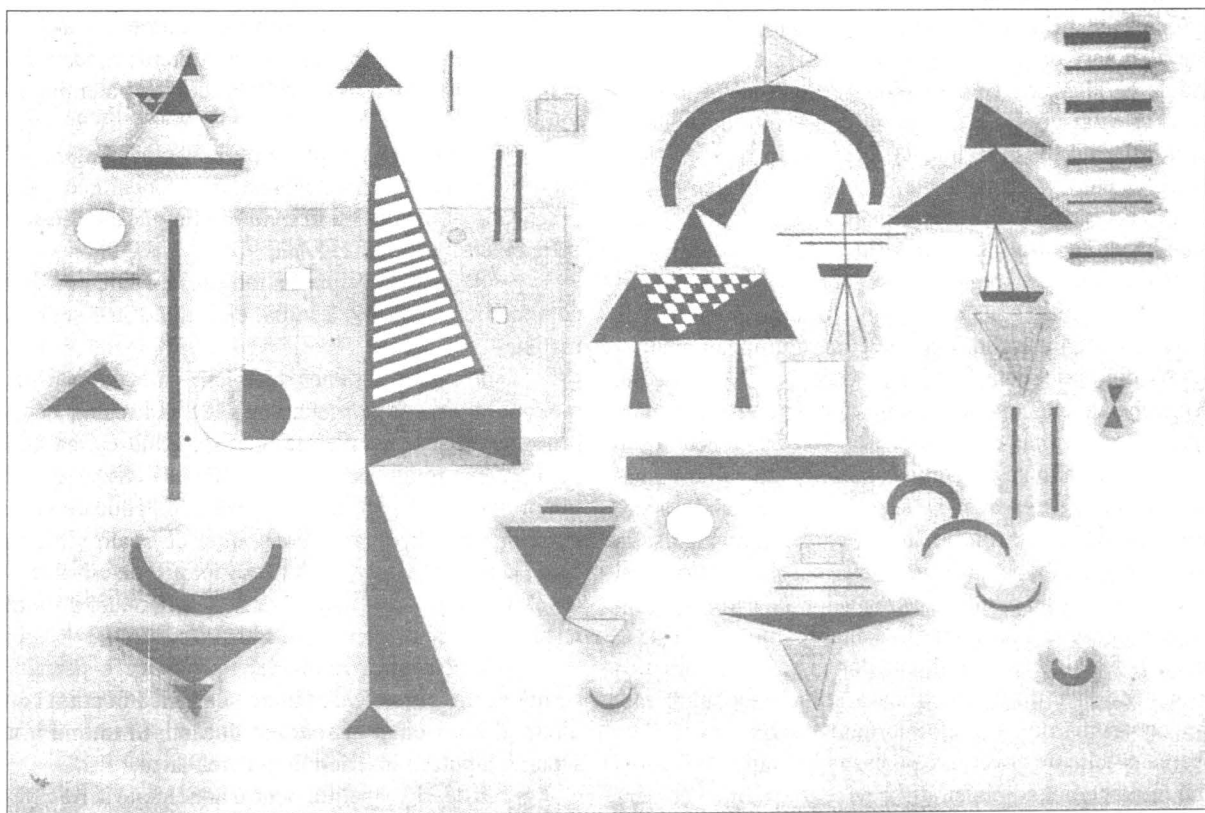
la comercializarea timpului liber, a loisir-ului, care include și lectura și trecerea acesteia de la forma publică (comunități de cititori, cafenele, casine, cabinete de lectură) la forma privată, în zonele cu alfabetizare accentuată;

- a dus la intelectualizarea unui grup de elită, de cărturari care vor milita pentru dezvoltarea primelor instituții formale laice de alfabetizare, de informare și documentare, acestea având, printre alte consecințe, și apariția literaturii, mai întâi a traducerilor, și apoi a literaturilor naționale, precum și a scrierilor cu caracter juridic, economic, științific etc.

În fine, tiparul a contribuit masiv la răspândirea și democratizarea culturii, la dezvoltarea simțului civic și la înțelegerea conceptelor politice.

Și în țările române, deși s-a introdus cu o întârziere de peste o jumătate de secol, tiparul a avut aceleași consecințe, contribuind masiv la apariția necesității de instruire, a dorinței de cunoaștere, a năzuinței de învățatură înaltă, la formarea intelectualității românești aptă să înțeleagă și să fie permeabilă la ideile vremii, să le deceleze și să le propună ca vectori de progres și de civilizație, cum a fost în secolul XVIII cu ideile raționalismului apusean și ale Revoluției franceze. Produsele tiparului au stimulat procesul de modernizare a societății românești în diversele ei compartimente, au dus la dezvoltarea burgheziei românești, care se avântă cu interes spre cultură și știință, îndeosebi spre cultura franceză, purtătoare a gândirii iluministe și a ideologiei revoluționare burgheze.

Creșterea numărului de manuscrise în scriptoriile mănăstirești, care permiteau multiplicarea manuală a acestora, coroborată cu dezvoltarea producției de bunuri simbolice odată cu introducerea tiparului la începutul secolului al XVI-lea, au contribuit la apariția progresivă a instituțiilor formale

Rose affirmé

de învățământ, bisericești și apoi laice, a organizațiilor de stocare, informare și documentare (biblioteci, arhive, muzee etc.) și a formelor mercantile de concepere, producție și difuzare a produselor spirituale (edituri, tipografii, librării etc.).

Primele instituții formale de învățământ pe actualul teritoriu al țării noastre sunt atestate încă din timpul stăpânirii romane. Apoi, după o îndelungată absență din sursele documentare, le reîntâlnim, în Evul Mediu, în domeniul ecleziastic pentru necesitățile de cult. Spre deosebire de Occident, în țările române laicizarea învățământului se produce mult mai târziu, căpătând forme moderne abia în secolul al XIX-lea. Primele colecții de documente scrise sunt atestate pe la sfârșitul secolului XII, când la Igrîș funcționa o bibliotecă monastică. În secolul următor, mănăstiri dominicane, franciscane, augustine etc. de la Oradea, Alba Iulia, Cenad uzau de biblioteci teologice cu manuscrise latine bine organizate și administrate. În Țara Românească și Moldova, cele mai vechi biblioteci mănăstirești și bisericești sunt atestate la Vodița (1375), Tismana (fondată în 1377), Cozia (1388), Neamț (1392) și Bistrița, toate dispunând și de ateliere de copiat. În secolul XVI și următoarele apar și se dezvoltă bibliotecile domnești. Prima bibliotecă domnească atestată ca atare este cea a domnitorului moldovean Despot Vodă (1561 – 1563) de la Suceava. Îi urmează bogata colecție a lui Petru Șchiopul (1574 – 1591) care, după abdicarea posesorului ei, va lua calea exilului la Bolzano, în Italia; domnitorul muntean martir, Constantin Brâncoveanu (1688 – 1714), posedă numeroase manuscrise și tipărituri bisericești și laice în limbile greacă, latină, slavonă și română transferate la Mănăstirea Hurez, ctitorie de suflet; Dimitrie Cantemir, domnitor al Moldovei (1710 – 1711), cărturar-scriitor pluriform, savant de renume european, era posesorul unei biblioteci erudite care-l va urma în exilul său în Rusia lui Petru cel Mare, după înfrângerea sa de către turci la Stănilești (1711); familia Mavrocordaților, reprezentată de Alexandru, Nicolae și Constantin, s-a înscris în istoria acestei instituții cu cea mai fabuloasă și celebră bibliotecă românească, concurată poate doar de cea a stolnicului Constantin Cantacuzino.

Bibliotecile private apar încă din secolul XV, fiind puternic impresionate de ideile Renașterii introduse și difuzate în Muntenia, Moldova și Transilvania, în special prin Italia și Polonia. Boieri luminați, dărușiți cu învățătură și propensiuni auctoriale, ca logofătul Luca Stroici, cronicarii Grigore Ureche și Miron Costin, mitropoliții Varlaam și Dosoftei, spătarul Milesco, boierul Udriște Năsturel ș.a. își acumulasera colecții de manuscrise și tipărituri însemnate cantitativ. Însă cea mai mare și mai frumoasă bibliotecă privată din Muntenia secolului al XVII-lea era cea a familiei Cantacuzino, în frunte cu stolnicul Constantin Cantacuzino (1650 – 1716), boier cu studii aprofundate în străinătate (Austria, Italia, Polonia, Grecia și Turcia). Bogata colecție eclectică și poliglotă, păstrată într-o clădire special construită după 1630 la Mănăstirea Mărgineni, se va bucura de o faimă care va depăși granițele Țării Românești. După moartea sa cele mai multe cărți vor fi cumpărate de Nicolae Mavrocordat, câteva sute se vor păstra în continuare la Mănăstirea Mărgineni până la 1836, când vor fi transferate Bibliotecii Naționale înființate la Colegiul Sf. Sava din București. În Transilvania apar, de asemenea, numeroase biblioteci private în rândul clericilor (mitropolitul Sava Brancovici, înainte de 1680, Ioan Inochentie Micu Clain) sau cărturarilor umaniști ca Nicolae Olahus (1450) și Johannes

Honterus (după 1530). Însă dintre cele mai faimoase și care au supraviețuit până astăzi exemplificăm Biblioteca Bruckenthal din Sibiu, devenită publică în 1803. Bazele acesteia se pun la sfârșitul secolului al XVIII-lea de către baronul Samuel Bruckenthal, fost guvernator al Transilvaniei între anii 1777 – 1787. Ea însuma peste 15.000 de volume, din care 363 incunabule. Acestea i se alătură biblioteca aristocratului Samuel Teleki (1739 – 1822) din Târgu Mureș, fost cancelar al Transilvaniei, colecție poliglotă și enciclopedică, „ilustrând profilul unei epoci marcate de iluminism”⁴²⁷⁹. Apoi, biblioteca episcopului romano-catolic al Transilvaniei, Ignatius Băthyáneum (1741 – 1798), complinită și cu un observator astronomic. Colecția posedă documente în 31 de limbi și dialecte, din care 530 incunabule și peste 600 de Biblii. Dintre rarități semnalăm o parte din *Codex Aureus*, datând din secolul IX, un *Codex Burgundus* (secolul XV), o *Biblia Sacra* (secolul XII) alături de copii medievale din operele unor autori latini ca Ovidiu, Terentius, Cicero, Apuleius, Martial, precum și lucrări de Petrarca, Boccaccio, Pico della Mirandola sau provenite din atelierele unor editori celebri ca Frobenius, Plantin, Manutius ori Elsevier. Învățământul este înzestrat, de asemenea, cu structuri de informare, educare și instruire. Cele mai vechi biblioteci din învățământ atestate documentar sunt: biblioteca primei Școli Românești din Șcheii Brașovului și biblioteca Școlii Lutherane din Brașov (fondată de Johannes Honterus în 1541 și cu cataloage, descriind circa 600 de lucrări, păstrate până astăzi). Din învățământul superior amintim biblioteca „Școlii superioare”, înființată în 1640 la Mănăstirea Trei Ierarhi din Iași de domnitorul Vasile Lupu, iar în Țara Românească biblioteca Școlii greco-latine înființată în secolul XVII la Târgoviște. În Transilvania, bibliotecile Universității Calvine (Alba Iulia – 1629), a Universității Iezuite (Cluj – 1581) și a Școlii Calvine Românești de la Făgăraș (1657) aveau o orientare religioasă. În secolul XVIII apar bibliotecile Academiei de la Sf. Sava (București) și a Academiei Domnești de la Iași și celebra Bibliotecă Românească de la Blaj. În secolul XIX, primele legi de reglementare a bibliotecilor și învățământului (1864, 1898) stabilesc condiții propice pentru dezvoltarea universităților și a bibliotecilor de profil de la București, Iași și Cluj (BCU – București, fondată în 1895, BCU – Iași, 1916, BCU – Cluj, 1920). Acestea li se adaugă, în același veac și în veacul următor, biblioteci din marile unități școlare din întreaga țară, precum și biblioteci științifice și specializate. Categoria bibliotecilor publice, în adevăratul înțeles al conceptului, începe să se illustreze abia din secolul al XIX-lea, ca urmare a dezvoltării economice, sociale și politice a Principatelor Române, dar multe dintre bibliotecile semnalate anterior, în special cele din învățământ, pot fi considerate ca semipublice. Primele biblioteci publice în adevăratul sens al sintagmei (dacă nu luăm în considerare cabinetele de lectură de pe lângă librării ca Walbaum – 1826, în Muntenia, și casina din Brașov – 1835) sunt Biblioteca Centrală de Stat din București, fondată documentar în 1833 (prin Regulamentul Școalelor, elaborat în acest an de Petrache Poenaru) și deschisă publicului în 1838 și Biblioteca Centrală ASTRA din Sibiu (1861). Le-au urmat Biblioteca Centrală de Stat din Iași (1864) și Biblioteca Națională (1867). Dintre cele 41 de biblioteci publice județene actuale, doar 8 unități au apărut în secolul XIX (Brașov, București, Sibiu, Buzău, Argeș, Brăila, Botoșani și Galați), iar restul în secolul XX. Evoluția pe orizontală și pe verticală a structurilor infodocumentare este re-

levantă îndeosebi în secolul XX. Astfel, în 1938 funcționau în România 3.100 de biblioteci publice (din care 2.830 în sate), având un total de 1.152.000 de cărți²⁸⁰. Numărul maxim de unități bibliotecare este atins în anul 1965, când România posedă o rețea formată din 24.395 de biblioteci cu 93.000.000 de unități bibliotecare. Dintre acestea, 16 erau biblioteci regionale, 227 raionale și orașenești, 3.117 comunale, 2.658 sătești, 4.984 sindicale, 7.785 școlare și 47 ale instituțiilor superioare de învățământ cu 17.000.000 de volume. În ajunul Revoluției decembriste, sistemul de biblioteci includea 41 unități publice județene și 2.823 municipale, orașenești și comunale. Acestea li se adăugau 10.956 de biblioteci din școlile primare, gimnaziale și secundare, precum și 48 din instituțiile de învățământ superior și 2.908 de biblioteci specializate (din acestea din urmă, în anul 2001, vor mai rămâne 1.052). La cumpăna dintre milenii, anuarul statistic consemna două biblioteci naționale, 91 de biblioteci de învățământ superior, 1.052 biblioteci specializate, 9.406 biblioteci școlare și 2.870 de biblioteci publice. În total, în anul 2000, erau 13.422 de unități cu cca. 162.232.000 volume. În anul 2001 erau înregistrate 126 universități cu 696 de facultăți și doar 91 de biblioteci²⁸¹. Semnificativă este și evoluția producției de carte tipărită, de la 14 titluri în secolul XVI, 94 în secolul XVII, 336 în secolul XVIII, pentru ca în secolul al XIX-lea să apară, până în 1870, nu mai puțin de 5.396 de titluri. Pe lângă producția editorială, în secolul XIX se constată un salt de la dominantă traducerilor (până la anul 1850), la preponderența lucrărilor originale (în special beletristică, dar și opere istorice, lingvistice și științifice) și publicarea primelor lucrări românești de referință: enciclopedii și dicționare (de exemplu, *Enciclopedia Română*, apărută în trei volume, între anii 1896 – 1904, cu 3.200 de pagini, cuprinzând 37.000 de subiecte, 140 de figuri și 12 hărți). Numărul tipografiilor și litografiilor evoluează de la 27 (cu 40 de mașini și 12 prese) în 1863, la 172 de tipografii și litografii în 31 de centre în 1901. Înainte de intrarea României în cel de-al Doilea Război Mondial (1939) statisticile relevă existența a nu mai puțin de 670 de tipografii (dintre care 124 la București), 32 ateliere litografice și 151 de ateliere de legătorie, din care 30 la București. Începuturile editurii bisericești pot fi plasate în secolele XIV – XV, ca o recunoaștere a muncii trudnice de copiere și răspândire a scrierilor manuscrise în cercurile interesate ale epocii, dar primul atelier tipografico-editorial laic în adevăratul sens al conceptului de editură este cel organizat la Iași, în anul 1778, de protoiereul gravor Mihail Strilbițki, în tipografia Mitropoliei, iar în Transilvania tipografiile Mitropoliei de la Blaj, Hochmeister și Barth de la Sibiu, a fraților Boghici (1805) și cea a lui Schobelum (succesorul, din 1718, al vechii tiparnițe a lui Honterus) din Brașov. La începutul secolului XIX, o intensă activitate editorial-tipografică vor exercita cărturari de seamă ca I. Heliade-Rădulescu, Gheorghe Asachi, Mihail Kogălniceanu, C.A. Rosetti ș.a. În 1859 ia ființă Tipografia Statului, prin trecerea la stat a tipografiei mitropolitane, la care s-a adăugat, în 1860, tipografia Colegiului Național de la Sf. Sava, devenind Imprimeria Statului (1863). Acestea li se adaugă librării-edituri cu caracter privat comercial ca: Librăria Thierin Meronville (1826), preluată ulterior de Fr. Walbaum, C.A. Rosetti, Carol Göbl și, după 1920, de Societatea Cartea Românească; Librăria George Ioanid (1838); Librăria I.V. Sococ (1856), completată din 1871 cu tipografie proprie; Librăria Theodosiu Ioanițiu (1866), fuzio-

nată după 1920 cu Cartea Românească; Librăria Carol Müller, care a întemeiat „Biblioteca pentru toți” în 1895, prima colecție de largă popularizare de la noi din țară; Librăria Alessandro Degenmann, care a publicat primul buletin de informare bibliografică a librăriei din România; Librăria H. Steinberg (1884), care în 1918 devine Societatea „Cultura românească”; Casa Școalelor (1896), menită a publica lucrări didactice și literare, realizând nu mai puțin de 13 colecții în care au apărut 1.370 de titluri în 7.600.000 exemplare. Între anii 1900 – 1918 apar editurile Minerva, Flacăra, Adevărul și Universul, iar după această dată Scrisul Românesc și Viața Românească. În Transilvania funcționau Oficiul de editură al Universității din Cluj, Editurile Morawetz și Polatscheck, Librăria W. Krafft și Librăria Arhiepiscopozană din Sibiu. Importanță a fost și editura Academiei Române care, între anii 1879 – 1930, a publicat 510 titluri într-un tiraj de peste 500.000 de exemplare. Librăriile propriu-zise, ca spații comerciale de distribuție a produselor tipografice, iau din secolul XIX locul diverselor forme arhaice de comercializare a cărții. Astfel că, în 1899, numai în București existau 54 de centre și 10 anticariate, pentru ca în 1939, în România Mare, să se consemneze statistic 800 de librării, din care 81 la București, 11 la Iași, 12 la Cluj, 18 la Timișoara etc. Tot ca o consecință colaterală a dezvoltării scrisului și tiparului este apariția instituției arhivei. Ca forme primare sunt arhivele private, „de familie”, precum și arhivele mănăstirești și bisericești apărute înainte de secolul al XIV-lea. După apariția formelor statale se dezvoltă arhivele de cancelarie, dar care din cauze naturale sau sociale nu s-au putut conserva și perpetua până în zilele noastre. Prima dispoziție oficială privind organizarea unei arhive datează din 1741, când domnitorul Constantin Mavrocordat al Munteniei decide „să oblige Consiliul domnesc și toate instanțele administrative și judecătorești ale țării să țină registre conținând copii ale tuturor documentelor emise de ele”²⁸².

Regulamentele organice aplicate în 1831 în Muntenia, și în 1832 în Moldova, înființează câte o Arhivă de Stat și instituie publicații oficiale de informare: „Gazeta Administrativă” (1832 – Muntenia) și „Foaia oficială” (1833 – Moldova). În 1862 sunt înființate Arhivele Generale de Stat, iar după Unirea din 1918 apar Arhivele Regionale de Stat la Cluj, Craiova, Timișoara, Năsăud și Brașov, precum și arhive municipale, universitare, școlare, mitropolitane, episcopale etc. Primele cataloage de tipografie apar în țările române între anii 1830 – 1840, cu caracter signalectic, ca anexe ale unor cărți, ziare ori broșuri separate, având și un pronunțat caracter publicitar. Primele cataloage de librărie apar în București. De exemplu, *Catalog de cărțile ce se află la Libreria Românească din Bucuresci a D.D. Iosif Romanov și Comp. pe Ulița Sf. Gheorghe Nou în Brașoveni* (1836) care, în ediția din 1838, cuprindea aproximativ toate cărțile tipărite de la 1800 până la 1838²⁸³. Termenul de *bibliografie* este utilizat pentru prima dată în 1839 de Gheorghe Asachi în periodicul propriu „Albina românească”, iar primul *catalog de bibliotecă* este realizat în 1836 la Biblioteca Mitropoliei din București de Petrache Poenaru. El conținea în cele 380 de pagini, 4.100 de titluri. În 1841, D. Gusti, bibliotecarul Academiei Domnești din Iași, editează *Catalogul cărților de cetit în această bibliotecă*, conținând 795 de titluri de lucrări, din care 378 sunt în limba franceză, 70 în română și celelalte în latină, greacă, germană, italiană și rusă. Între anii 1846 – 1847, profesorul Iosif Genilie întocmește primul catalog în două volume al

Biblioteca Națională din București (Sf. Sava). În fine, primele oficii documentare apar ca urmare a unei legi de organizare a ministerelor adoptată în 1929 care prevedea înființarea în fiecare minister a unui oficiu de studii, documentare și statistică. În baza acestui act normativ, în anul 1931, profesorii Laboratorului de Electrotehnică al Școlii Politehnice București pun bazele unei biblioteci speciale care va funcționa ca un adevărat Oficiu de Documentare în Electrotehnică.

Cu apariția presei scrise intrăm în era difuzării în masă a informației, deși la începuturile sale aceasta se lovește de bariera analfabetismului cronic. În ciuda acestui fapt, presa scrisă a jucat un rol deosebit în formarea sferei publice burgheze, în stimularea dezbaterii dintre indivizi în spațiile comune ale sociabilității, echivalente cu agora Greciei antice, creând astfel embrionii democrației. Deși nu este interactivă, oferind doar aparența de dialog, presa scrisă are rol de informare și de formare a opiniei publice, iar în timp, digerată fie prin lectura colectivă, fie în mod individual, contribuie la creșterea semnificativă a ratei alfabetizării, la dezvoltarea stilurilor și genurilor jurnalistice și la consacrarea publicității, ca activitate a firmelor cu vădit caracter economic. Propaganda politică și divertismentul se folosesc de presa scrisă din plin, până la apariția radioului, care o surclasează prin eficiență și spontaneitate. Publicațiile periodice au devenit mai pregnant purtătoare ale mesajelor democrației și arene de dezbateri publice.

Telegraful a inaugurat „epoca transmisiunilor sau era comunicațiilor directe“, realizate mai întâi prin coduri, apoi cuvinte și, în sfârșit, prin imagini. Telegraful „apropie distanțele“, are o influență unificatoare globalizantă a locurilor îndepărtate, dar și a grupurilor de aceeași etnie aflate sub ocupații diferite, ca în cazul românilor din Transilvania. În statele întinse ca suprafață, telegraful a fost mai apreciat decât transportul pe calea ferată. El a făcut legături rapide între piețele naționale și internaționale, inclusiv bursele de capital și de mărfuri; a accelerat transmiterea de informații publice (private, locale, naționale) și de știri și a avut un aport considerabil la dezvoltarea și eficientizarea agențiilor de presă; a afectat planificarea și operațiunile pe mare, mai ales în condiții de război; a impus formarea de specialiști, deoarece spre deosebire de corespondența scrisă, telegraful cerea intermediari pregătiți să codeze și să decodeze mesajele trimise pe fir între participanții la intercomunicare. Rolul său în viața social-economică a statelor devine derizoriu și anacronic odată cu dezvoltarea radioului, a telefoniei celulare și a Internetului, ieșind de pe scena comunicării la distanță, așa cum s-a întâmplat la începutul anului 2006 când compania Western Union a anunțat desființarea serviciului telegrafic, după 155 de ani de existență. Vârful activității acestei companii a fost atins în anul 1929, când ea asigură 200 de milioane de telegrame la nivel mondial, adică aproape 550.000 pe zi. La nivelul anului 2005, această activitate se redusese la doar 20.000 telegrame, adică circa 55 pe zi. „A fost o decizie dificilă. Telegrafia făcea parte din moștenirea noastră. Dar Internetul a desființat practic această afacere“, a spus Colin Wheeler, purtătorul de cuvânt al Western Union²⁸⁴.

Fotografia și cinematograful sunt o prefață la epoca imaginii consacrată de televiziune în a doua jumătate a secolului XX. Prima devine tot mai mult o mărturie în timp, iar prin integrarea ei în presa scrisă, la sfârșitul secolului XIX, revoluționează acest segment al mijloacelor de comunicare.

Ca amprentă a realului, fotografia are putere de autentificare și credibilitate, iar utilizarea ei duce la dezvoltarea așa-zisei „lecturi a imaginii“ și devine un ingredient iconografic al memoriei. Ca material semiologic de tip vizual participă la punerea în scenă, în pagină, a informației scrise, creditând-o cu obiectivitate, ca instantaneu-martor al evenimentului. Ea poate înlocui chiar știrea atunci când instantaneele surprind evenimente epocale, contacte la nivel înalt, întâlniri diplomatice etc.

Cinematograful, din captiv al domeniului artei, se transformă într-o ramură a industriei divertismentului. Din conlucrarea cu televiziunea își sporește forța de penetrare, iar tehnologiile de stocare și redare transformă cinematograful într-un mijloc audiovizual casnic, la domiciliu. Aparatele video au permis omului eliberarea într-o anumită măsură de ordinea temporală impusă de companiile de difuzare, au făcut ca vizionarea unui film să devină o experiență din ce în ce mai personală, să se excludă deplasarea la cinematografe, ducând astfel la economie de timp, de bani, dar și la favorizarea sedentarismului. Ca și televiziunea, dar într-o măsură mai mică, cinematograful comercializează vedeta, creează false personalități, accentuează vedetizarea și vizibilitatea unor persoane care devin modele artificiale. Astăzi, cinematografia își optimizează spectaculozitatea cu imagistică realizată prin procedee cibernetice care-i mențin audiența la cote maxime și o dată cu aceasta și componenta lucrativă. Ea rămâne în continuare un producător de „realitate magică“ și sursă a unor iluzii de masă și tinde la echilibrarea raportului dintre consumul individual și cel colectiv, îndeosebi în noile cinematografe de tip multiplex.

Extensie a comunicării verbale, **telefonul** a lărgit arealul interacțiunilor de la om la om, dar la fel ca și la telegraf, în condițiile unei infrastructuri vulnerabile și costisitoare. Abia comunicarea celulară contemporană, bazată pe sateliți și multistații de transmisie-recepție, care a deschis piața telefoniei mobile și reducerea semnificativă a spectrului radio, a permis o mai mare mobilitate, eficiență economică, libertate de expresie, economie de timp și sentiment sporit de confort și securitate. Astăzi, telefonul portabil facilitează descentralizarea, permițând familiilor dispersate să comunice mai ușor (mai ales în zonele rurale, cu ferme îndepărtate). De asemenea, telefoanele mobile sunt aliatele de bază ale presei, auxiliare în circulația știrilor și chiar a imaginilor. Inserția nanotehnologiilor, componente minuscule de înaltă fiabilitate de tipul procesoarelor sau endomemoriilor, a multiplicat funcționalitatea celularelor de la mesagerie vocală-textuală și exomemorie pentru agenda personală, până la încorporarea aparatelor foto digitale și acces wireless la TV, radio și Internet, făcând din telefon un gadget plin de servicii fără de care nu se mai poate concepe comunicarea umană. Telefoanele celulare impulsionează afacerile, oportunitățile sentimentale și favorizează supravegherea copiilor de la distanță, sporind, însă, și vulnerabilitatea intimității persoanei prin „dâra de informație“ pe care o lasă în urmă și prin care se poate dezvălui locul în care te afli. „Acum o sută de ani era ușor să te pierzi – spune van Angelsdorf Wilhelm. Azi, pentru a putea face același lucru, trebuie să renunți la foarte multe ca să poți rămâne nemișcat și nedescoperit“²⁸⁵. În România, odată cu acordarea primelor licențe GSM, în 1996, celularul a cunoscut un succes comercial nebănuț. Într-un deceniu, media de celulare pe gospodărie a atins 1,1, iar timpul mediu afectat con-

vorbirilor pe mobil (133 min./lună) a întrecut pe cel de pe telefoanele fixe (78 min./lună). În aceeași perioadă s-a recuperat în mare parte decalajul tehnologic față de Occident, dar s-a creat o diferență de dotare între mediile urban și rural, numărul posesorilor de telefoane mobile fiind de două ori mai mare la orașe față de sate. SMS-urile au devenit o practică la modă, de la mesajele simple, familiare, până la cele politice, de mobilizare a simpatizanților în campaniile electorale. Sondajele CURS relevă, contrar așteptărilor, că bărbații vorbesc mai mult la telefonul mobil decât femeile, iar tinerii dețin întâietatea. Interesant este și faptul că, pe lângă traficul de voce și mesagerie textuală, și celelalte servicii (de transfer de date, divertisment și informare) au început să intre în preferințele posesorilor de celulare. Bazată pe principiul comunicării directe, interpersonale, telefonia are urmări pozitive în coeziunea socială, a familiilor, a grupurilor de prieteni, a colectivelor de muncă etc. și este mai mult decât necesară în situațiile de criză. Faptul că telefonul mobil funcționează pe principiul similar cuptorului cu microunde, anticipând efecte nocive (tumori cerebrale), nu a fost încă demonstrat pe subiecți umani. Experimentele pe șobolani relevă că genele ADN pot fi deteriorate de radiația telefonului mobil, iar celulele sunt afectate.

Radioul este tehnologia de comunicare cu sens predominant unidirecțional, dintr-un punct către masă. Din această cauză, încă de la apariție este alăturat presei scrise și cinematografului în familia mijloacelor de comunicare în masă (mass media). Utilizat la început în scopuri militare, radioul devine în timp, până la generalizarea televiziunii, mijlocul de informare și divertisment cel mai accesibil și mai adulat. Perfecționarea, maturizarea și industrializarea invenției au dus la ieftinire, fapt ce a permis, după cel de-al Doilea Război Mondial, penetrarea lui și în rândul lumii rurale, devenind astfel un mijloc de divertisment, dar și un vehicul prin care autoritatea statală își putea răspândi punctele de vedere și propaganda oficială ca instrument de manipulare politică. Radioul a avut un rol hotărâtor în dezvoltarea industriei muzicale, a spectacolului auditiv și a publicității. Contribuția la actul instructiv-educativ al cetățenilor s-a materializat prin introducerea emisiunilor de radio pentru școli (Marea Britanie – 1924) și pentru armată, precum și prin creșterea nivelului de informare și revoluționarea dezbaterilor politice. El a adus divertismentul la domiciliu, în spațiul privat al familiei, spectacolul auditiv fiind consumat sub formă de ascultare colectivă. Instantaneitatea și avantajul că se bazează pe sistemul oral, ce nu ține de alfabetizare, i-au sporit prestigiul și l-au făcut popular, atribut care se amplifică odată cu apariția aparatelor portabile. Conectarea fără fir îi dă mobilitate, facilitând astfel comunicarea nomadă. Astăzi, ascultat la receptoare miniaturizate de tip walkman sau la telefoane mobile, radioul este apreciat doar pentru ambianță sonoră și divertisment, ca activitate secundară care însoțește o alta (de exemplu conducerea automobilului). Audiția mobilă individuală intră în rețeta culturii muzicale juvenile. Seducția televiziunii i-a atenuat funcția de informare, fapt care a generat apariția, pe lângă posturile generaliste de stat sau private, a unor posturi de nișă, tematice, specializate într-un singur tip de conținut, de la discotecă la domiciliu până la radioghidare a șoferilor care folosesc autorutele. Împreună cu televiziunea și Internetul, radioul creează viziuni concurente, dacă nu chiar multiple, ale realității și contribuie la internaționalizarea flu-

xului de informații, la depășirea frontierelor naționale, generând chiar „șocuri culturale inedite” în țările lipsite de libertăți cetățenești. Studii sociologice contemporane, complinite cu sondaje, relevă că audiția radioului este o activitate predominant matinală, simultană cu alte activități casnice sau în mijloacele de transport spre locurile de muncă. Pe genuri și grupe de vârstă cei mai maniaci sunt bărbații, în general, și segmentul juvenil, în special. Audiția nocturnă este preferința persoanelor în vârstă, ca preludiviu la somn.

Bibliografie și note:

275. Briggs, Ana; Burke, Peter – *Ibidem*.
 276. Roger, Fidler – *Ibidem*.
 277. Sartori, Giovanni – *Homo videns*, București, Humanitas, 2005.
 278. XXX – *Când, unde și cum s-a întâmplat*, București, Reader's Digest, 2005.
 279. Buluță, Gheorghe – *Scurtă istorie a bibliotecilor din România*, București, Editura Enciclopedică, 2000.
 280. Drăgulănescu, Nicolae – *Știința și tehnologiile informației*, București, Editura Agir, 2004.
 281. Drăgulănescu, Nicolae – *Ibidem*.
 282. Drăgulănescu, Dimitrie; Moldoveanu, Valeriu – *Istoria documentării în România*, București, Editura Academiei Române, 2002.
 283. Drăgulănescu, Dimitrie; Moldoveanu, Valeriu – *Ibidem*.
 284. XXX – „După 155 de ani Internetul omoară telegraful”. În: „Curierul Național” nr. 4549/4 – 5 februarie 2006.
 285. Angelsdorf, Wilhelm van – *Secolul XX, secol al minciunii dirijate*, Filipeștii de Târg, Editura Samizdat, 2002.

Tache rouge

Puncte de vedere**Petre Pandrea****Un român ce trebuie recuperat din negura uitării**

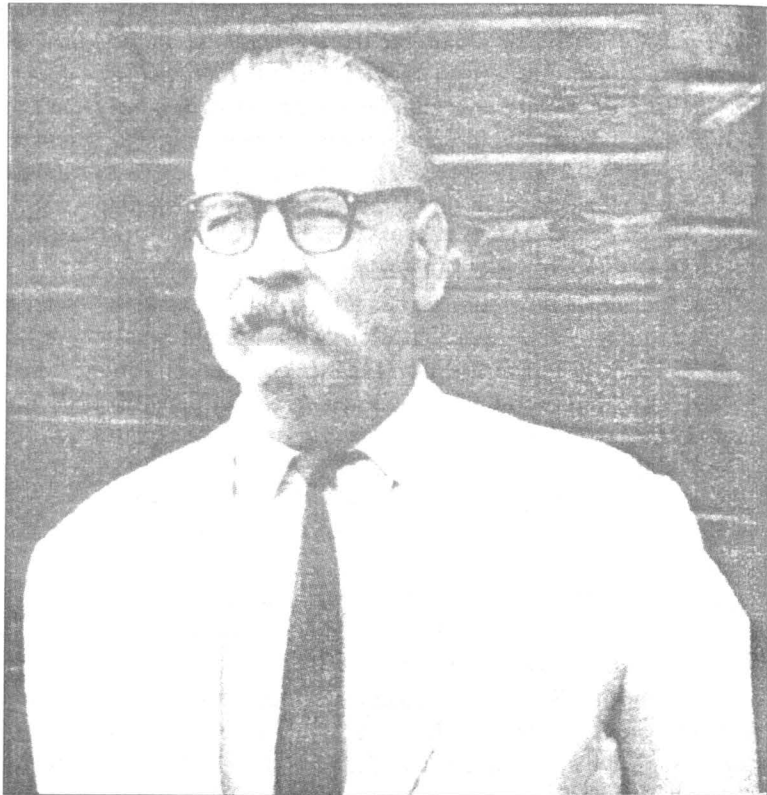
Dr. ing. Florea NEAGU

„A cerceta gândurile unui om însemnat este știința cea mai ispititoare“.

A.S. Pușkin, *Arapul lui Petru cel Mare*, III, §2.

Întâiași dată am aflat de numele Petre Pandrea de la un prieten al acestuia, director la Camera de Comerț a RPR, Mihai Popescu. Să fi fost prin toamna anului 1962, începând de când fie eu mergeam la el, la etajul cinci din clădirea ce stă și azi pe colțul dintre Bulevardul N. Bălcescu și Strada Traian Vuia, fie el venea pe la mine, la IPROMIN, la etajul doi din clădirea ce stă, tot așa, pe colțul ce-l face Calea Victoriei cu Calea Griviței. Întâlnirile noastre, însuflețite și deschise, dar mai ales sincere, erau prilejuri de dezbateri cu aplicație a unor teme ce nu erau nicicum din zonele noastre profesionale, zone distanțate vizibil: eu mă ocupam de industrializarea economiei, el, Mihai Popescu, de promovarea relațiilor comerciale înăuntrul țării și, mai ales, în afara ei. Și cum la întâlnirile noastre, adesea convenite dinainte cu câteva zile, mai erau de față și alții, nu mulți, unu-doi, din cercul relativ mic al cunoscuților legați între noi prin încredere și prețuire sinceră. Aici n-aș mai intra în detalii explicative, din motive de demnitate și din dorința de a nu fi amestecat cu puhoiul de dizidenți ai vechiului regim, care azi depășesc la număr pe metru pătrat numărul de capete de locuitori pe același metru pătrat.

Legat de personalitățile de care am luat cunoștință la una din întâlnirile din biroul lui Mihai Popescu, întâlnire la care era prezent, ca și în alte cazuri și ca și alți demnitari de rangul lui, Gogu Rădulescu, ne-am angajat să răspundem la o întrebare de care ne mai apropiaserăm noi de câteva ori: *Când s-a terminat cu socialismul în URSS? Dar la noi, în România?* Așa că la această întâlnire, plăcută cel puțin prin fierbințeala schimbului de idei, am aflat de la ceilalți că argumentele mele în formularea răspunsului la întrebarea arătată mai sus sunt asemănătoare cu cele ale avocatului Petre Pandrea. Acesta, în cercurile marxiste, unde în timpul războiului se desfășurau seminarii de instruire ideologică, își convingea auditoriul că ideea măreață a socialismului a murit după primul deceniu de elan utopist. Sigur că am fost mișcat la aflarea numelui acestui combatant pentru înnoirea socială, care avea și acea rară dăruire de a nu cădea în mo-

cirila conformismului. Această prețuire a mea pentru un nou autor de idei devine, poate, mai evidentă dacă am să amintesc un fapt. Anume că eu cunoscusem cu câțva timp mai înainte de întâlnirile de care am amintit, mai precis în timpul studiilor universitare (prin anul 1954), o lucrare de Boris Brutzkus (1874 – 1938), scrisă prin anul 1920 – 1921 și publicată, apoi repede retrasă, în revista „Economistul“ de la Petrograd, intitulată *Economia socialistă*. Acolo aflasem eu că după experimentarea noii politici economice (NEP) s-a demonstrat incompatibilitatea componentelor din structura noului mecanism economico-social. Valoarea lucrării lui B. Brutzkus este tot mai apreciată în ultimele decenii prin confirmările practicii social-economice la care suntem martori. Iar economistul american Howard Willhelm, în scrisoarea către redactorul șef al revistei „Novii Mir“ din Moscova, în vara 1990, mărturisește „... că puțin cunoscutul eseu, scris de economistul rus Boris Brutzkus, în anii 1921 – 1922, în țara Dumneavoastră este cea mai valoroasă cercetare în domeniul economiei din acest secol...“ („Novii Mir“, 8/1990, p. 174).

Dar să revenim la primele evenimente prin care eu am aflat nu numai numele, ci și câte ceva din datele biografice ale lui Petre Pandrea, căci Mihai Popescu revenea adesea, în întâlnirile noastre, cu amintiri de când se vedeau ei, asta până ca primul să fie arestat, în 1948, de către cei pe care-i apărase în procesele penale dinainte de război.

Un alt moment de întâlnire a mea cu numele de Petre Pandrea a fost prin anii '70 din secolul trecut, când am citit într-o carte de istorie literară, scrisă de Eugen Simion, viitorul președinte al Academiei Române, cum că scriitorul, de această dată, a trecut prin liceul militar de la Mănăstirea Dealu. Așa am aflat că Petre Pandrea era, ca și mine, „mănăstirean” – o altă motivare să mă apropiu de acest oltean mândru de neamul său. Tot de aici se trage și stăruința mea în fața „mănăstirenilor”, câți mai sunt în stare să vină la întâlnirile noastre lunare, să se apropie de moștenirea lăsată de acest mare român. Așa se face că azi, 29 august 2006, pot să mă înfățișez, domnilor elevi, cum ne place nouă să ne adresăm nostalgic și emotiv, în fața dumneavoastră cu modesta încercare de a-l aduce, fie și în scurte cuvinte, pe cel ce a fost un strălucit mănăstirean și un mare român, cum am să mă străduiesc să vă conving.

Petre Pandrea s-a născut pe data de 26 iunie 1904, pe numele său adevărat Petre Marcu, în Balș, județul Romanați. După ce termină cele patru clase primare în târgul natal, intră, în 1915, la Liceul Militar Mănăstirea Dealu, la Târgoviște, clasa profesorului Nae Ionescu, și el fost mănăstirean. Ultima clasă de liceu (VIII) o urmează la Liceul „Carol” din Craiova, unde își ia bacalaureatul cu mențiunea „Magna cum Laude”, în 1923. Tot în acel an, 1923, debutează în publicistică, la „Gândirea”, cu eseul *Dezaxare și contravenție*. Studiază dreptul la Universitatea din București (1923 – 1926), apoi trece doctoratul și specializarea în Drept și Filozofie (1926 – 1933) la Berlin și München, la Roma, la Viena și Praga, la Paris.

În anul 1928, semnează cu numele Petru Marcu-Balș, împreună cu Sorin Pavel și Ion Nestor, în „Gândirea” din august – septembrie din acel an, *Manifestul Crinului alb*, text mult comentat în epocă. Colaborează la „Viața românească”, la ziarul „Lupta”, la revista „Utopia”. În Germania se împrietenește cu Gheorghe Dimitrov, tot acolo îl cunoaște pe Lucrețiu Pătrășcanu, cu a cărui soră, Eliza, se căsătorește în anul 1933. În anul 1932 publică la Editura Cultura Românească *Psihanaliza juridică*. Este unul dintre întemeietorii revistei „Stînga”, ce apare din 1932 până în 1938.

Devine cunoscut, după 1932, ca avocat pledant cu strălucită activitate, întreruptă de câteva arestări, patru înainte de 1944, două după 1948, din care una de cinci ani, fără să fie acuzat, cea de a doua, tot de cinci ani (1958 – 1964), pregătită metodologic și începută cu proces orchetat cu grijă prin act de acuzare de data aceasta.

Ca avocat pledant, în anii 1933 – 1944 a apărut în instanțe pe membrii PCR și pe evrei, iar între 1947 și 1948 pe membrii F. Ț.

În 1935, teza sa de doctorat *Filosofia politico-juridică a lui Simion Bărnuțiu* se tipărește la Editura Fundațiilor Regale, iar în 1945 a publicat *Portrete și controverse (I)*, ca apoi, în 1946, să apară și seria a doua, dedicată „Chestiei sociale” în România.

Și nici după ce a fost eliberat, noiembrie 1952, din detenția rămasă neacoperită nici de acuzare, nici de condamnare, nu este repus în drepturi decât în 11 mai 1953, ca mai apoi, între 22 martie 1955 și 19 septembrie 1956, să fie suspendat din activitate. Arestat în 19 noiembrie 1958, este condamnat în 1959 la 15 ani pentru delikte politice și eliberat în 14 aprilie 1964 prin amnistie politică. În 1967 publică *Brâncuși – Amintiri și exegeze*, la Editura Meridiane, ultima sa carte antumă.

Pe 6 iulie 1968, Petre Pandrea se stinge din viață la București.

I se publică apoi *Eseuri (1971)*, *Atitudini și controverse (1981)*, iar după anul 2000, prin strădaniile fiicei sale, doamna Nadia Marcu Pandrea, sunt recuperate mii de pagini de manuscrise lăsate de tatăl său și preluate prin confiscare, în 1958, la ultima sa arestare, și apar:

1. *Memoriile Mandarinului Valah*, Ed. Albatros, 2000;
2. *Reeducarea de la Aiud. Jurnalul penitenciar: 1961 – 1964*, Ed. Vreamea, 2000;
3. *Brâncuși, amintiri și exegeze*, Ed. Fundației Constantin Brâncuși, Tg. Jiu, 2000;
4. *Garda de Fier. Jurnalul de filosofie politică (Memorii penitenciare)*, Ed. Vreamea, 2001;
5. *Helvetizarea României* (Jurnal intim, 1947), Ed. Vreamea, 2001;
6. *Crugul Mandarinului* (Jurnal intim, 1952 – 1958), Ed. Vreamea, 2002;
7. *Călugărul alb*, Ed. Vreamea, 2003;
8. *Turnul de ivoriu*, Ed. Vreamea XXI, 2004;
9. *Soarele melancoliei*, Memorii, Ed. Vreamea XXI, 2005.

Sunt texte din care aflăm adevărata statură a scriitorului și filosofului, despre care vor trebui să afle românii, de vor să se împotrivescă distrugerii trecutului. Aici cred că va trebui să ajung la concluzia că „vor trebui să afle românii” și să mă opresc în demersul de a-mi convinge conlocuitorii să se apropie de un mare înaintaș al nostru, că e de înțeles, presupun, că mă aflu în fața unei dileme greu de depășit: să fiu scurt și să fiu și convingător. Concizia expunerii e potrivnică însă adâncimii tratării subiectului la care mă aflu angajat, mai ales că Petre Pandrea nu este numai un competent în mecanica socială pe care o cercetează cu aplicație, el este și un vizionar, iar prin aceasta e actual. El cercetează procesele sociale în desfășurarea lor reală și de aceea nu ocolește nimic din lanțul fenomenelor. Nu pot rezista, de aceea, ispitei de a arăta, fie și prin scurte trimiteri, cât de adânc era gânditorul român în frământările sale de a căuta în chip real și cu aplicație identitatea românilor.

Cine suntem, de unde venim și încotro să ne îndreptăm, când ne gândim la viitor sunt frământări tot mai actuale și în mințile altor gânditori.

Mărturie a frământărilor invocate mai sus este, între altele, din alte țări, cartea profesorului american de la Yale, Allan Bloom, apărută încoace, în anul 1987, sub titlul *The Closing of the American Mind. How Higher Education Has Failed Democracy and Impoverished the Souls of Today's Students*, tradusă în românește în 2006 sub titlul *Criza spiritului american. Cum universitățile au trădat democrația și*

au sărăcit sufletele studenților, carte eveniment nu numai în SUA, ci și în multe țări apusene, unde a fost tradusă la repezeală. Autorul, cunoscut ca filolog specializat în Shakespeare și în Platon, tratează înfundătura spiritului american, cum cred că ar fi potrivit în românește „the closing“ american, prevenindu-ne că textul lui „trebuie să fie privit drept o relatare de pe front“ (p. 22).

Dacă răsfoim *Helvetizarea României*, scrisă nu de politologul, ci de juristul Petre Pandrea, în anii 1937 – 1946, ne vom convinge că nu trebuie să fim preveniți de autor că textul lui trebuie citit ca o demonstrație fierbinte și actuală, chiar și în anii de după 2000. Ne vom convinge de actualitatea lucrării la orice pagină. Iată câteva rânduri: „După Unirea de la 1859, România a schimbat pe slujbașii fanarioți fiscali ai Imperiului Otoman cu consulatele și legațiile străine, adică din semi-colonie otomană a devenit semi-colonie a capitalismului apusean“ (p. 258).

Tot așa, ca „o relatare de pe front“ găsim și la Petre Pandrea, scrisă, e adevărat, cu peste treizeci de ani mai înainte de autorul american, Allan Bloom, pe care l-am luat drept termen de referință, în *Jurnalul Mandarinului Valah*, 1954 – 1958, din care reținem din capitolul *Ioșca, cancelar de fier valah...*: „Ioșca Chișinevschi este un cocoșat. [...] L-am iertat și neglijat sub pretextul, că în revoluții apar tot soiul de fapte anihilante, bizare, degenerare și stupide.

Revoluția se face cu stârpituri“ (p. 109).

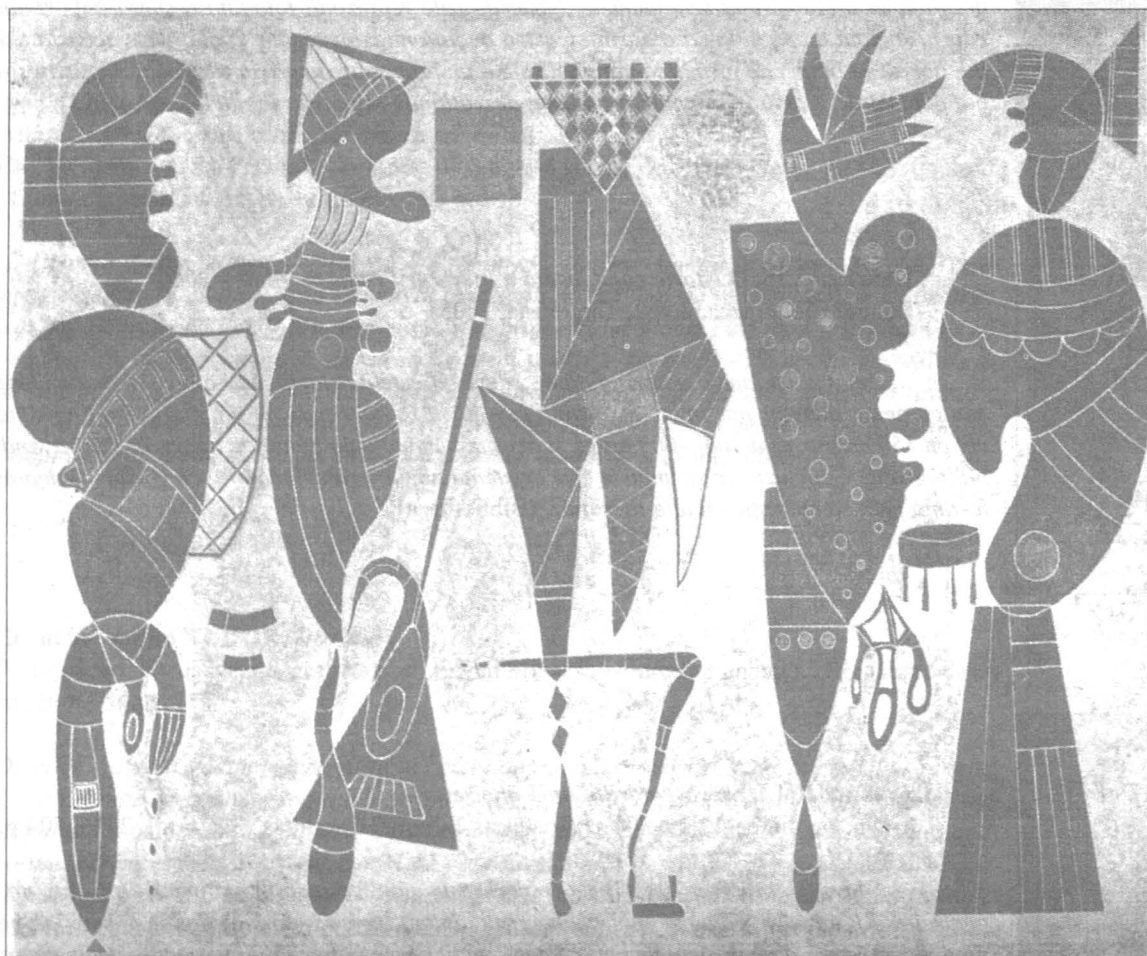
Iar dacă este să rămânem tot la trimerile către atât de mediatizat autor american, citându-l pe românul Andrei Codrescu, din ultimul număr al revistei de cultură „Cuvântul“ din septembrie 2006, p. 24, cum că „Allan Bloom a descoperit ceea ce literatura și arta modernă au evitat cu asiduitate: poporul“, atunci să reținem și un citat din același mandarin valah, lăsat nouă în vara anului 1958 (Poiana Țapului) cu referire la durerea sa privind indiferența față de popor:

„Ceteam războaiele civile ale lui Apian și mă simt ca un proscris în republica comunistă pe care am dorit-o, pentru care am luptat și care nu-mi place. Nu mi-a plăcut nici burghezia în mijlocul căreia mă simțeam încărcat cu o conștiință nenorocită, ca Weltschmerz. Durerea lumii apăsa asupra mea din două reminiscențe:

a) influența poporanistă a «Vieții Românești». C. Stere și G. Ibrăileanu, datorită față de popor, față de muncitorime și țărâniea asuprită, spoliată și jecmănită de burghezie;

b) drama creștină evanghelică din care ieșisem după câțiva ani cu cenușa în gură și cu nostalgii iremisibile“ (p. 265)

Sună dureros de actual!

Cercle et carré

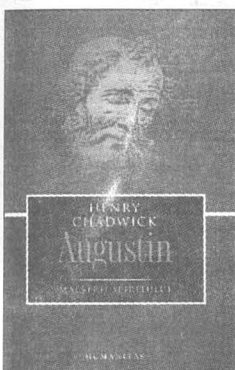
Catalog

Dimitrie Daniel PHILIPPIDE, *Istoria României*

Traducere, studiu introductiv și note de Olga Cicanci, Editura Pegasus Press, București, 2004, 467 p.

... *Istoricul grec Cleobul Tsourkas, referindu-se la Istoria României, pe care o socoate un studiu etnosociologic, sintetizează magistral modul în care Daniel Philippide pledează probleme fundamentale ale istoriei românilor; cum sunt: etnogeneza poporului român, continuitatea și unitatea sa. Învățul grec socoate că tocmai pentru a demonstra aceste probleme savanților Europei, în acea epocă a luminilor, Philippide a scos Istoria României într-o limbă prin care voia să-l imite pe Herodot...* (Olga Cicanci)

Henry CHADWICK, *Augustin*

Traducere din engleză de Ioan-Lucian Muntean, ediția a 2-a, Editura Humanitas, București, 2006, 176 p.

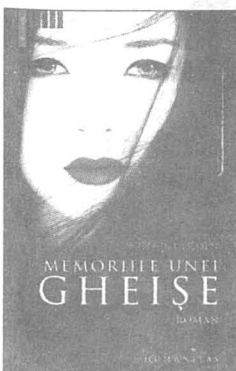
O scurtă introducere în gândirea lui Augustin nu poate oferi și date biografice. Psihologia și personalitatea omului au atras în mod firesc atenția, în parte datorită faptului că a scris cea mai cunoscută și mai influentă autobiografie antică. Între scriitorii antici, Augustin a avut o capacitate de neegalat în a-și exprima sentimentele. Scrierile sale reprezintă totodată o sursă importantă pentru istoria socială a epocii în care a trăit. Cartea de față nu își propune să abordeze această trăsătură a lui, dar se va ocupa de formarea gândirii sale – un proces de lungă durată, căci Augustin și-a schimbat punctul de vedere în anumite probleme, dezvoltându-și poziția în altele... (Autorul)

Henri ZALIS, *O istorie condensată a literaturii române 1880 – 2000*

Editura Bibliotheca, 2 vol., Târgoviște, 2005

... *Autorul își face o datorie față de adevărul estetic, clarificând autorii tributari tezelor dogmatice, imperativelor partinice. Substanța cercetării se distribuie pe întinsul a două volume (primul volum 350 pagini, al doilea 400 pagini, și acesta primind deja bunul de tipar), în final având o amplă bibliografie. Concluzia ce se impune este existența unei literaturi majore, cu vârfuri și depresiuni, relevantă prin comparație cu alte literaturi.* (Bibliotheca)

Arthur GOLDEN, *Memoriile unei gheișe*

Traducere din engleză de Oana Cristescu, Editura Humanitas, București, 2006, 504 p.

... *Chiyo, o fată dintr-un sat de pescari, este vândută unei okiya pentru a fi inițiată în artele gheișelor. Ritualurile seducției sunt nenumărate, într-o lume al cărei eșafodaj se sprijină pe culorile unui chimono, pe dezgolirea unei cefe pictate, pe licitarea virginității unei adolescente sau pe țeserea unei intrigi de budoar. Sayuri, pe numele ei de gheișă, ajunge să stăpânească destine, să dețină secrete și să construiască un imperiu al erotismului ritualic.* (Humanitas)

Nicolae MANOLESCU, *Lectura pe înțelesul tuturor*

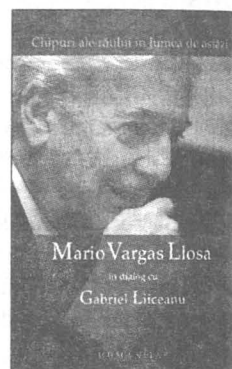
Volum îngrijit de Mihai Vakulovski, Editura Aula, Brașov, 256 p. [f.a.]

... O observație a lui Proust mi se pare de folos aici: scriitorul francez afirmă într-un eseu că *mea nu a fost creată doar o singură dată, ci de câte ori s-a ivit un mare artist. Așadar, fiecare carte adevărată conține o imagine nouă a lumii sau o lume nouă. Experiența noastră directă are tendința de a repeta ceea ce știm, am trăit sau am auzit; cititul în schimb ne permite accesul la un univers infinit...* (Autorul)

Chipuri ale răului în lumea de astăzi**Mario Vargas Llosa în dialog cu Gabriel Liiceanu**

Ediție bilingvă română-spaniolă, traducere și retroversiune de Ileana Scipione, Editura Humanitas, București, 2006, 167 p.

Eu trăiesc scriind. Munca îmi organizează viața, mă apără de frustrări, de eșecuri, de obstacolele pe care le înfruntăm toți în viața de zi cu zi. Munca îmi ordonează tot ce mi se întâmplă, bune și rele, oamenii pe care îi cunosc, lucrurile pe care le văd, le citesc, le visez și, desigur, mi le imaginez. Am ajuns chiar să am impresia că tot ce fac nu are, în ultimă instanță, altă rațiune de a fi decât propria-mi muncă. Căci totul e determinat de pagina pe care o scriu, uneori cu imensă dificultate, și, în zilele minunate, cu oarece ușurință. (Mario Vargas Llosa)

Allan BLOOM, *Criza spiritului american*

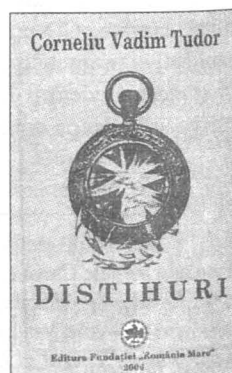
Cuvânt înainte de Saul Bellow, traducere din engleză și note de Mona Antohi, postfață de Sorin Antohi, Editura Humanitas, București, 2006, 503 p.

... Disputa dintre Stânga și Dreapta a devenit atât de înverșunată în ultimul deceniu, încât obișnuințele discursului civilizat s-au estompat. Opozanții nu mai par să se asculte unul pe celălalt. Ar fi păcat dacă adversarii inteligenți n-ar citi cartea profesorului Bloom cu o atenție nepărtinitoare. Ea face niște afirmații importante și merită să fie atent studiată. Ea oferă – fie că suntem sau nu de acord cu concluziile sale – un ghid indispensabil pentru discuție, nu o simplă trecere în revistă a tradiției, ci un rezumat complet articulat, exact din punct de vedere istoric și demn de încredere al dezvoltării vieții mentale înalte în Statele Unite ale Americii democratice. (Saul Bellow)

Corneliu Vadim TUDOR, *Distihuri*

Prefață acad. Fănuș Neagu, grafică acad. Eugen Mihăescu, Editura Fundației „România Mare”, București, 2006, 64 p.

Distihul – ale lui Vadim se cer citite în cercul de lumină al veiozei, când în perdele se îngină amurgul – e cel mai adesea un gând dublu, menit să se schimbe în ecou. Un cuib de rîndunică sub streășina palatului plăcerilor. O expresie de superioritate din umbra Istoriei. Pecetea tangalei aplicate pe crupa mînzului roib. Un fluture ochi de păun. Un sigiliu pe gura amforei purtată de-o gre-coaică. Un strop de vrajă. Fuga miresei din altar. Iar cele mai izbutite din cartea lui Vadim seamănă cu două cheutori de fier din coasta hamului la care-ți legi caii pe drumul către nunta de la Cana Galileei. (Fănuș Neagu)

Repere

Cultura oficială și Verso-ul ei

Nina VASILE

În cultura română se observă simptomatic o reconfigurare adecvată la realitatea actuală complexă ce depășește tradiția; sau, dincolo de manifestarea oficială, trece prin formule experimentale de captare a receptorului asumând inclusiv zona underground. Aceasta în timp ce, sociologic vorbind, fenomenul unei subculturi urbane – cu riscurile specifice – începe să fie evident, la noi fiind vorba de mimetism față de forme occidentale ale acesteia. Între revistele culturale nou apărute, „Verso“ (10 – 23 august și 24 august – 6 septembrie), bilunar cultural de la Cluj, sub conducerea poetului Ion Mureșan, este de reținut tocmai în sensul unei structuri tematice dar și al unei politici editoriale cu un dinamism, o vioiciune ce se alătură deocamdată doar unei surori de

la Iași – „Suplimentul de cultură“. În cele două numere bilunare (august – septembrie) pe care le am la dispoziție din „Verso“, mi-a atras atenția tocmai ceea ce iese din tematizarea standard: un experiment numit „Lanțul poezilor“, în care pe o pagină sunt prezenți doi poeți între care unul recomandat de celălalt. Aceasta face ca un poet să fie prezent de două ori în revistă, ca invitat și „gazdă“ a celui recomandat. Numele în discuție fiind Dan Iancu, Paul Vinicius, Ioan S. Pop, în ordinea cronologică a apariției lor. Apoi, cu un titlu nu foarte fericit („Un guru surfer, fără guruială, despre anii '60“), interviul cu Balakhilya Das, alias Johnny Midgett, care a vizitat România pentru a înființa un centru de inițiere în... bhakti yoga, ceea ce presupune – spune Adrian Dohotaru, realizatorul interviului, devoțiune pură pentru Visnu-Krishna. Dincolo de reticențele posibile pe marginea unei asemenea intenții la noi, merită familiarizarea cu generația '60 datorată unui reprezentant „pe viu“ al ei, cu modul echilibrat de înțelegere a fenomenului hippie din perspectiva celui care a depășit ispita drogurilor practicând o disciplină spirituală începută prin surf și continuată cu o formă de yoga.

La rubrica „Revista presei economice“, aflăm despre bănci, credite, CD-uri piratate, în scurte note informative și explicative prezentate punctual la îndemâna nespecialiștilor; iar în contextul aderării României la Uniunea Europeană, găsim câteva articole, pe două pagini, despre carduri. Să observăm și

alte teme: din filozofie, relația dintre fizică și metafizică (o discuție între Ovidiu Pecican, Mircea Crișan și Alin Sebastian Tat), sau despre condiția intelectualului contemporan (Alex. Cistelean); manualele alternative de istorie scrise de către reprezentanții a două țări, cazul franco-german fiind cel care a stârnit reflecții privind posibilitatea unui romano-maghiar. De fapt, un prilej de a survola un discurs problematic, ne-pregătit pentru spiritele încă resentimentare din ambele națiuni. Un 23 August aniversat în anii comunismului este, de asemenea, un motiv de rememorare și conștientizare a istoriei în datele ei resemnificate din perspectiva prezentului. Avem nevoie de așa ceva!

În ordinea celor spuse în legătură cu observarea fenomenelor culturale alternative, este esențială tratarea, în cele două numere ale revistei „Verso“, sub semnătura lui Eugen Wohl, a Festivalului de teatru de la Avignon (6 – 30 iulie 2006). Varianta „Off“ (neoficială, la limita underground-ului), la cea de-a 25-a ediție, este abia cunoscută în România, ca tip de manifestare, de exprimare organizată ca dublură „în stradă“ a spectacolelor văzute „din lojă“: „«Off»-ul festivalului de la Avignon contribuie semnificativ la succesul la public, fiind exemplul cel mai bun de popularizare a artei, de transformare a ei într-un produs vandabil... De la teatrul în manieră clasică, care, paradoxal, a reprezentat majoritatea, până la teatrul dans, circ, concerte sau performance, acest festival din jurul festivalului tinde către totalitate“.

În fine, ceea ce constituie substanța strictă a artei contemporane, a literaturii în mod special, „Verso“ nu uită recenziile, cronicile la cărți ale scriitorilor – poeți și prozatori – din generații diferite, într-un echilibru bine gândit al prezenței lor: citim despre romanul *Amantul colivăresei* scris de Radu Aldulescu, despre I.D. Sârbu în monografia lui Daniel Cristea-Enache, sau despre Marta Petreu în volumul de poeme *Scara lui Iacob*, dar și despre *Santinela de lut* a foarte tânărului Cosmin Perța. Vedem poemul lui Șerban Foarță, dar și al Ruxandrei Cesereanu. În fine, în traducerea lui Aurel Rău ne putem deda la melancolia boeme citind poeme inedite din Constantin Kavafis.

Sursele ilustrațiilor: p. 3: *Din viața Regelui Carol I*. Mărturii contemporane și documente inedite culese de Al. Tzigara-Samurcaș, Fundația Regele Carol I, 1939; pp. 11 – 12: Biblioteca Națională a României. Fondul St. Georges; pp. 21, 28, 32, 35 și coperta III: C. Doelman, *Kandinsky*: Marabout Université, 1964; p. 33: Petre Pandrea, *Turnul de ivoriu. Memorii*, Editura Vremea XXI, 2004; coperta II: Protosinghelul Vasile Vasilache, *Mitropolitul Veniamin Costachi 1768 – 1846*, Mănăstirea Neamțului, 1941; coperta IV: Academia Română, *Dicționarul General al Literaturii Române, A/B*, Editura Univers Enciclopedic, 2004.

Sursele citatelor: coperta II: *Mitropolitul Veniamin Costachi 1768 – 1846*; coperta III: *Pictori pe care i-am cunoscut*, Editura Meridiane, 1969, traducere de Radu Varia; coperta IV: G. Călinescu, *Istoria literaturii române dela origini până în prezent*, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1941.

Calendar

decembrie 2006

- ◆ 1 decembrie. **Ziua Națională a României**
- ◆ 1 decembrie 1866. 140 de ani de la moartea lui **Sir George Everest**, militar geodez britanic (4 iul. 1790 - 1 dec. 1866)
- ◆ 1 decembrie 1931. 75 de ani de la nașterea lui **Johnny Răducanu**
- ◆ 1 decembrie 1936. 70 de ani de la inaugurarea **Arcului de Triumf**, în prezența regelui Carol al II-lea și a reginei Maria, arhitect Petre Antonescu
- ◆ 2 decembrie 1381. 625 de ani de la moartea lui **Jan van Ruysbroeck**, teolog, scriitor mistic olandez (1293 - 2 dec. 1381)
- ◆ 2 decembrie 1936. 70 de ani de la nașterea actorului **Mitică Popescu**
- ◆ 3 decembrie 1991. 15 ani de la moartea lui **Petre Țuțea** (6 oct. 1901 - 3 dec. 1991)
- ◆ 4 decembrie 1866. 140 de ani de la nașterea lui **Wassily Kandinsky**, pictor rus (4 dec. 1866 - 13 dec. 1944)
- ◆ 5 decembrie 1906. 100 de ani de la nașterea cineastului american **Otto Preminger** (5 dec. 1906 - 23 apr. 1986)
- ◆ 5 decembrie 1926. 80 de ani de la moartea lui **Claude Monet**, pictor francez (14 nov. 1840 - 5 dec. 1926)
- ◆ 5 decembrie 1926. 80 de ani de la nașterea lui **Romain Weingarten**, poet, dramaturg francez
- ◆ 5 decembrie 1931. 75 de ani de la moartea lui **Nicholas Vachel Lindsay**, scriitor american (10 nov. 1879 - 5 dec. 1931)
- ◆ 8 decembrie 1681. 325 de ani de la moartea lui **Gerard Ter Borch**, pictor olandez (1617 - 8 dec. 1681)
- ◆ 8 decembrie 1876. 130 de ani de la nașterea scriitoarei **Hortensia Papadat-Bengescu** (8 dec. 1876 - 5 mart. 1955)
- ◆ 8 decembrie 1886. 120 de ani de la nașterea lui **Diego Rivera**, pictor mexican (8 dec. 1886 - 25 nov. 1957)
- ◆ 8 decembrie 1921. 85 de ani de la inaugurarea **Operei Române din București**, cu piesa *Lohengrin* de Richard Wagner, sub bagheta lui George Enescu
- ◆ 9 decembrie 1626. 380 de ani de la moartea lui **Salomon de Brosse**, arhitect francez (1571 - 9 dec. 1626)
- ◆ 9 decembrie 1906. 100 de ani de la moartea lui **Ferdinand Brunetièrre**, critic literar francez (19 iul. 1849 - 9 dec. 1906)
- ◆ 9 decembrie 1926. 80 de ani de la nașterea lui **Henry Kendall**, fizician american, laureat al Premiului Nobel, 1990 (9 dec. 1926 - 15 feb. 1999)
- ◆ 10 decembrie 1936. 70 de ani de la moartea lui **Luigi Pirandello**, scriitor italian, laureat al Premiului Nobel, 1934 (28 iun. 1867 - 10 dec. 1936)
- ◆ 9 decembrie 1996. 10 ani de la moartea lui **Marin Sorescu** (19 feb. 1936 - 8 dec. 1996)
- ◆ 10 decembrie 1896. 110 ani de la moartea lui **Alfred Nobel**, chimist, inventator, om de afaceri suedez, creatorul fundației care acordă Premiile Nobel (21 oct. 1833 - 10 dec. 1896)
- ◆ 12 decembrie 1926. 80 de ani de la moartea lui **Jean Richepin**, scriitor francez (4 feb. 1849 - 12 dec. 1926)
- ◆ 12 decembrie 1926. 80 de ani de la nașterea lui **Nicolae Enea**, sculptor
- ◆ 12 decembrie 1936. 70 de ani de la nașterea atletei **Iolanda Balaș**
- ◆ 13 decembrie 1816. 190 de ani de la nașterea lui **Werner von Siemens**, inginer, inventator german (13 dec. 1816 - 6 dec. 1892)
- ◆ 13 decembrie 1886. 120 de ani de la nașterea lui **Nicolae Leonard**, tenor (13 dec. 1886 - 24 dec. 1928)
- ◆ 14 decembrie 1906. 100 de ani de la nașterea lui **Grigore Ioachim**, inginer petrolist (14 dec. 1906 - 19 oct. 1979)
- ◆ 14 decembrie 1946. 60 de ani de la moartea scriitorului **I. Al. Brătescu-Voinești** (1 ian. 1868 - 14 dec. 1946)
- ◆ 15 decembrie 1966. 40 de ani de la moartea lui **Walt Disney**, actor, producător de film, creator de desene animate (5 dec. 1901 - 15 dec. 1966)
- ◆ 17 decembrie 1931. 75 de ani de la nașterea lui **Silviu Băiaș**, pictor
- ◆ 18 decembrie 1846. 160 de ani de la moartea lui **Veniamin Costachi**, Mitropolit al Moldovei, cărturar, poet (20 dec. 1768 - 18 dec. 1846)
- ◆ 18 decembrie 1856. 150 de ani de la nașterea lui **Sir Joseph John Thomson**, fizician englez, laureat al Premiului Nobel, 1906 (18 dec. 1856 - 30 aug. 1940)
- ◆ 19 decembrie 1996. 10 ani de la moartea actorului italian **Marcello Mastroianni** (28 sept. 1924 - 19 dec. 1996)
- ◆ 20 decembrie 1926. 80 de ani de la nașterea pictoriței și poetei **Georgeta Crainic**
- ◆ 20 decembrie 1996. 10 ani de la moartea lui **Carl Sagan**, astronom, scriitor american (9 nov. 1934 - 20 dec. 1996)
- ◆ 21 decembrie 1886. 120 de ani de la nașterea lui **Gheorghe Tătărăscu**, om politic, ministru și prim-ministru al României (21 dec. 1886 - 28 mart. 1957)
- ◆ 21 decembrie 1966. 40 de ani de la moartea lui **Valeriu Ciobanu**, istoric literar, folclorist (4 apr. 1917 - 21 dec. 1966)
- ◆ 22 decembrie 1856. 150 de ani de la nașterea lui **Frank Billings Kellogg**, om politic american, laureat al Premiului Nobel pentru Pace, 1929 (22 dec. 1856 - 21 dec. 1937)
- ◆ 22 decembrie 1876. 130 de ani de la nașterea lui **Filippo Tommaso Marinetti**, scriitor italian (22 dec. 1876 - 2 dec. 1944)
- ◆ 22 decembrie 1956. 50 de ani de la moartea lui **Nicolae Labiș** (2 dec. 1935 - 22 dec. 1956)
- ◆ 22 decembrie 1976. 30 de ani de la moartea lui **Martin Luis Guzman**, scriitor mexican (6 oct. 1887 - 22 dec. 1976)
- ◆ 24 decembrie 1881. 125 de ani de la nașterea lui **Juan Ramon Jiménez**, poet spaniol, laureat al Premiului Nobel, 1956 (24 dec. 1881 - 29 mai 1958)
- ◆ 25 decembrie 1906. 100 de ani de la nașterea lui **Ernst Ruska**, fizician german, laureat al Premiului Nobel, 1986 (25 dec. 1906 - 27 mai 1988)
- ◆ 27 decembrie 1906. 100 de ani de la nașterea poetului **Emil Giurgiuca** (27 dec. 1906 - 3 mart. 1992)
- ◆ 28 decembrie 1706. 300 de ani de la moartea lui **Pierre Bayle**, filosof, critic și istoric literar francez (18 nov. 1647 - 28 dec. 1706)
- ◆ 29 decembrie 1926. 80 de ani de la moartea poetului german **Rainer Maria Rilke** (4 dec. 1875 - 29 dec. 1926)
- ◆ 28 decembrie 1986. 20 de ani de la moartea cineastului rus **Andrei Tarkovski** (4 apr. 1932 - 28 dec. 1986)
- ◆ 30 decembrie 1986. 20 de ani de la moartea lui **Ion Bănuță**, poet (7 nov. 1914 - 30 dec. 1986)
- ◆ 31 decembrie 1936. 70 de ani de la moartea lui **Miguel de Unamuno y Jugo**, scriitor, filosof spaniol (29 sept. 1864 - 31 dec. 1936)
- ◆ 31 decembrie 1956. 50 de ani de la inaugurarea **postului public de televiziune** în țara noastră

NOTĂ: Rubrică realizată cu sprijinul Serviciului Informare Bibliografică al Bibliotecii Metropolitane București

Contents

<i>Ion I. NISTOR</i> – The Romanian State under King Carol I	
The Proclamation of the Kingdom. Romania during the Neutrality (1914 – 1916)	2
<i>Sextil PUȘCARIU</i> – Impressions from Bucharest	8
<i>Georgeta FILITTI</i> – Bucharest Archives – Cimara	10
Bucharest Metropolitan Library – Patrimony	13
History of the Book – THOMAS MORUS	14
Centenary – EMIL GIURGIUCA	16
Contemporary Autographs – <i>Alecu Ivan GHILIA</i>	18
News on Bucharest Metropolitan Library's Branches	22
EBLIDA Hot News. September 2006 – Library and Information Society Issues	24
<i>Liviu BUTUC</i> – Short History of Communication in Romania (VII). The Impact of Mass Media (1)	26
<i>Florea NEAGU</i> – Petre Pandrea. An Unforgotten Romanian	33
Catalogue	36
<i>Nina VASILE</i> – Review – „Verso“	38
Calendar – December 2006	39

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

Str. Tache D. Ionescu nr. 4, Sector 1

ABIDOR: Tel./Fax: 316.83.00

Redacția: Tel./Fax: 212.83.11

E-mail: bibliobuc@yahoo.com / Web: www.bmms.ro

ISSN 1454-0487

Director: Florin RÔTARU

Director artistic: Mircea DUMITRESCU

Redacția: Ion HOREA (redactor șef), Georgeta FILITTI,
Iulia MACARIE (secretar de redacție), Radu VLĂDUȚ

CUPON

ABONAMENT LA BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR

Numele

Prenumele

Adresa

Cod..... Telefon.....

Solicit abonarea la revista **BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR** pe o perioadă de luni.

Adresa: Str. Tache D. Ionescu nr. 4, Sector 1, Cod poștal 010354, București.

Anexez chitanța de plată a sumei de RON în contul dvs.

nr. RO82 RNCB 0072 0497 1003 0001 BCR Sector 1. C.U.I. 10141341.

Asociația noastră ABIDOR și Biblioteca Metropolitană București sunt singurele reprezentante din România, în calitate de membre, în asociațiile INTAMEL și EBLIDA începând cu anul 1998. Astfel, revista noastră este unica publicație care vă oferă ultimele noutăți din comunitatea internațională a bibliotecilor.

Administrația noastră face, prin plata directă sau prin mandat poștal, abonamente la revista lunară **BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR**. Prețul unui număr este de 20.000 lei / 2 RON. Prețul unui abonament anual (12 numere) este de 240.000 lei / 24 RON.

Tipărit la Tipografia SEMNE '94

Redacția revistei **BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR** respectă opțiunile autorilor cu privire la normele ortografice

WASSILY KANDINSKY

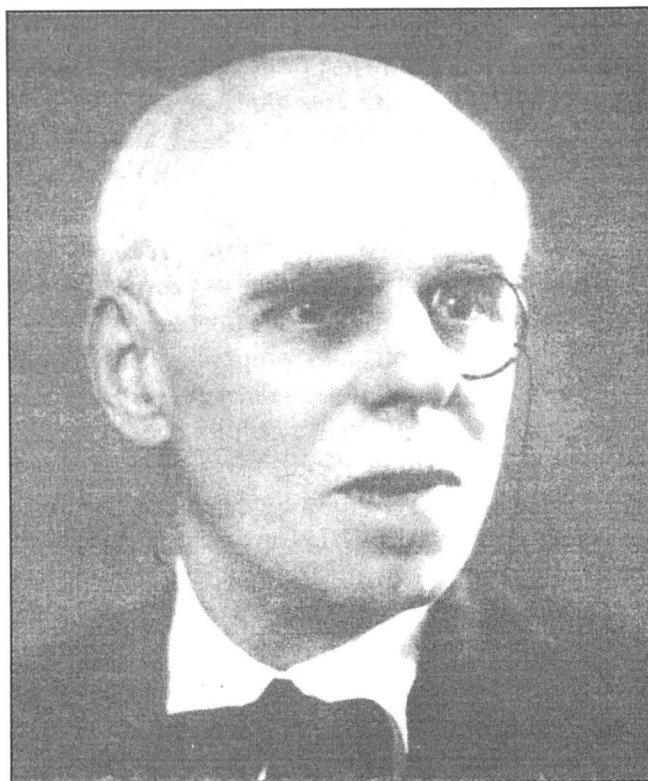
1866 – 1944

140 de ani de la naștere

„... În jurul anilor 1910, Kandinsky a jucat un rol hotărâtor în mișcarea care a eliberat pictura de servitutea aparențelor. El nu e numai un pionier, ci și părintele unei nesfârșite progeneruri; din toate formele picturii abstracte, nu e nici una pe care să n-o fi inițiat și experimentat el mai întâi...

În el însuși se amestecau Orientul cu Occidentul și întotdeauna a știut să-și așeze viața la confluența problemelor aventurii umane. Născut la Moscova, apropiat prin ascendența sa de Asia centrală, copil uluit de magia colorată a naturii, el se pasionează pentru disciplinele cele mai diverse: muzică, etnografie, drept, economie, înainte de a hotărî să consacre picturii toate puterile personalității sale bine formate...“

Jacques Lassaigue

I. AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI

1868 – 1946

60 de ani de la moarte

„– Nu, omul nu e numai o ființă care se naște, mănâncă, doarme, se înmulțește și moare, ca toate celelalte viețuitoare; – omul nu e numai o ființă care cu șiretenie ori cu brutalitate, călcând și strivind pe alții, caută să-și cucerească un loc la ospățul vieții... Omul e o ființă, care e uneori mai puțin înarmată pentru izbândă; dar, spre deosebire de toate celelalte viețuitoare, năzuiește ca în această oglindă a conștiinței, cu care a fost hărăzit, să cuprindă o cât mai mare parte a lumii pe care o trăiește, – o ființă care, cu această scânteie de dumnezeire, caută să pătrunză bezna de îndoieli și de taine care-l împresoară...”

ISSN 1454-0487

